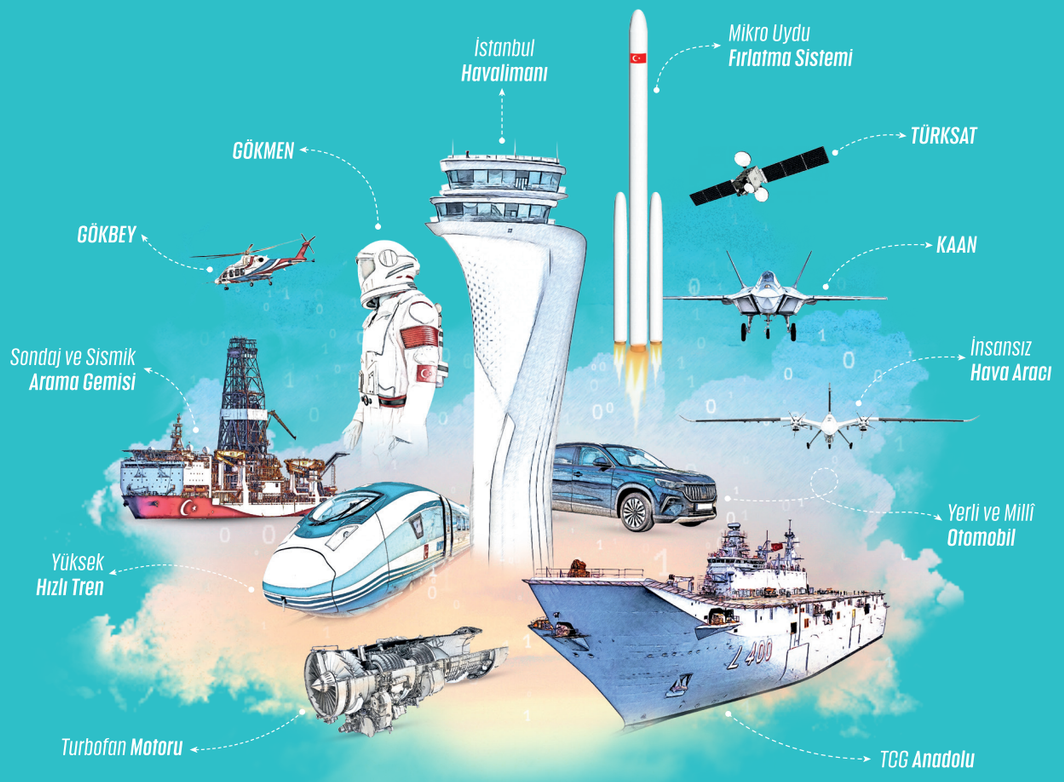
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz



BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAÖĞRETİM - ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ KUR'AN'IN ANA KONULARI - I Ders Kitabı

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAÖĞRETİM | DERS KİTABI
ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

KUR'AN'IN ANA KONULARI - I



ORTAÖĞRETİM
ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

KUR'AN'IN ANA KONULARI - I

Ders Kitabı

Yazarlar
Dr. Fatih ÇELİKEL
Bekir ÇELİK
Ömer BAHADIR
Yahya DAĞ

DEVLET KİTAPLARI
Kitabın Basıldığı Matbaa Adı, 2026

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları No ..... : 10743
Ders Kitapları Dizisi No ..... : 2493

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

Editör
Prof. Dr. Mehmet KORKMAZ

Dil Uzmanı
Harun AYDIN

Görsel Tasarımcı
Oğuz DOĞRUTEKİN

Çoklu Ortam Tasarımcısı
Mehmet Mecnur DAĞ

Program Geliştirme Uzmanı
Elif Betül BURAN

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Şebnem YILMAZ ÖZTÜRK

Rehberlik Uzmanı
Abdullah ÖZGÜMÜŞ

ISBN 978-975-11-9295-0

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.05.2026 tarih ve 160509405 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir. Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın/yazarların sorumluluğunu kaldırmaz.



İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

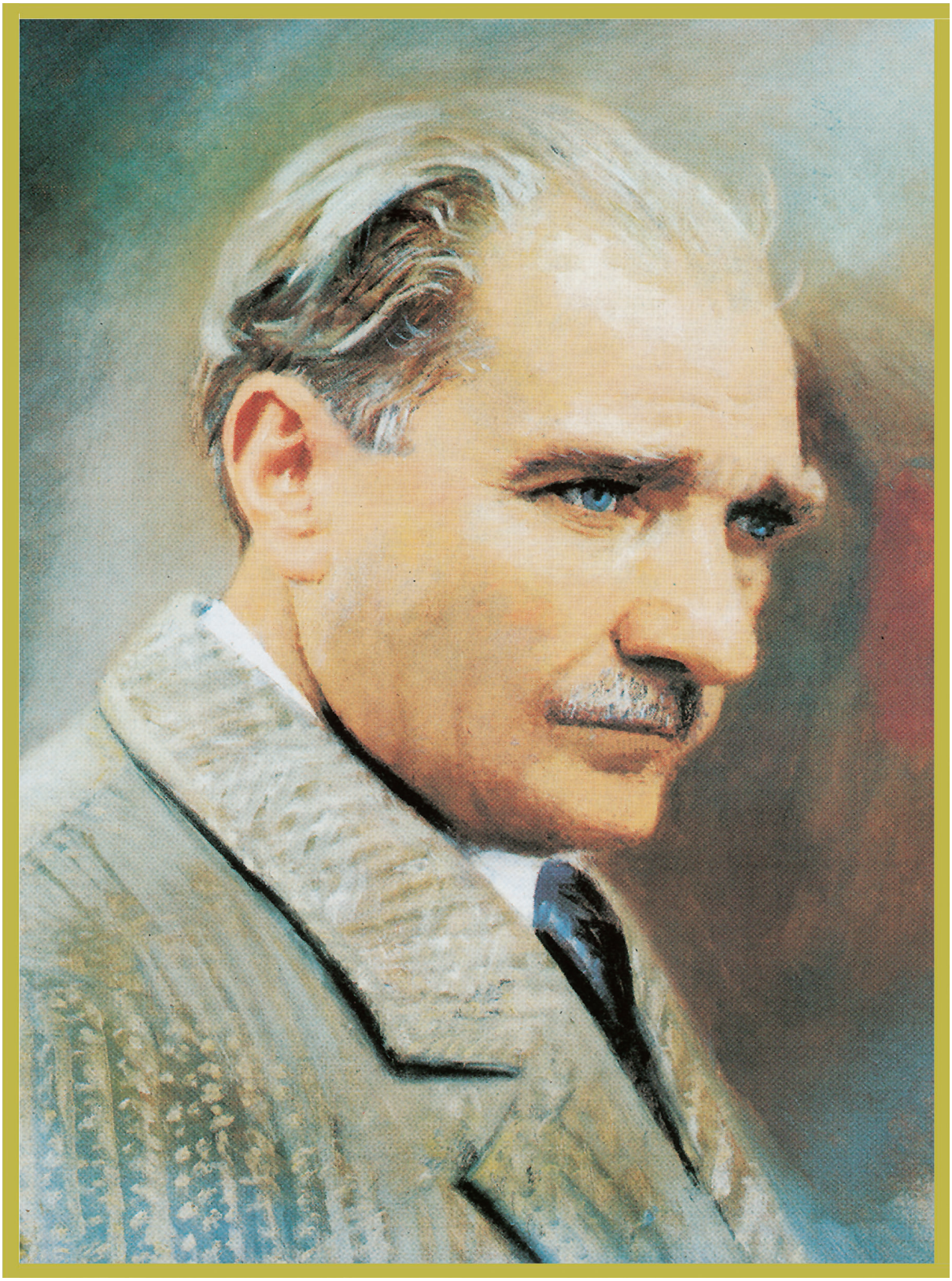
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk



MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Kitabın dijital kopyalarında "İçindekiler" sayfasında başlıklar üzerine tıklayarak ilgili sayfalara, iç sayfalarda da sayfa numaralarının üzerine tıklayarak "İçindekiler" sayfasına ulaşabilirsiniz.

İçindekiler

Kitabın Tanıtımı 9

1. TEMA

KUR'AN-I KERİM'İ TANIMAK 12

1.1. KUR'AN-I KERİM'İN ÖZELLİKLERİ VE İSİMLERİ 14
1.2. KUR'AN-I KERİM'İN İÇERİĞİ 22
1.3. AYETLERDEN MESAJLAR: BAKARA SURESİNİN 2. AYETİ 31
1. Tema Ölçme ve Değerlendirme Soruları 37
1. Tema Sonnotlar 41

2. TEMA

KUR'AN-I KERİM'DE ALLAH (CC) İNANCI 42

2.1. ALLAH'IN (CC) VARLIĞI VE BİRLİĞİ 44
2.2. ALLAH-ÂLEM İLİŞKİSİ 51
2.3. ALLAH (CC) İNANCININ HAYATA YANSIMALARI 55
2.4. AYETLERDEN MESAJLAR: VAKIA SURESİNİN 60-74. AYETLERİ 62
2. Tema Ölçme ve Değerlendirme Soruları 68
2. Tema Sonnotlar 73

3. TEMA

KUR'AN-I KERİM'DE İNSAN 74

3.1. YERYÜZÜNÜN HALİFESİ: İNSAN 76
3.2. KUR'AN-I KERİM'DE İNSAN PSİKOLOJİSİ 81
3.3. AYETLERDEN MESAJLAR: MÜMİNUN SURESİNİN 1-11. AYETLERİ 93
3. Tema Ölçme ve Değerlendirme Soruları 99
3. Tema Sonnotlar 105

4.
TEMA

KUR'AN-I KERİM'DEN KAVRAMLAR 106
4.1. EMİR BİLMARUF NEHİY ANİLMÜNKER 108
4.2. ALLAH'A (CC) KARŞI SAYGI: TAKVA 110
4.3. ALLAH'I (CC) ANMAK: ZİKİR VE DUA 113
4.4. AYETLERDEN MESAJLAR: ARAF SURESİNİN 200-201. AYETLERİ 121
4. Tema Ölçme ve Değerlendirme Soruları 125
4. Tema Sonnotlar 130

Sözlük 131
Kaynakça 135
Cevap Anahtarı 137
Görsel ve Genel Ağ Kaynakçası 137
Türkiye'nin Mülki İdare Bölümleri ile Kara ve Deniz Komşuları Haritası 138
Türk Dünyası Haritası 139

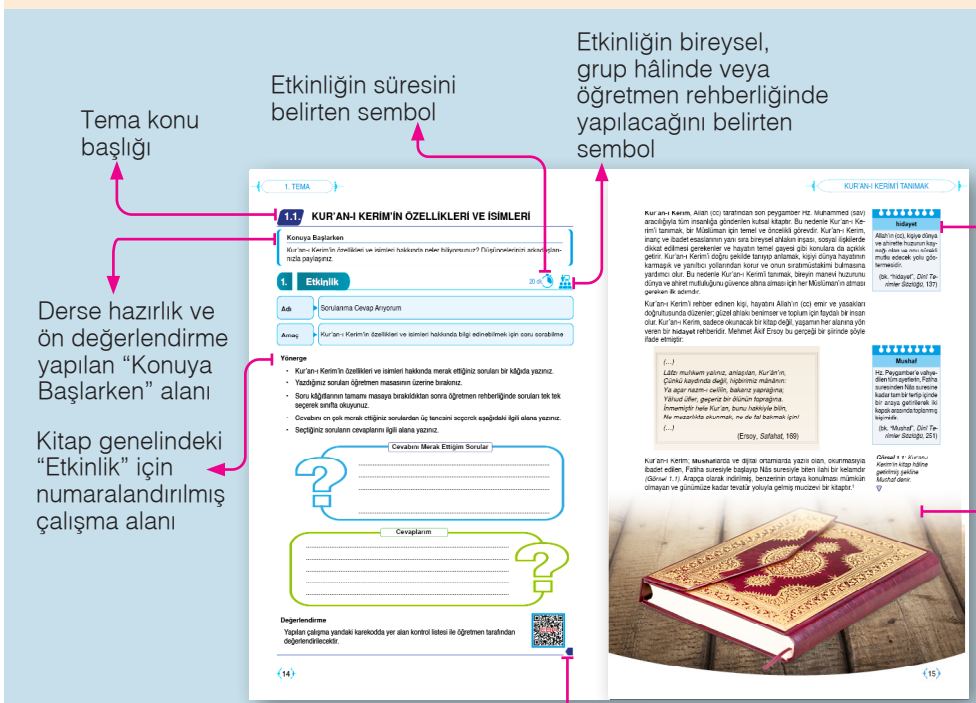
Kitabın Tanıtımı

Bu kitap temalardan oluşmaktadır. Her tema başında tema kapak sayfası yer almaktadır.

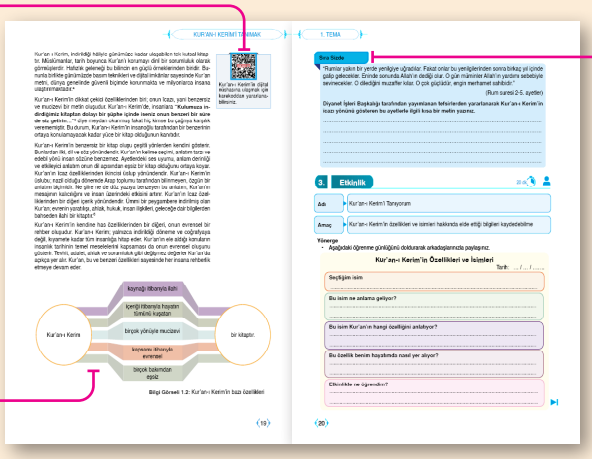
Tema kapaklarında ilgili temanın adı, içerik çerçevesi, anahtar kavramları, öğrenciden beklenen öğrenme çıktısı hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca tema ile ilgili olarak hazırlanan sunu ve diğer e-içeriklere ulaşmak amacıyla karekodlar yerleştirilmiştir.

Kitap genelinde kullanılan tüm karekodlar akıllı cihazlarla okutularak ya da kitabın dijital kopyalarında karekod üzerine tıklanarak kitaba ait e-içeriklere ulaşılabilmektedir.





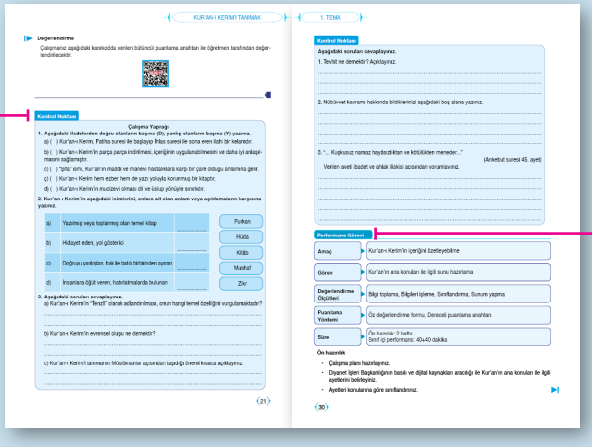
Konu ile ilgili e-içeriklere yönlendiren karekod alanı



Konuyu destekleyici bilgi görseli

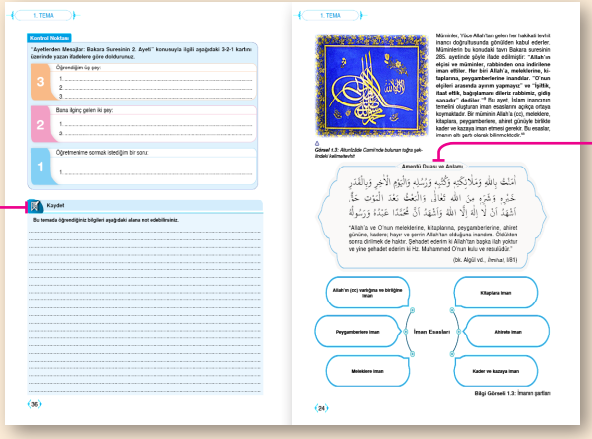
Öğrencide süreç bileşenlerini ve öğrenme çıktılarını pekiştirmek için ihtiyaç duyulan soru, söz ve metinlere yönelik ayrılan alan

Konu sonlarında "Kontrol Noktası" adı altında öğrenilenleri gözden geçirmek ve pekiştirmek amacıyla çalışma yapılabilecek alanlar ayrılmıştır.



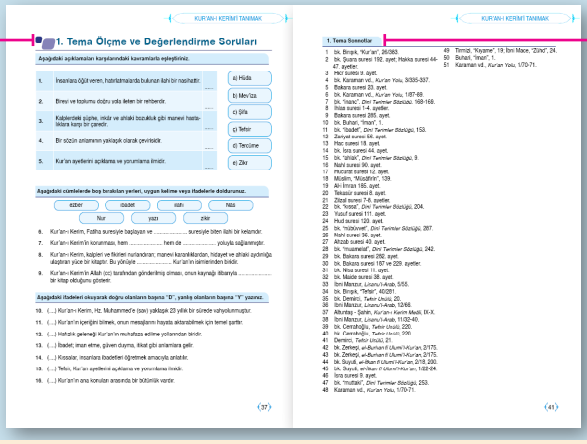
Öğrenme çıktılarının ve süreç bileşenlerinin pekiştirilmesini sağlayan "Performans Görevi" alanı

Her ünite sonunda öğrencinin öğrendiği bilgileri hatırlayacağı şekilde kısaca not etmesi amacıyla "Kaydet" alanları bırakılmıştır.



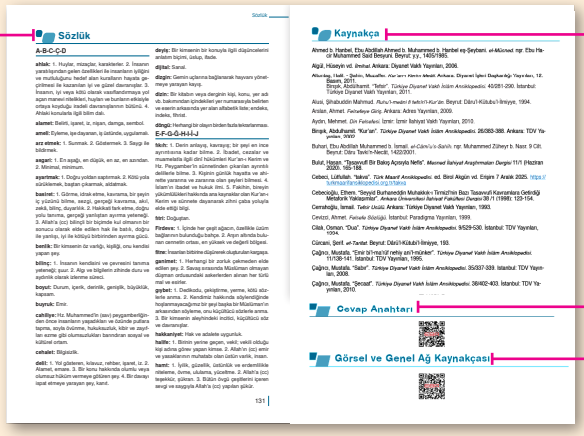
Konuyla ilgili ayet ve duaların Arapça metinlerinin mealleriyle verildiği bölüm

Farklı soru türleri ile temadaki öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinin ölçüldüğü bölüm



Temada yararlanılan kaynakların listelendiği bölüm

Kitap sözlüğü



Kitap kaynakçası

Cevap Anahtarı Karekodu

Görsel ve Genel Ağ Kaynakçası Karekodu

Kısaltmalar

as	: Aleyhisselam
AŞ	: Anonim Şirketi
b.	: Bin
bk.	: Bakınız
cc	: Cellecelalüh
çev.	: Çeviren
D	: Doğru
DNA	: Deoksiriboz Nükleik Asit
ed.	: Editör
Hz.	: Hazreti
Prof. Dr.	: Profesör Doktor
ra	: Radıyallahüanh/radıyallahüanha
sav	: Sallallahü aleyhi vesellem
nşr.	: Neşreden
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik Eden
ts.	: Tarihsiz
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı, ve diğerleri
Y	: Yanlış
y.y.	: Yayın Yeri Yok

SEMBOLLERİN AÇIKLAMASI

"Temaya Başlarken" alanı	Bireysel etkinlik	Etkinliğin süresi
"Kaydet" alanı	Grup etkinliği	Sonraki sayfada devam eden çalışma
"Kontrol Noktası" alanı	Öğretmen rehberli etkinlik	Önceki sayfadan devam eden çalışma
Etkinliğin bittiği yer		

Not: Kitap genelinde alıntı yapılan metinlerde eserin orijinaline sadık kalınmıştır.

1. TEMA

KUR'AN-I KERİM'İ TANIMAK

1.1. KUR'AN-I KERİM'İN ÖZELLİKLERİ VE İSİMLERİ
1.2. KUR'AN-I KERİM'İN İÇERİĞİ
1.3. AYETLERDEN MESAJLAR: BAKARA SURESİNİN 2. AYETİ

Anahtar Kavramlar

- hidayet
- Kur'an-ı Kerim
- Mushaf
- nübüvvet
- vahiy

Bu temada sizlerden

- Kur'an-ı Kerim'in özellikleri ve isimleri hakkında bilgi toplayabilmeniz,
- Kur'an-ı Kerim'in içeriğini özetleyebilmeniz,
- Bakara suresinin 2. ayetini yorumlayabilmeniz

beklenmektedir.

Tema Dosyası

Tema Sunusu



Başlarken

Bir şehre ilk kez gittiğimizde harita ve navigasyon (yolbul) gibi araçlara ihtiyaç duyarız. Çünkü rehbersiz yola çıkmak vakit ve enerji kaybına yol açar. Doğumdan ölüme uzanan dünya yolculuğunda da insan; adaleti, sevgiyi, kim olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini ve hayatın amacını bulmak için güvenilir bir rehbere ihtiyaç duyar. Müslümanlar için bu rehber Kur'an-ı Kerim'dir. Sadece okunan bir kitap olmayan Kur'an; hayat karmaşasında doğru yolu gösteren, her an insana rehberlik eden ilahi bir yaşam haritasıdır.

1.1. KUR'AN-I KERİM'İN ÖZELLİKLERİ VE İSİMLERİ

Konuya Başlarken

Kur'an-ı Kerim'in özellikleri ve isimleri hakkında neler biliyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Etkinlik

20 dk.

Adı	Sorularıma Cevap Arıyorum
Amaç	Kur'an-ı Kerim'in özellikleri ve isimleri hakkında bilgi edinebilmek için soru sorabilme

Yönerge

- Kur'an-ı Kerim'in özellikleri ve isimleri hakkında merak ettiğiniz soruları bir kâğıda yazınız.
- Yazdığınız soruları öğretmen masasının üzerine bırakınız.
- Soru kâğıtlarının tamamı masaya bırakıldıktan sonra öğretmen rehberliğinde soruları tek tek seçerek sınıfta okuyunuz.
- Cevabını en çok merak ettiğiniz sorulardan üç tanesini seçerek aşağıdaki ilgili alana yazınız.
- Seçtiğiniz soruların cevaplarını ilgili alana yazınız.

Cevabını Merak Ettiğim Sorular

.....
.....
.....
.....
.....

Cevaplarım

.....
.....
.....
.....
.....

Değerlendirme

Yapılan çalışma yandaki karekodda yer alan kontrol listesi ile öğretmen tarafından değerlendirilecektir.

Kur'an-ı Kerim, Allah (cc) tarafından son peygamber Hz. Muhammed (sav) aracılığıyla tüm insanlığa gönderilen kutsal kitaptır. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'i tanımak, bir Müslüman için temel ve öncelikli görevdir. Kur'an-ı Kerim, inanç ve ibadet esaslarının yanı sıra bireysel ahlakın inşası, sosyal ilişkilerde dikkat edilmesi gerekenler ve hayatın temel gayesi gibi konulara da açıklık getirir. Kur'an-ı Kerim'i doğru şekilde tanıyıp anlamak, kişiyi dünya hayatının karmaşık ve yanıltıcı yollarından korur ve onun sıratımüstakimi bulmasına yardımcı olur. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'i tanımak, bireyin manevi huzurunu dünya ve ahiret mutluluğunu güvence altına alması için her Müslüman'ın atması gereken ilk adımdır.

hidayet

Allah'ın (cc), kişiye dünya ve ahirette huzurun kaynağı olan ve onu sürekli mutlu edecek yolu göstermesidir.

(bk. "hidayet", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 137)

Kur'an-ı Kerim'i rehber edinen kişi, hayatını Allah'ın (cc) emir ve yasakları doğrultusunda düzenler; güzel ahlakı benimser ve toplum için faydalı bir insan olur. Kur'an-ı Kerim, sadece okunacak bir kitap değil, yaşamın her alanına yön veren bir **hidayet** rehberidir. Mehmet Âkif Ersoy bu gerçeği bir şiirinde şöyle ifade etmiştir:

(…)
Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, Kur'ân'ın,
Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz mânânın:
Ya açar nazm-ı celîlin, bakarız yaprağına;
Yâhud üfler, geçeriz bir ölünün toprağına.
İnmemiştir hele Kur'an, bunu hakkiyle bilin,
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için!
(…)

(Ersoy, *Safahat,* 169)

Mushaf

Hz. Peygamber'e vahyedilen tüm ayetlerin, Fatiha suresinden Nâs suresine kadar tam bir tertip içinde bir araya getirilerek iki kapak arasında toplanmış biçimidir.

(bk. "Mushaf", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 251)

Kur'an-ı Kerim; **Mushaf**larda ve dijital ortamlarda yazılı olan, okunmasıyla ibadet edilen, Fatiha suresiyle başlayıp Nâs suresiyle biten ilahi bir kelamdır *(Görsel 1.1)*. Arapça olarak indirilmiş, benzerinin ortaya konulması mümkün olmayan ve günümüze kadar tevatür yoluyla gelmiş mucizevi bir kitaptır.[1]

Görsel 1.1: *Kur'an-ı Kerim'in kitap hâline getirilmiş şekline Mushaf denir.*



2. Etkinlik

20 dk.

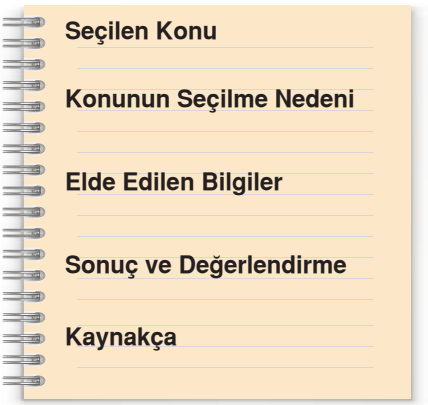
Adı	Doğru Bilginin Peşinde
Amaç	Kur'an-ı Kerim'in özellikleri ve isimleri hakkında bilgi toplayabilme

Ön hazırlık

- Kur'an-ı Kerim'in bir özelliğini (evrenselliği, mucize oluşu gibi) veya bir ismini (Furkan, Rahman, Şifa gibi) araştırma konusu olarak belirleyiniz.
- Araştırma yaparken kullanabileceğiniz güvenilir kaynakları (Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, dijital siteler, tefsirler) öğretmen rehberliğinde listeleyiniz.

Yönerge

- Seçtiğiniz konuyu araştırmak için belirlediğiniz kaynaklardan yararlanınız.
- Araştırma sonucunda edindiğiniz bilgileri, aşağıdaki başlıkları içerecek şekilde düzenli bir rapor hâline getiriniz.



- Hazırladığınız raporu sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Yapılan çalışma aşağıdaki kontrol listesine göre öğretmen tarafından değerlendirilecektir.

Ölçütler	Evet	Hayır
Rapor düzenli ve okunaklıdır.		
Rapor tüm başlıkları ve istenen bilgileri içermektedir.		
Konu, dil kurallarına uygun olarak açıklanmıştır.		
Güvenilir kaynaklardan yararlanılmıştır.		
Kaynakça, uygun şekilde oluşturulmuştur.		
Hazırlanan rapor sınıf ortamında paylaşılmıştır.		

Kur'an-ı Kerim'in farklı yönlerini, işlevlerini ve içerdiği hikmetleri yansıtan birden fazla ismi vardır. Bu isimlerden her biri; onun Allah (cc) kelamı oluşuna, insanlara rehberlik edişine ve manevi değerine işaret eder.

Kur'an-ı Kerim'in Bazı İsimleri ve Anlamları

Furkan

►Doğru ile yanlışı, hak ile batılı birbirinden ayıran, ayırt edici

Hak ile batılı, helal ile haramı, iyi ile kötüyü birbirinden ayırır.

"Âlemlere bir uyarıcı olsun diye kuluna Furkan'ı indiren Allah'ın şanı yücedir."

(Furkan suresi 1. ayet)

Rahmet

►Esirgemek, şefkat göstermek, lütuf ve ihsanda bulunmak

Allah'ın (cc) kullarına olan sınırsız merhametinin bir tecellisidir.

"Şüphesiz o, müminler için bir hidayet rehberi ve bir rahmettir."

(Neml suresi 77. ayet)

Kerim

►Mertebesi yüksek, şerefli, yüce, değerli

Anlam ve ifade gücü çok yüksek olan Allah (cc) kelamıdır.

"Kuşkusuz o, değeri çok yüce Kur'an'dır."

(Vakıa suresi 77. ayet)

Kitâb

►Yazılmış, toplanmış

İlahi mesajları bünyesinde toplayan yazıya geçirilmiş bir kitaptır.

"Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır…"

(Bakara suresi 2. ayet)

Kur'an

►Okumak, toplamak

Okunması, anlaşılması ve yaşanması gereken vahiyler bütünüdür.

"Şüphesiz onu toplamak ve okumak bize aittir."

(Kıyamet suresi 17. ayet)

Tenzîl

►İndirmek, parça parça indirmek

Hz. Muhammed'e (sav), Yüce Allah tarafından indirilmiştir.

"Şüphesiz bu Kur'an âlemlerin rabbi tarafından indirilmiştir."

(Şuara suresi 192. ayet)

Hüda

►Hidayet eden, yol gösterici

İnsanı ve toplumu doğru yola ileten ilahi bir rehberdir.

"Kuşkusuz bu Kur'an en doğru olana iletir…"

(İsra suresi 9. ayet)

Şifa

►Deva, ilaç, hastayı iyileştirmek

Kalplerdeki şüphe, inkâr, cehalet gibi hastalıklara karşı şifadır.

"Biz Kur'an'dan öyle bir şey indiriyoruz ki, o müminler için bir şifadır…"

(İsra suresi 82. ayet)

Zikr

►Anmak, hatırlamak, öğüt

İnsanlara öğüt veren, hatırlatmalarda bulunan ilahi bir nasihattir.

"Şüphesiz o Zikr'i (Kur'an'ı) biz indirdik biz! Onun koruyucusu da elbette biziz."

(Hicr suresi 9. ayet)

Nur

►Aydınlık, ziya, ışık kaynağı

Kalpleri ve fikirleri aydınlatan; insanı manevi karanlıklardan, ahlaki aydınlığa ulaştıran yüce bir nurdur.

"… O peygambere inanan, onu koruyup destekleyen, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nura uyanlar, işte bunlardır kurtuluşa erenler."

(Araf suresi 157. ayet)

Mev'iza

►Güzel söz söylemek, dinî öğüt

İnsanları haram ve günahtan uzak tutan; onların imanlarını güçlendiren eşsiz bir öğüttür.

"Ey insanlar! Rabbinizden size bir öğüt, kalplerdeki hastalıklara bir şifa, inananlara bir rehber ve rahmet gelmiştir."

(Yunus suresi 57. ayet)

Nezir

►Uyarıcı, sakındıran, ihtarcı

İnkâr, isyan ve haramın doğuracağı akıbeti haber veren; insanları manevi tehlikelere karşı uyaran ilahi bir çağrıdır.

"Bu (Kur'an) da önceki uyarıcılar gibi bir uyarıcıdır."

(Necm suresi 56. ayet)

Bilgi Görseli 1.1: Kur'an-ı Kerim'in bazı isimleri ve anlamları

vahiy

Hz. Muhammed'e (sav) bildirilen ve Kur'an-ı Kerim'de bir araya getirilen ilahi bilgiler, ayetlerdir.

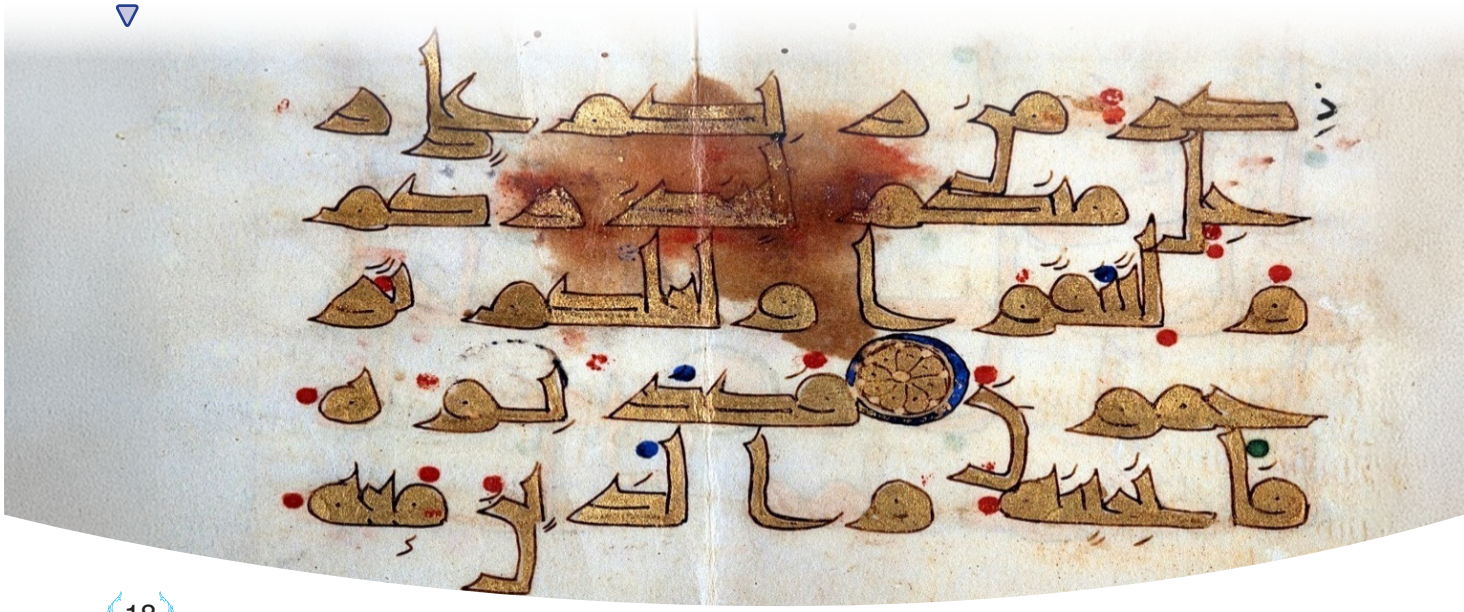
(bk. "vahiy", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 376-377)

Kur'an-ı Kerim, dinimizin temel kaynağı ve Allah (cc) tarafından insanlığa gönderilen son ilahi kitaptır. Yaklaşık 23 yıllık bir dönemde parça parça indirilmiştir. Bu durum farklı zaman ve olaylara uygun hükümler ve öğütlerin verilmesini sağlamıştır. Aynı zamanda Peygamberimizin (sav) ve Müslümanların Kur'an-ı Kerim'i daha iyi anlayıp hayatlarına aktarmalarına imkân tanımıştır.

Kur'an-ı Kerim'in temel özelliği, Allah'ın (cc) kelamı olmasıdır. Kur'an-ı Kerim, Cebrail (as) aracılığıyla Hz. Muhammed'e (sav) **vahiy** yoluyla gönderilmiştir. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim, her yönüyle Allah'ın (cc) kelamıdır.[2]

Kur'an-ı Kerim'in özelliklerinden bir diğeri korunmuş olmasıdır. İndirildiği günden bu yana hiçbir değişikliğe uğramadan özgün şekliyle günümüze ulaşmıştır. Yüce Allah **"Kesin olarak bilesiniz ki bu kitabı kuşkusuz biz indirdik ve onu mutlaka koruyan da yine biziz..."**[3] ayetiyle Kur'an-ı Kerim'in kıyamete kadar değişmeden kalacağını bildirmiştir. İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren ayetler hem ezber yoluyla hem de yazılı olarak korunmuştur *(Görsel 1.2)*.

Görsel 1.2: *Ceylan derisi üzerine kûfî hatla yazılan bir Kur'an sayfası*



Kur'an-ı Kerim'in dijital nüshasına ulaşmak için karekoddan yararlanabilirsiniz.

Kur'an-ı Kerim, indirildiği hâliyle günümüze kadar ulaşabilen tek kutsal kitaptır. Müslümanlar, tarih boyunca Kur'an'ı korumayı dinî bir sorumluluk olarak görmüşlerdir. Hafızlık geleneği bu bilincin en güçlü örneklerinden biridir. Bununla birlikte günümüzde basım teknikleri ve dijital imkânlar sayesinde Kur'an metni, dünya genelinde güvenli biçimde korunmakta ve milyonlarca insana ulaştırılmaktadır.[4]

Kur'an-ı Kerim'in dikkat çekici özelliklerinden biri; onun îcazı, yani benzersiz ve mucizevi bir metin oluşudur. Kur'an-ı Kerim'de, insanlara **"Kulumuza indirdiğimiz kitaptan dolayı bir şüphe içinde iseniz onun benzeri bir sûre de siz getirin…"**[5] diye meydan okunmuş fakat hiç kimse bu çağrıya karşılık verememiştir. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'in insanoğlu tarafından bir benzerinin ortaya konulamayacak kadar yüce bir kitap olduğunun kanıtıdır.

Kur'an-ı Kerim'in benzersiz bir kitap oluşu çeşitli yönlerden kendini gösterir. Bunlardan ilki, dil ve söz yönündendir. Kur'an'ın kelime seçimi, anlatım tarzı ve edebî yönü insan sözüne benzemez. Ayetlerdeki ses uyumu, anlam derinliği ve etkileyici anlatım onun dil açısından eşsiz bir kitap olduğunu ortaya koyar. Kur'an'ın îcaz özelliklerinden ikincisi üslup yönündendir. Kur'an-ı Kerim'in üslubu; nazil olduğu dönemde Arap toplumu tarafından bilinmeyen, özgün bir anlatım biçimidir. Ne şiire ne de düz yazıya benzeyen bu anlatım, Kur'an'ın mesajının kalıcılığını ve insan üzerindeki etkisini artırır. Kur'an'ın îcaz özelliklerinden bir diğeri içerik yönündendir. Ümmi bir peygambere indirilmiş olan Kur'an; evrenin yaratılışı, ahlak, hukuk, insan ilişkileri, geleceğe dair bilgilerden bahseden ilahi bir kitaptır.[6]

Kur'an-ı Kerim'in kendine has özelliklerinden bir diğeri, onun evrensel bir rehber oluşudur. Kur'an-ı Kerim; yalnızca indirildiği döneme ve coğrafyaya değil, kıyamete kadar tüm insanlığa hitap eder. Kur'an'ın ele aldığı konuların insanlık tarihinin temel meselelerini kapsaması da onun evrensel oluşunu gösterir. Tevhit, adalet, ahlak ve sorumluluk gibi değişmez değerler Kur'an'da açıkça yer alır. Kur'an, bu ve benzeri özellikleri sayesinde her insana rehberlik etmeye devam eder.



Bilgi Görseli 1.2: Kur'an-ı Kerim'in bazı özellikleri

Sıra Sizde

"Rumlar yakın bir yerde yenilgiye uğradılar. Fakat onlar bu yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip gelecekler. Eninde sonunda Allah'ın dediği olur. O gün müminler Allah'ın yardımı sebebiyle sevinecekler. O dilediğini muzaffer kılar. O çok güçlüdür, engin merhamet sahibidir."

(Rum suresi 2-5. ayetler)

Diyanet İşleri Başkalığı tarafından yayımlanan tefsirlerden yararlanarak Kur'an-ı Kerim'in îcazı yönünü gösteren bu ayetlerle ilgili kısa bir metin yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Etkinlik

20 dk.

Adı	Kur'an-ı Kerim'i Tanıyorum
Amaç	Kur'an-ı Kerim'in özellikleri ve isimleri hakkında elde ettiği bilgileri kaydedebilme

Yönerge

- Aşağıdaki öğrenme günlüğünü doldurarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kur'an-ı Kerim'in Özellikleri ve İsimleri

Tarih: … / … / …….

Seçtiğim isim

.....

Bu isim ne anlama geliyor?

.....

.....

Bu isim Kur'an'ın hangi özelliğini anlatıyor?

.....

.....

Bu özellik benim hayatımda nasıl yer alıyor?

.....

.....

Etkinlikte ne öğrendim?

.....

.....

Değerlendirme

Çalışmanız aşağıdaki karekodda verilen bütüncül puanlama anahtarı ile öğretmen tarafından değerlendirilecektir.

Kontrol Noktası

Çalışma Yaprağı

1. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına (D), yanlış olanların başına (Y) yazınız.

a) ( ) Kur'an-ı Kerim, Fatiha suresi ile başlayıp İhlas suresi ile sona eren ilahi bir kelamdır.

b) ( ) Kur'an-ı Kerim'in parça parça indirilmesi, içeriğinin uygulanabilmesini ve daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır.

c) ( ) "Şifa" ismi, Kur'an'ın maddi ve manevi hastalıklara karşı bir çare olduğu anlamına gelir.

ç) ( ) Kur'an-ı Kerim hem ezber hem de yazı yoluyla korunmuş bir kitaptır.

d) ( ) Kur'an-ı Kerim'in mucizevi olması dil ve üslup yönüyle sınırlıdır.

2. Kur'an-ı Kerim'in aşağıdaki isimlerini, onlara ait olan anlam veya açıklamaların karşısına yazınız.

a)	Yazılmış veya toplanmış olan temel kitap	.....
b)	Hidayet eden, yol gösterici	.....
c)	Doğruyu yanlıştan, hak ile batılı birbirinden ayıran	.....
d)	İnsanlara öğüt veren, hatırlatmalarda bulunan	.....

Furkan

Hüda

Kitâb

Mushaf

Zikr

3. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a) Kur'an-ı Kerim'in "Tenzîl" olarak adlandırılması, onun hangi temel özelliğini vurgulamaktadır?

.....

.....

b) Kur'an-ı Kerim'in evrensel oluşu ne demektir?

.....

.....

c) Kur'an-ı Kerim'i tanımanın Müslümanlar açısından taşıdığı önemi kısaca açıklayınız.

.....

.....

1.2. KUR'AN-I KERİM'İN İÇERİĞİ

Konuya Başlarken

Kur'an-ı Kerim'de hangi konulardan bahsedilmektedir? Bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kur'an indeksi (dizini)
Kur'an-ı Kerim'in içeriğinde yer alan kavram ve konuların sistemli bir şekilde sıralandığı rehberdir. Bu bölüm, aranan bir konu veya kelimeyle ilgili ayetleri bulmak için kullanılır.

Kur'an-ı Kerim'in içeriğini bilmek, onu doğru anlamak ve mesajlarını hayata geçirmek açısından son derece önemlidir. Kur'an-ı Kerim; inanç esaslarından ahlaki değerlere, ibadetlerden toplumsal ilişkilere kadar pek çok konudan bahseder. Bu konular, Kur'an'ın bütününü anlamada bir çerçeve oluşturur ve ayetlerin daha iyi kavranmasını kolaylaştırır. Kur'an'ın ana konularını bilmek; dinî bilgileri sağlıklı bir zeminde öğrenme, Kur'an'ı bütüncül bir şekilde değerlendirebilme imkânı verir. Bu durum; kişinin imanını pekiştirir, ibadetlerini bilinçli bir şekilde yapmasına katkıda bulunur ve ahlaki gelişimini destekler.

4. Etkinlik

30 dk.

Adı	Kur'an'ın Ana Konuları
Amaç	Kur'an-ı Kerim'in içeriğine dair elde ettiği bilgileri sınıflandırabilme

Yönerge

Neml suresi 60. ayet	Kasas suresi 72. ayet	Ahzab suresi 40. ayet
Nisa suresi 80 ve 163. ayetler	Şuara suresi 105-122. ayetler	Hud suresi 26. ayet
Bakara suresi 152-153. ayetler	Yasin suresi 78-79. ayetler	Rum suresi 50. ayet
İsra suresi 34-38. ayetler	Beled suresi 12-18. ayetler	

- Yukarıda verilen ayetleri Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan matbu ve dijital meallerden yararlanarak bulunuz.
- Ayetlerin meallerini inceleyiniz.
- Ayetlerde yer alan konuları tespit ederek sınıflandırınız.

Değerlendirme

Yaptığınız sınıflandırmaya göre aşağıdaki tabloyu doldurunuz (Bir ayet için birden fazla kutucuğu işaretleyebilirsiniz.).

Konular / Ayetler	İnanç	İbadet	Ahlak	Kıssalar	Muamelat
Neml suresi 60. ayet					
Kasas suresi 72. ayet					
Ahzab suresi 40. ayet					
Nisa suresi 80 ve 163. ayetler					
Şuara suresi 105-122. ayetler					
Hud suresi 26. ayet					
Bakara suresi 152-153. ayetler					
Yasin suresi 78-79. ayetler					
Rum suresi 50. ayet					
İsra suresi 34-38. ayetler					
Beled suresi 12-18. ayetler					

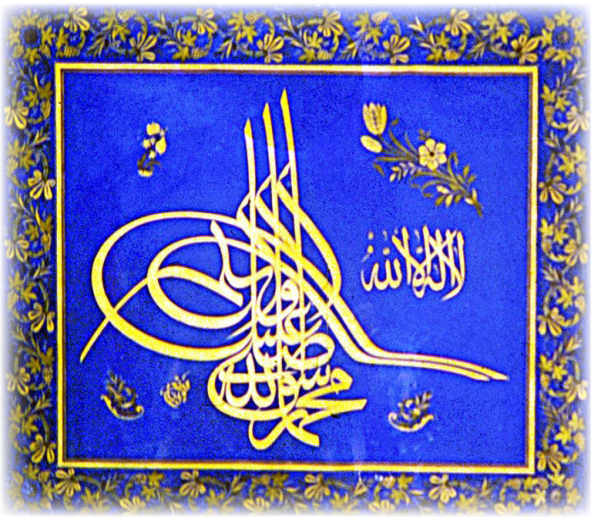
Kur'an'ın ana konularının başında inanç gelir. İman etme, güven duyma, itikat gibi anlamları olan inanç; Allah'ın (cc) peygamberleri aracılığıyla bildirdiği hakikatleri şüpheye yer vermeden kabul etmek ve bunların doğruluğuna içtenlikle bağlanmak demektir.[7]

İnanç, insanın Allah (cc) ile olan ilişkisini belirler ve dinî hayatın temelini oluşturur. İslam'da inanç sistemi tevhit üzerine kurulmuş ve bu gerçek, Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde vurgulanmıştır. İhlas suresinde **"De ki: O, Allah birdir. Allah Samed'dir. O, doğurmamış ve doğmamıştır. O'nun hiçbir dengi yoktur."**[8] buyurularak tevhit inancı dile getirilmiştir. Bu ayetler; Allah'ın (cc) birliğini, eşsizliğini ve hiçbir şeye muhtaç olmadığını açıkça ortaya koyarak tevhit inancının özünü yansıtır.

tevhit

Allah'ın (cc) varlığında, sıfatlarında ve fiillerinde tek olduğunu kabul etmek; O'na hiçbir şeyi ortak koşmadan sadece Allah'a (cc) ibadet etmektir.

(bk. "tevhit", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 365)



Görsel 1.3: Altunîzâde Camii'nde bulunan tuğra şeklindeki kelimeitevhit

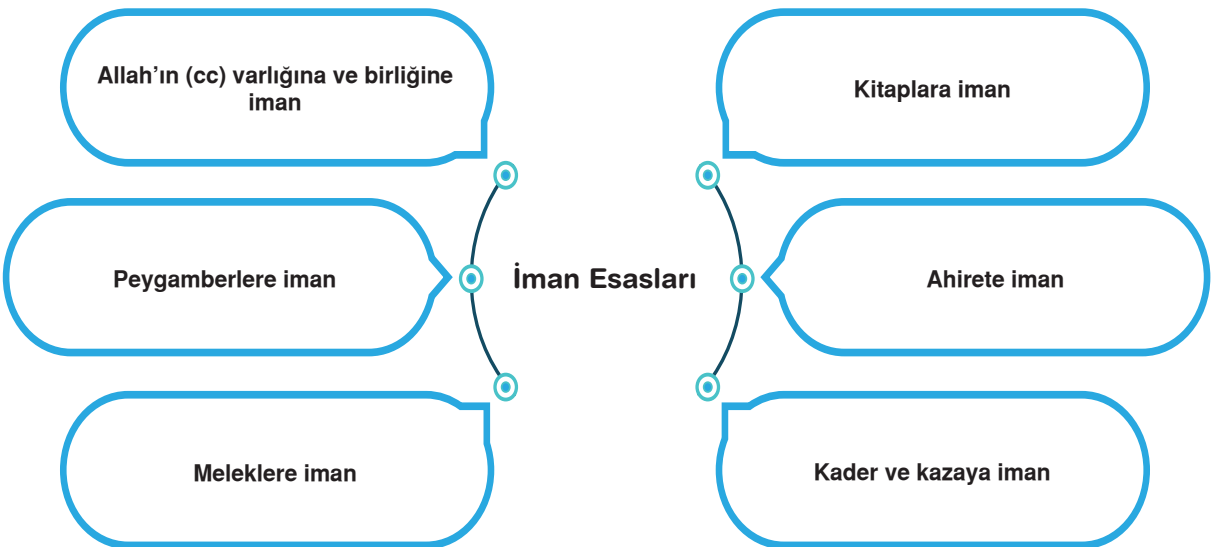
Müminler, Yüce Allah'tan gelen her hakikati tevhit inancı doğrultusunda gönülden kabul ederler. Müminlerin bu konudaki tavrı Bakara suresinin 285. ayetinde şöyle ifade edilmiştir: **"Allah'ın elçisi ve müminler, rabbinden ona indirilene iman ettiler. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandılar. "O'nun elçileri arasında ayırım yapmayız" ve "İşittik, itaat ettik, bağışlamanı dileriz rabbimiz, gidiş sanadır" dediler."**[9] Bu ayet, İslam inancının temelini oluşturan iman esaslarını açıkça ortaya koymaktadır. Bir müminin Allah'a (cc), meleklere, kitaplara, peygamberlere, ahiret günüyle birlikte kader ve kazaya iman etmesi gerekir. Bu esaslar, imanın altı şartı olarak bilinmektedir.[10]

Amentü Duası ve Anlamı

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَبِالْقَدْرِ
خَيْرِهٖ وَشَرِّهٖ مِنَ اللّٰهِ تَعٰالٰى وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ
اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ

"Allah'a ve O'nun meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere; hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inandım. Öldükten sonra dirilmek de haktır. Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Hz. Muhammed O'nun kulu ve resulüdür."

(bk. Algül vd., *İlmihal*, I/81)



Bilgi Görseli 1.3: İmanın şartları

İbadetler, Kur'an'ın ana konularından biridir. "Boyun eğme, itaat etme, saygı duyma" gibi anlamlara gelen ibadet, Allah'ın (cc) insanlara emrettiği ve kulların da yerine getirmekle yükümlü olduğu tüm davranışlardır. Bununla birlikte tevhit inancına bağlı kalarak yalnızca Allah'ın (cc) rızasını kazanma niyetiyle yerine getirilen amellerdir.[11]

Kur'an-ı Kerim'de insanın yaratılış amacının Allah'a (cc) kulluk etmek olduğu **"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."**[12] ayeti ile açıkça ortaya konulmuştur. Yüce Allah **"Görmez misin göklerde ve yeryüzünde bulunanlar; güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu hep O'na secde etmektedir!.."**[13] ayeti ile de kâinatta bulunan bütün varlıkların kendisine ibadet ettiğini bildirmiştir.[14]

Kur'an-ı Kerim'de namaz, zekât ve oruç gibi başlıca ibadetler sıkça zikredilmektedir. Bununla birlikte dua etmek, sadaka vermek, Kur'an okumak, Allah'ı (cc) zikretmek, anne babaya iyilik yapmak gibi kulluğa dair vazifelere de yer verilmiştir.

Kur'an'ın ana konularından biri de ahlaktır. Huy, mizaç, karakter gibi anlamlara gelen ahlak; insanın iyi veya kötü olarak vasıflandırılmasına yol açan manevi niteliklere ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu davranışlara denir.[15]

Kur'an-ı Kerim'de ahlak ile ilgili pek çok ayet bulunmaktadır. Bu ayetlerde iyilik yapmak, güzel söz söylemek, dürüst olmak, sabırlı davranmak, yardımlaşmak, sözünde durmak ve adaletli olmak gibi erdemli davranışlar emredilmiştir. Nitekim bir ayette şöyle buyrulmaktadır: **"Allah, şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı ve akrabaya yardım etmeyi emreder…"**[16] *(Görsel 1.4.)*. Kur'an-ı Kerim'de dedikodu, iftira, yalan söylemek, cimrilik, israf ve haksız kazanç ise yasaklanmıştır. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurur: **"Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının…"**[17]



Görsel 1.4: *İslam başkalarına yardım etmeyi öğütler.*

Kur'an-ı Kerim'deki ahlaki değerleri en güzel şekilde yaşayarak insanlara örnek olan kişi Hz. Muhammed'dir (sav). Sahabilerden Sad bin Hişam (ra), Medine'ye geldiğinde Hz. Aişe'ye Peygamber Efendimiz'in ahlakını sordu. Hz. Aişe ona, *"Kur'an okumuyor musun?"* diye sordu. Sad (ra), *"Evet, okuyorum."* deyince müminlerin annesi şöyle dedi: *"Onun (Peygamber Efendimiz'in) ahlakı Kur'an'dı."*.[18]

Kur'an-ı Kerim'in ana konularından biri olan ahiret inancı, aynı zamanda iman esaslarındandır. Kur'an'da ahiret; ölümden sonra diriliş, hesap, mizan, cennet, cehennem gibi yönleriyle sıkça ele alınarak dünya hayatının geçici olduğu vurgulanır. Nitekim "**Herkes ölümü tadacaktır…**"[19] ayetiyle insanın faniliğine dikkat çekilirken "**Nihayet o gün nimetlerden elbette sorguya çekileceksiniz.**"[20] ayetiyle ahirette hesap verileceği bildirilir. Yine Kur'an'da "**Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu (karşılığını) görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu (karşılığını) görür.**"[21] buyrularak her davranışın bir karşılığının olduğunu ifade edilir. Bu ilahi mesajlar, insana güçlü bir sorumluluk bilinci kazandırır. Ahirete iman, insanın hayatını anlamlandırmasına, davranışlarını düzenlemesine ve iyiliğe yönelip kötülükten kaçınmasına rehberlik eder. Bu nedenle ahiret inancı hem bireysel ahlakın hem de toplumsal düzenin temelini oluşturan vazgeçilmez bir ilkedir.

Kur'an'ın ana konularından biri de kıssalardır. Hikâye etmek, anlatmak, haber vermek gibi anlamlara gelen kıssa; Kur'an-ı Kerim'deki peygamberler ve geçmiş kavimlerle ilgili ibret verici olayları ifade eder.[22]

Kıssalar, yalnızca tarihî olayları aktarmak için değil, insanlara öğüt vermek ve doğru yolu göstermek amacıyla anlatılır *(Görsel 1.5)*. Kur'an'da "**Onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır...**"[23] buyrularak bu amaç vurgulanmıştır. Kıssaların bir diğer amacı Hz. Muhammed'e (sav) inanmayanları uyarmak ve yaşadıkları zorluklara karşı inananların dayanma güçlerini artırmaktır. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de "**Peygamberlerin haberlerinden, senin kalbini kuvvetlendireceğimiz bilgilerin her birini sana anlatıyoruz. Bunlarda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı ulaşıyor.**"[24] ayetiyle ifade edilmiştir.

Kıssalar, Kur'an'da yer alan emir ve yasakların somutlaştırılarak hayata geçirilmesi için bir araçtır. Çünkü Kur'an, kıssalar aracılığıyla geçmiş milletlerin davranışlarının sonuçlarını gösterir. Peygamberlerin kavimlerini tevhit inancına



Görsel 1.5: *Hz. Nuh'un gemisi (temsilî) Yüce Allah'ın birliğine inananların kalbinde yükselen bir kurtuluş sembolüdür.*

davet etmelerini, tebliğ sırasındaki mücadelelerini insanlara anlatır. Böylece insanları iyiliğe yönlendirir ve kötülükten sakındırır.

Kur'an'da anlatılan kıssalar, peygamberlerin görevlerinin ve **nübüvvet**in öneminin anlaşılmasına katkıda bulunur. Peygamberlik, nebilik, elçilik ve risalet anlamlarına gelen nübüvvet; Allah'ın (cc) gönderdiği vahiyleri alma, bunları insanlara duyurma ve açıklama makamıdır.[25]

Yüce Allah, insanlara akıl ve irade vermiştir. İnsanlar, bu özelliklerine rağmen kimi zaman hakikati bulmakta zorlanmaktadır. Bu sebeple Allah (cc), onlara rehberlik etmeleri için peygamberler göndermiştir. Kur'an-ı Kerim'de **"Andolsun ki biz her ümmete, "Allah'a kulluk edin, sahte tanrılardan uzak durun" diyen bir elçi gönderdik…"**[26] ayeti ile her topluma peygamber gönderildiği dile getirilmiştir.

Peygamberlik zincirinin ilk halkası Hz. Âdem, son halkası Hz. Muhammed (sav) olmuştur. Hz. Âdem hem ilk insan hem de Allah (cc) tarafından görevlendirilen ilk peygamberdir. İlahi rehberlik onunla başlamış ve ondan sonra gelen peygamberler de aynı hakikati insanlara hatırlatmış, onları Allah'ın (cc) birliğine çağırmışlardır. Bu çağrı Hz. Muhammed (sav) ile tamamlanmıştır. Kur'an-ı Kerim'de **"… Muhammed sizin adamlarınızdan hiçbirinin babası değildir, fakat o Allah'ın elçisidir ve peygamberlerin sonuncusudur."**[27] ayeti ile bu gerçek dile getirilmiştir. Böylece Allah'ın (cc) insanlara gönderdiği vahiy, Kur'an-ı Kerim ile tamamlanmış; nübüvvet görevi de Hz. Muhammed (sav) ile sona ermiştir.

Kur'an-ı Kerim'de muamelata ilişkin ayetler de yer almaktadır. "Muameleler, işler ve ameller" anlamına gelen muamelat; ibadetlerle ilgili hükümler dışında kalan ve insanların birbirleriyle olan hukuki, mali, ticari ve sosyal ilişkilerini düzenleyen konulardır.[28]

Kur'an-ı Kerim'de sosyal hayatı düzenleyen birçok ayet bulunmaktadır. Bu ayetlerde borç alıp verme, alışveriş, evlilik, boşanma, miras gibi konular düzenlenmiştir *(Görsel 1.6)*. Kur'an, hayatın her alanını kapsayan bir rehber olarak insanların, toplum içinde nasıl davranmaları gerektiğini gösterir. İnsanlara borç alıp verme ve ticarette dürüst olmalarını öğütler.[29]

Görsel 1.6: *Alışveriş, sosyal hayatla ilgili konulardan biridir.*



Kur'an-ı Kerim'in muamelat çerçevesinde ele aldığı konulardan birisi de evlilik ve evlilikle ilgili meselelerdir. Evlilik; eşlerin sorumlulukları, akraba ilişkileri, boşanma gibi durumlarda sevgi, merhamet ve adaletle hareket etmelerini vurgular.[30] Kur'an-ı Kerim, miras konusuyla ilgili olarak hakların hakkaniyetli bir şekilde dağıtılmasını emreder.[31] Suçlulara verilecek cezaların uygulanmasında toplumda adaletin sağlanması gerektiğini hatırlatır.[32] Bu durum, Kur'an-ı Kerim'in hem bireysel hem de toplumsal hayata rehberlik eden kapsamlı bir kaynak olduğunu ortaya koymaktadır.

Kur'an'ın ana konuları arasında bütünlük ve karşılıklı etkileşim vardır. Bu konulardan her biri diğerine anlam kazandırır ve Kur'an-ı Kerim'in genel mesajını oluşturur. Tevhit inancı, bu konuların merkezinde yer alırken nübüvvet bu inancın rehberliğini sağlar; ahiret inancı, bu rehberliğin sonucunu ortaya koyar. İbadet, ahlak ve muamelat ise bu inanç ve anlayışın yaşamdaki yansımalarını oluşturur. Örneğin tevhit inancı Allah'ın (cc) bir ve tek olduğunu bilmenin yanında O'nun her an bizi gördüğünün bilinciyle yaşamaktır. Bu bilinç ahlaki ilkelerle birleştiğinde dürüstlüğü, ibadetlerle birleştiğinde samimiyeti doğurur. Hz. Peygamber'in hayatında somutlaşan bu değerler, sosyal ilişkiler boyutunda adaleti ve kul hakkına riayeti zorunlu kılar. Şayet bir Müslüman ticarette dürüst davranıyorsa bu durum onun hem Allah'a (cc) olan sorumluluk bilincinden hem de ahiret gününde vereceği hesabın kaygısından kaynaklanır. Dolayısıyla Kur'an'daki her konu, bir saatin dişlileri gibi birbirine bağlıdır. Bu konulardan biri dikkate alınmadığında dinin hayatı kuşatan bütüncül yapısı bozulmuş olur.



Bilgi Görseli 1.4: Kur'an'ın ana konuları

5. Etkinlik

20 dk.

Adı	Ana Konuları ile Kur'an
Amaç	Kur'an-ı Kerim'de yer alan konuları kendi cümleleri ile ifade edebilme

Ön hazırlık

- Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan matbu veya dijital meallerden yararlanarak tevhit, nübüvvet, peygamber kıssaları, ahlak, ibadet ve ahiret inancı konularına uygun ayetleri belirleyiniz.

Yönerge

- Öğretmen rehberliğinde sınıfınızda altı istasyon (çalışma köşesi) oluşturunuz.
- Her bir istasyonu aşağıdaki şekilde adlandırınız.

Tevhit	Nübüvvet	Kıssalar
Ahiret	İbadet	Ahlak

- Öğretmen rehberliğinde altı gruba ayrılarak çalışmanızı karşılıklı saygı çerçevesinde tamamlamaya özen gösteriniz.
- Süreyi kontrol etmesi ve grup ürününü sunması için her istasyona bir istasyon şefi seçiniz.
- İstasyonda bulunan çalışma kâğıdına zihin haritası, poster, eşleştirme kartı vb. etkinliklerden birini hazırlayınız.
- Bulunduğunuz istasyondaki çalışma süresi dolduktan sonra diğer istasyona geçerek oradaki çalışmayı devam ettiriniz (Bu süreçte istasyon şefleri sabit kalacaktır.).
- Tüm istasyonlarda çalışmalarınızı tamamladıktan sonra oluşturulan ürünleri istasyon şefleri aracılığı ile sınıfla paylaşınız.

Değerlendirme

Kur'an'ın ana konularını kendi cümlelerinizle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kontrol Noktası

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Tevhit ne demektir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

2. Nübüvvet kavramı hakkında bildiklerinizi aşağıdaki boş alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

3. "... Kuşkusuz namaz hayâsızlıktan ve kötülükten meneder..."

(Ankebut suresi 45. ayet)

Verilen ayeti ibadet ve ahlak ilişkisi açısından yorumlayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Performans Görevi

Amaç	Kur'an-ı Kerim'in içeriğini özetleyebilme
Görev	Kur'an'ın ana konuları ile ilgili sunu hazırlama
Değerlendirme Ölçütleri	Bilgi toplama, Bilgileri işleme, Sınıflandırma, Sunum yapma
Puanlama Yöntemi	Öz değerlendirme formu, Dereceli puanlama anahtarı
Süre	Ön hazırlık: 2 hafta Sınıf içi performans: 40+40 dakika

Ön hazırılık

- Çalışma planı hazırlayınız.
- Diyanet İşleri Başkanlığının basılı ve dijital kaynakları aracılığı ile Kur'an'ın ana konuları ile ilgili ayetlerini belirleyiniz.
- Ayetleri konularına göre sınıflandırınız.

- Konu dışına çıkmamaya özen gösteriniz.
- Değerlendirme ölçülerini dikkate alarak konuyu ele alınız.

Yönerge

- Ulaştığınız bilgilerden yararlanarak yazılı veya görsel bir sunu hazırlayınız.
- Hazırladığınız sunuyu sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Çalışmanız yandaki karekodda verilen öz değerlendirme formu ve dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

1.3. AYETLERDEN MESAJLAR: BAKARA SURESİNİN 2. AYETİ

Konuya Başlarken

- Kur'an-ı Kerim'i tanımanın hayatınıza katkısı neler olabilir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Tercüme, meal ve tefsir kavramları hakkında neler biliyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bakara Suresinin 2. Ayeti

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ذٰلِكَ الْكِتابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ ۙ ٢

"İşte kitap; onda asla şüphe yoktur. O, günahtan sakınanlar için bir rehberdir."

Kur'an-ı Kerim'in daha iyi anlaşılması için İslam âlimleri çeşitli eserler kaleme almışlardır. Bunlar çoğunlukla tefsir, meal ve tercüme türü eserlerden oluşmaktadır. Tefsir, sözlükte "açıklamak, beyan etmek" anlamlarına gelir.[33] Terim olarak Kur'an ayetlerini açıklama ve yorumlama faaliyetini, bu amaçla ortaya konan ilmi disiplini ve bu disiplin çerçevesinde yazılmış eserlerin tümünü ifade eder.[34] Ayrıca Kur'an'ın lafzını, Arap dili ve edebiyatı açısından tahlil edip kendisiyle kastedilen manayı tespit etmek olarak da tarif edilir.[35]

Tercüme kelimesi "bir sözü bir dilden başka bir dile aktarmak" anlamına gelir.[36] Bir çevirinin tercüme olarak nitelendirilebilmesi için yapılan tercümenin sözün aslına tamamen uygun olması gerekir. Ancak her dilin kendine has özellikleri olduğu için bir metni başka bir dile anlam kaybı olmadan tercüme etmek çoğu zaman mümkün değildir. Bu yönüyle bakıldığında Kur'an-ı Kerim gibi mucizevî bir kelamın başka bir dile aynı anlam gücüyle tercüme edilmesi imkânsızdır.[37] Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'in bir dilden başka dile çevirisine meal denir.

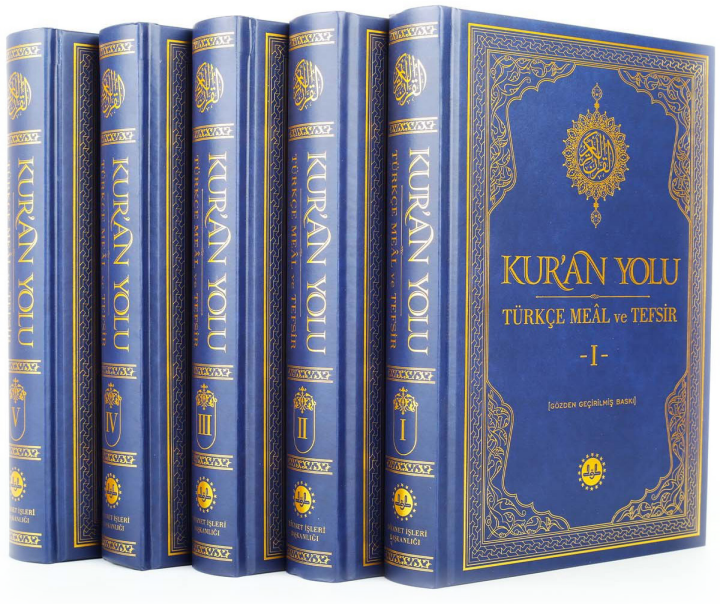
Meal lafzı sözlükte "bir şeyin varacağı yer" anlamına gelir.[38] Terim olarak Kur'an ayetlerinin kelimesi kelimesine değil, kastedilen anlama en yakın biçimde başka bir dile çevrilmesi anlamına gelir.[39] Kur'an-ı Kerim tercümesi için kullanılan meal kelimesi, yapılan tercümenin yaklaşık bir çeviri olduğunu ifade eder.[40] Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim meallerini, Kur'an'ın aslıyla bir tutmak doğru değildir.

tevil

Birçok anlama gelme ihtimali olan bir ayet için konusunda uzman olan İslam bilginlerinin bu anlamlardan birini tercih etmesi.

(bk. "tevil", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 366)

Bir Müslüman, Kur'an-ı Kerim'i anlamayı yalnızca bilgi edinme süreci olarak değil inancını, ibadetini ve yaşamını biçimlendiren bir rehber olarak görür. Kur'an-ı Kerim'i anlama çabası önemlidir çünkü o; insana yaratılış amacını, hayatın anlamını ve ilahi emirleri bildiren son mesajdır. İnsanın anlamadığı bir kılavuzu hayatına yansıtması ve ona tabi olması mümkün değildir. Kur'an'ı anlamak hem kişinin Rabb'i ile olan bağını güçlendirir hem de dengeli bir toplumun ortaya çıkmasını sağlar. Meal ve tefsir çalışmaları bu noktada, Kur'an'ın mesajlarını muhataplara doğru bir biçimde ulaştırmak için vazgeçilmez birer araç niteliği taşır *(Görsel 1.7)*.



Görsel 1.7: *Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan "Kur'an Yolu" güvenilir meal ve tefsir kaynaklarından biridir.*

Kur'an-ı Kerim'in doğru biçimde anlaşılması ve yorumlanması belirli ilke ve esaslara bağlıdır. Yorum sürecinde herhangi bir ölçü gözetilmemesi, metnin anlamının yanlış anlaşılmasına yol açabilir.[41] Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'i anlamak ve yorumlamak isteyen kişinin bazı hususlara dikkat etmesi gerekir. Müfessirler, bu bilinçle hareket ederek yorum faaliyetlerinde belirli ölçütleri esas almışlardır. Bunlar genel olarak şöyledir:

1.

Kur'an Bütünlüğü

Bir ayeti doğru yorumlayabilmek için aynı konudan bahseden diğer ayetleri incelemek gerekir. Çünkü bazen bir ayette özetle ifade edilen hususlar bir başka ayette detaylı bir şekilde açıklanmış olabilir.[42]

2.

Sünnete Başvurmak

Hz. Peygamber, Kur'an'ın ilk müfessiri ve ilk uygulayıcısıdır. Ayetlerin nasıl anlaşılması ve yaşanması gerektiğini en doğru biçimde gösteren kaynak, onun sünnetidir. Ayetlerin yorumunda sünnetin dikkate alınması, metnin maksadını kavramak için vazgeçilmez bir zorunluluktur.[43]

3.

Ayetlerin Bağlamı

Bir ayet, öncesinde ve sonrasında geçen ayetler ile surenin anlamı göz önünde bulundurularak yorumlanmalıdır. Aksi takdirde anlam karışıklığı ortaya çıkabilir. Bu sebeple ayeti doğru yorumlamak için bağlamını göz önünde bulundurmak gerekir.[44]

4.

Nüzul Sebebi

Bir ayetin hangi olay veya durum için indiğini bilmek onun anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırır, yanlış ve keyfi yorumların önüne geçer.[45]

6. Etkinlik

20 dk.

Adı	Bakara Suresinin 2. Ayeti
Amaç	Bakara suresinin 2. ayetini yorumlayabilme

Yönerge

- Öğretmen rehberliğinde gruplara ayrılınız.
- Halka şeklinde oturma düzeni oluşturunuz.
- Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan matbu ve dijital meallerden Bakara suresinin 2. ayetini bulup okuyunuz.
- Bu ayeti yorumlama konusunda gerekli ölçütleri belirleyiniz.
- Ayeti belirlenen ölçütler çerçevesinde inceleyiniz.
- Ayetten anladıklarınızı sırayla ifade ediniz.

Değerlendirme

Etkinlikten hareketle aşağıdaki ifadeyi tamamlayınız.

Benim bu tartışmadan çıkardığım sonuçlar: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kur'an-ı Kerim'in mahiyetini ve müminler için önemini kavrayabilmek için onun ifadelerini ve yol gösterici mesajlarını düşünmek gerekir. Bakara suresinin ikinci ayetinde Kur'an-ı Kerim'in hiçbir şüphe taşımadığı ve takva sahiplerine rehberlik ettiği belirtilmektedir. Ayetteki لَا رَيْبَ فِيهِ "onda şüphe yok" ifadesi, Kur'an'ın hem ilahi kaynağını hem de anlaşılırlığını kesin bir dille vurgular. Ayetteki "hüda" kelimesi ise iman, ibadet ve ahlak yolundaki ilahi rehberliği ifade eder. Kur'an-ı Kerim'in yol göstericiliği bir diğer ayette **"Kuşkusuz bu Kur'an en doğru olana iletir; dünya ve ahiret için yararlı işler yapan müminlere, kendileri için büyük bir mükâfat olduğunu müjdeler"**[46] şeklinde vurgulanır.

Kur'an-ı Kerim'in sunduğu rehberlikten istifade etmek ancak ayetlerde ifade edilen bir bilinç hâliyle mümkündür. Bu bilinç, "müttaki" (takva sahibi) olmakla doğrudan bağlantılıdır. Müttakiler; inancının bilincinde olan, Allah'ın (cc) emirlerine karşı duyarlı olup O'na saygı ve sevgide kusur etmemeye çalışan kimselerdir.[47]

Bakara suresinin ilk ayetlerinin müminlerin nitelikleri hakkında nazil olduğu söylenir.

(Suyuti, *ed-Dürrü'l-Mensur*, 1/59)

Kur'an'da takva sahibi kimsenin beş temel vasfı şöyle sıralanır: gayba iman etmek, namazı doğru ve devamlı kılmak, Allah'ın (cc) verdiği rızıktan O'nun rızası için harcamak, Kur'an'a ve diğer ilahi kitaplara inanmak, ahirete kesin olarak iman etmek.[48] Nitekim bu vasıflar Bakara suresinin 3-5. ayetlerinde zikredilmektedir.

Bakara Suresinin 3-5. Ayetleri

اَلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۳ وَالَّذِينَ
يُؤْمِنُونَ بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَآ اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ ۚ وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۴ اُولٰئِكَ
عَلٰى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ ۗ وَاُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۵

"(Onlar) gayba iman ederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiklerimizden hayra harcarlar; Sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler ve ahirete de onlar kesin olarak inanırlar. Rableri tarafından gösterilen doğru yol üzerinde olanlar ancak onlardır ve kurtuluşa erenler de yalnızca onlardır."

Hadisişeriflerde de takva sahibi olmanın önemine dikkat çekilir. Bunlardan birinde şöyle buyrulur: *"Kul, (dinî açıdan) sakıncalı olana düşmemek için sakıncasız olandan da çekinmedikçe takva sahibi olamaz."*[49] Benzer manadaki bir hadiste de "*Kul, vicdanını rahatsız eden şeyi terk etmedikçe takva derecesini elde edemez.*"[50] buyrularak takvanın vicdanla ilişkisine dikkat çekilir. Ebu Hüreyre'ye (ra) nispet edilen bir rivayette o takvayı şöyle tarif eder: "Yolda yürürken dikenler görürsen ya yolu değiştirirsin ya da dikene dokunmadan geçmenin bir yolunu arar ve bulursun; işte takva da budur; hayatı Yüce Allah'ın yasakladığı kötülüklere bulaşmadan yaşamaya çalışmaktır."[51]

"Kitap Artık Odur"

Bakara suresinin ikinci ayetinde, Kur'an-ı Kerim'i tarif etmek için seçilen ifade son derece manidardır ve derin anlamlar barındırır: el-Kitab (اَلْكِتَابُ) Buradaki "elif-lam" اَلْ (el) takısı sıradan bir belirlilik takısı değil bir ilandır. Bu kullanımla, "kitap" denildiğinde artık akla gelecek olan nihai, tek ve eşsiz referans ilan edilmiştir. Allah (cc), bu kelimeyi adeta bu son ve evrensel mesajı için tescil etmiştir. Bundan böyle "kitap" denilince -başka hiçbir sıfat eklemeden- yalnızca Kur'an-ı Kerim anlaşılacaktır. İşte bu yüzdendir ki bir Müslüman'ın dilinde ve kalbinde "kitap" kelimesi, sıradan bir cismi değil bir hakikati; herhangi bir yazıyı değil hayatın kılavuzunu çağrıştırır. "Kitap" odur, gerisi sadece "kitaplar"dır.

(bk. Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kuran Dili*, 1/280)

7. Etkinlik

20 dk.

Adı	Kur'an'ı Anlıyorum
Amaç	Bakara suresinin 2. ayetinin içeriğini bağlamı içinde kendi cümleleri ile ifade edebilme

Yönerge

- Okul dergisinin "İnancımızı Anlıyoruz" köşesi için bir yazı hazırladığınızı düşününüz.
- Aşağıdaki RAFT unsurlarını inceleyiniz.

Unsurlar	Açıklama
Rol	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kulübü Başkanı
Hedef kitle	Okul dergisinin okuyucuları
Format	Köşe yazısı
Konu	"Kur'an Bizim İçin Ne Anlam İfade Ediyor?"

- Verilen RAFT unsurlarını kullanarak Bakara suresinin 2. ayetinin hangi mesajları içerdiğini sade bir dille aşağıda verilen alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Değerlendirme

Bu etkinliği yaparken ayetin içeriği ve bağlamı hakkında fark ettiğiniz en önemli şey ne oldu? Aşağıda verilen alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kontrol Noktası

“Ayetlerden Mesajlar: Bakara Suresinin 2. Ayeti” konusuyla ilgili aşağıdaki 3-2-1 kartını üzerinde yazan ifadelere göre doldurunuz.

3

Öğrendiğim üç şey:

1. .....
2. .....
3. .....

2

Bana ilginç gelen iki şey:

1. .....
2. .....

1

Öğretmenime sormak istediğim bir soru:

1. .....

Kaydet

Bu temada öğrendiğiniz bilgileri aşağıdaki alana not edebilirsiniz.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

1. Tema Ölçme ve Değerlendirme Soruları

Aşağıdaki açıklamaları karşılarındaki kavramlarla eşleştiriniz.

1.	İnsanlara öğüt veren, hatırlatmalarda bulunan ilahi bir nasihattir.	.....
2.	Bireyi ve toplumu doğru yola ileten bir rehberdir.	.....
3.	Kalplerdeki şüphe, inkâr ve ahlaki bozukluk gibi manevi hastalıklara karşı bir çaredir.	.....
4.	Bir sözün anlamının yaklaşık olarak çevirisidir.	.....
5.	Kur'an ayetlerini açıklama ve yorumlama ilmidir.	.....

a) Hüda
b) Mev'iza
c) Şifa
ç) Tefsir
d) Tercüme
e) Zikr

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, uygun kelime veya ifadelerle doldurunuz.

ezber | ibadet | ilahi | Nâs | Nur | yazı | zikir

6. Kur'an-ı Kerim, Fatiha suresiyle başlayan ve ..... suresiyle biten ilahi bir kelamdır.

7. Kur'an-ı Kerim'in korunması, hem ..... hem de ..... yoluyla sağlanmıştır.

8. Kur'an-ı Kerim, kalpleri ve fikirleri nurlandıran; manevi karanlıklardan, hidayet ve ahlaki aydınlığa ulaştıran yüce bir kitaptır. Bu yönüyle ..... Kur'an'ın isimlerinden biridir.

9. Kur'an-ı Kerim'in Allah (cc) tarafından gönderilmiş olması, onun kaynağı itibarıyla ..... bir kitap olduğunu gösterir.

Aşağıdaki ifadeleri okuyarak doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

10. (....) Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'e (sav) yaklaşık 23 yıllık bir sürede vahyolunmuştur.

11. (....) Kur'an'ın içeriğini bilmek, onun mesajlarını hayata aktarabilmek için temel şarttır.

12. (....) Hafızlık geleneği Kur'an'ın muhafaza edilme yollarından biridir.

13. (....) İbadet; iman etme, güven duyma, itikat gibi anlamlara gelir.

14. (....) Kıssalar, insanlara ibadetleri öğretmek amacıyla anlatılır.

15. (....) Tefsir, Kur'an ayetlerini açıklama ve yorumlama ilmidir.

16. (....) Kur'an'ın ana konuları arasında bir bütünlük vardır.

Aşağıdaki soruda yer alan kelime ilişkilendirme testini tamamlayınız.

17. 1. Bölüm: Tevhit kavramı ile ilgili zihninizde çağrışım yapan kelimeleri yazınız.

Tevhit .....

Tevhit .....

Tevhit .....

Tevhit .....

2. Bölüm: 1. bölüme yazdığınız kelimelerle tevhit kelimesinin birlikte kullanıldığı anlamlı birer cümle yazınız.

1. Cümle .....

2. Cümle .....

3. Cümle .....

4. Cümle .....

Kur'an-ı Kerim ile ilgili bazı kavramlar kutucuklarda verilmiştir. Soruları cevaplamak için uygun kutucuk harflerini seçiniz. Aynı harfi birden fazla madde için kullanabilirsiniz.

a Evrensellik	b Furkan	c Hüda
ç İbadet	d Kıssa	e Muamelat
f Rahmet	g Takva	ğ Zikr

18. Hangi kavram dinin emir ve tavsiyelerine uyma, haram ve günahlardan kaçınma hususunda gösterilen titizlik anlamlarına gelir?

.....

19. Hangi kavram Kur'an-ı Kerim'in kalpleri ve fikirleri aydınlatan, manevi karanlıklardan kurtuluş yollarını gösteren hidayet kaynağı olma yönünü ifade eder?

.....

20. Kur'an-ı Kerim'in doğru ile yanlışı, hak ile batılı birbirinden ayırması ve tüm insanlığa hitap etmesiyle ilgili kavramlar hangileridir?

.....

21. Kur'an'ın ana konuları arasında yer alan kavramlar hangileridir?

.....

22. Kur'an-ı Kerim'in; hükümlerine uyanlara dünyada huzur, ahirette ise ebedî kurtuluş ve merhamet vaat eden, insanlara öğüt veren, hatırlatmalarda bulunan ilahi bir kitap oluşunu temsil eden kavramlar hangileridir?

.....

Aşağıdaki soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

23. Bir Müslüman için Kur'an-ı Kerim'i tanımanın önemi nedir?

.....

.....

.....

24. Kur'an-ı Kerim'in parça parça indirilmesinin sebepleri neler olabilir?

.....

.....

.....

25.

(…)

Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, Kur'ân'ın,
Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz mânânın:
Ya açar nazm-ı celîlin, bakarız yaprağına;
Yâhud üfler, geçeriz bir ölünün toprağına.
İnmemiştir hele Kur'an, bunu hakkiyle bilin,
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için!

(…)

(Ersoy, *Safahat,* 169)

Mehmet Âkif Ersoy yukarıdaki dizelerde hangi tutumu eleştirmiştir?

.....

.....

.....

26. Kur'an'ın ana konularını bilmek, ayetlerin daha iyi anlaşılmasına nasıl katkıda bulunur?

.....

.....

.....

27. "Meal" ile "tercüme" arasındaki temel fark nedir?

.....

.....

.....

28. Bakara suresinin 2. ayetinde nelerden bahsedilmektedir?

.....

.....

.....

Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

29. I. Ümmi bir peygambere indirilmiş olmasına rağmen evrenin yaratılışı ve geleceğe dair bilgiler içermesi

II. Kelime seçimi, ses uyumu ve edebî güzellik açısından hiçbir insan sözüne benzememesi

III. Nazil olduğu dönemde Arap toplumu tarafından bilinmeyen özgün bir anlatım biçimine sahip olması

IV. Ayetlerin indiriliş sırası ile Mushaf'ta yer alan ayetlerin sıralamasının birbirinden farklı olması

Verilen ifadelerden hangileri Kur'an-ı Kerim'in mucizevi yönünü ortaya koymaktadır?

A) I, II ve III B) I, II ve IV C) I, III ve IV

D) II, III ve IV E) I, II, III ve IV

30. "... Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr eden kimse iyice sapıtmıştır."

(Nisa suresi 136. ayet)

"Görmez misin göklerde ve yeryüzünde bulunanlar; güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu hep O'na secde etmektedir!.."

(Hac suresi 18. ayet)

"Allah şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara bakmayı emreder; hayâsızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder..."

(Nahl suresi 90. ayet)

"Ölçtüğünüzde ölçmeyi tam yapın, doğru terazi ile tartın. Bu daha hayırlı, sonuç bakımından daha güzeldir."

(İsra suresi 35. ayet)

Verilen ayetler Kur'an'ın ana konularından hangisi ile ilişkilendirilemez?

A) Ahlak B) İbadet C) İnanç D) Kıssalar E) Muamelat

31.





Verilen görseller Kur'an'ın ana konularından en çok hangisi ile ilişkilendirilebilir?

A) Ahlak B) İbadet C) İnanç D) Kıssalar E) Muamelat

32. **Aşağıdakilerden hangisi "tefsir" ilminin temel amacını en kapsamlı şekilde tanımlar?**

A) Ayetlerden fıkhi hükümler çıkarmak

B) Kur'an'ı tarihsel bir metin olarak görmek

C) Kur'an'ı edebî bir üslupla yeniden yazmak

D) Ayetlerde kastedilen manayı açıklamak ve yorumlamak

E) Kur'an'ın lafzını hiçbir yoruma yer vermeden olduğu gibi aktarmak

Tema ile ilgili daha fazla soru çözmek için karekoddan yararlanabilirsiniz.

1. Tema Sonnotlar

1 bk. Birışık, "Kur'an", 26/383.
2 bk. Şuara suresi 192. ayet; Hakka suresi 44-47. ayetler.
3 Hicr suresi 9. ayet.
4 bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 3/335-337.
5 Bakara suresi 23. ayet.
6 bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 1/87-89.
7 bk. "inanç", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 168-169.
8 İhlas suresi 1-4. ayetler.
9 Bakara suresi 285. ayet.
10 bk. Buhari, "İman", 1.
11 bk. "ibadet", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 153.
12 Zariyat suresi 56. ayet.
13 Hac suresi 18. ayet.
14 bk. İsra suresi 44. ayet.
15 bk. "ahlak", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 9.
16 Nahl suresi 90. ayet.
17 Hucurat suresi 12. ayet.
18 Müslim, "Müsâfirîn", 139.
19 Al-i İmran 185. ayet.
20 Tekasür suresi 8. ayet.
21 Zilzal suresi 7-8. ayetler.
22 bk. "kıssa", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 204.
23 Yusuf suresi 111. ayet.
24 Hud suresi 120. ayet.
25 bk. "nübüvvet", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 287.
26 Nahl suresi 36. ayet.
27 Ahzab suresi 40. ayet.
28 bk. "muamelat", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 242.
29 bk. Bakara suresi 282. ayet.
30 bk. Bakara suresi 187 ve 229. ayetler.
31 bk. Nisa suresi 11. ayet.
32 bk. Maide suresi 38. ayet.
33 İbni Manzur, *Lisanu'l-Arab*, 5/55.
34 bk. Birışık, "Tefsir", 40/281.
35 bk. Demirci, *Tefsir Usûlü*, 20.
36 İbni Manzur, *Lisanu'l-Arab*, 12/66.
37 Altuntaş - Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, IX-X.
38 İbni Manzur, *Lisanu'l-Arab*, 11/32-40.
39 bk. Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, 220.
40 bk. Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, 220.
41 Demirci, *Tefsir Usûlü*, 21.
42 bk. Zerkeşi, *el-Burhan fî Ulumi'l-Kur'an*, 2/175.
43 bk. Zerkeşi, *el-Burhan fî Ulumi'l-Kur'an*, 2/175.
44 bk. Suyuti, *el-İtkan fî Ulumi'l-Kur'an*, 2/18, 200.
45 bk. Suyuti, *el-İtkan fî Ulumi'l-Kur'an*, 1/22-24.
46 İsra suresi 9. ayet.
47 bk. "muttaki", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 253.
48 Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 1/70-71.
49 Tirmizi, "Kıyame", 19; İbni Mace, "Zühd", 24.
50 Buhari, "İman", 1.
51 Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 1/70-71.

2. TEMA

KUR'AN-I KERİM'DE ALLAH (CC) İNANCI

2.1. ALLAH'IN (CC) VARLIĞI VE BİRLİĞİ
2.2. ALLAH-ÂLEM İLİŞKİSİ
2.3. ALLAH (CC) İNANCININ HAYATA YANSIMALARI
2.4. AYETLERDEN MESAJLAR: VAKIA SURESİNİN 60-74. AYETLERİ

Anahtar Kavramlar

- akli delil
- âlem
- naklî delil
- tevhit

Bu temada sizlerden

- Allah'ın (cc) varlığı ve birliği ile ilgili akli ve naklî delilleri kullanabilmeniz,
- Allah-âlem ilişkisiyle ilgili konuları sorgulayabilmeniz,
- Allah (cc) inancının hayata yansımalarını yorumlayabilmeniz,
- Allah-âlem ilişkisi konusunu incelerken Kur'an-ı Kerim meallerine başvurabilmeniz

beklenmektedir.

Tema Dosyası

Tema Sunusu



Başlarken

Karekoddan yararlanarak “DNA - Eşsiz Sanat” adlı videoyu izleyiniz.

Akıllı telefonların içindeki karmaşık yazılımların kendi kendine veya tesadüf eseri oluşması mantık dışıdır. Bu sistemlerin ardında mutlaka bir yazılımcının olduğu bilinir. Aynı mantıkla telefon yazılımlarından milyonlarca kat daha karmaşık olan ve bir insanın tüm genetik özelliklerini içeren DNA şifresi de tesadüflerle açıklanamaz. Bu muazzam veri sistemi, her şeyi en ince ayrıntısıyla tasarlayan ve var eden “eşsiz bir sanatçının” yani Allah’ın (cc) varlığının ve birliğinin apaçık bir delilidir.

2.1. ALLAH'IN (CC) VARLIĞI VE BİRLİĞİ

Konuya Başlarken

Bir çiçeğin veya bir kar tanesinin yapısı, mevsimlerin değişmesi gibi özellikler Allah'ın (cc) varlığının delillerindendir.

- Kâinatı gözlemlediğinizde Allah'ın (cc) varlığına işaret eden başka hangi örnekleri verebilirsiniz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Allah'ın (cc) varlığını gösteren akli ve naklî deliller hakkında neler biliyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanın fıtratında var olan merak duygusu onu "Ben kimim?", "Nereden geldim?", "Beni ve kâinatı kim yarattı?" gibi sorular sormaya yöneltir. Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine ilişkin bazı delillerin bilinmesi bu gibi soruların cevaplanmasına yardımcı olur.

Bir çiçeğin yapısındaki uyum, bir kar tanesinin geometrisi, mevsimlerin düzenli bir şekilde birbirini takip etmesi kâinatta tesadüfe yer olmadığını gösterir *(Görsel 2.1)*. Her şey belli bir ölçü ve dengeyle yaratılmıştır. Bu durum Kur'an'da **"Şüphesiz biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık."**[1] mealindeki ayetle vurgulanmıştır. Kâinattaki mükemmel düzen, bütün varlıkların Yüce Allah'ın iradesiyle yaratıldığını ortaya koyar.

Her şeyin düzenleyicisinin bir olması, Allah'ın (cc) varlığını ve birliğini gösteren bir delildir. Bu gerçek, insanı tüm varlığın tek bir iradenin kontrolünde olduğu inancına yönlendirir. İşte bu inanç **tevhit** inancı olarak adlandırılır. Tevhit inancı, Allah'ın (cc) varlığında, sıfatlarında ve fiillerinde eşi ve benzeri bulunmayan tek ilah olduğuna inanmak demektir.[2] Bir başka tanıma göre Allah'ı (cc) Rab olarak tanımak, O'na ortak koşulan şeyleri topyekûn reddederek O'nun birliğini ikrar etmek demektir.[3] Tevhidin zıddı ise şirktir. Sözlükte "denklik, ortaklık, ortak olma, eş koşma" anlamlarına gelen şirk; zatında, sıfatlarında, fiillerinde, yaratma ve emretme konularında başka bir varlığı Allah'a (cc) denk veya ortak görmektir.[4] Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Lokman'ın oğluna hitap ederken Allah'a (cc) ortak koşmamasını öğütlediği ve bunun son derece büyük bir zulüm olduğunun vurgulandığı bildirilmektedir.[5] Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine ilişkin delilleri iki grupta toplamak mümkündür. Bunlar: **akli ve naklî delil**lerdir.

Görsel 2.1: *Her bir kar tanesinin farklı oluşu Allah'ın (cc) varlığına işaret eder.*





Bilgi Görseli 2.1: Allah'ın (cc) varlığının delilleri

AKLİ DELİLLER

Bütün öncülleri akla dayanan delil türüne akli delil denir.[6] Allah'ın (cc) varlığını kanıtlayan akli deliller şu şekilde sıralanabilir: kozmolojik delil, teleolojik delil, ontolojik delil, dinî tecrübe delili.[7]

Kozmolojik Delil: Kâinattan yola çıkarak Allah'ın (cc) varlığını ispatlamaya çalışan delillere kozmolojik delil denir.[8] Bu delilin temel amacı, evrenin hareketi ve bir başlangıcının olup olmaması gibi konular üzerinden Allah'ın (cc) varlığını kanıtlamaktır.

Bu delilde kullanılan mantık yürütme süreçlerinden biri şöyle ifade edilebilir:

- Hareket eden her şeyin bir kaynağı (hareket ettiricisi) vardır.
- Evren de sürekli hareket hâlindedir.
- O hâlde bu evreni hareket ettiren bir güç olmalıdır.
- İşte bu güç, Yüce Allah'tır.

Kur'an-ı Kerim'de kozmolojik delile ilişkin ayetler bulunmaktadır. Bunlardan birinde şöyle buyrulur: **"Allah, geceyi gündüze, gündüzü de geceye katıyor. O güneşi ve ayı da buyruğu altına almıştır; her biri belirlenmiş bir vadeye kadar kendi yolunu izler. İşte rabbiniz Allah budur, mülk O'nundur..."**[9]



△ ***Görsel 2.2:*** *Mevsimler Allah'ın (cc) kâinata koyduğu düzenin bir göstergesidir.*

Teleolojik Delil: İslam ilim geleneğinde "gaye ve nizam delili" olarak bilinen bu delil, kâinattaki kusursuz düzenin ve varlıklardaki belirli amaçların, bilinçli bir yaratıcının varlığına işaret ettiğini savunur.[10] Bu delile göre kâinatı oluşturan katı, sıvı ve gaz hâldeki bilinçsiz maddelerin (atomların), kendi kendilerine böylesine karmaşık ve amaç odaklı bir düzen kurmaları ve sürdürmeleri mümkün değildir. Dolayısıyla bu düzenin arkasında, her şeyi bir amaçla var eden Yüce Allah vardır. Evrendeki düzene işaret eden ayetlerden birinde **"Yedi göğü birbiriyle tam bir uygunluk içinde yaratan O'dur. Rahmânın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun? Sonra gözünü tekrar tekrar çevir de bak; (kusur arayan) göz aradığını bulamadan bitkin olarak sana dönecektir."**[11] buyrulur. Bir başka ayette de **"Sizin için geceyi bir örtü, uykuyu dinlenme hâli kılan, gündüz vaktini ise bir diriliş ortamı yapan O'dur."**[12] buyrularak evrendeki varlıkların bir amaca göre yaratıldığına dikkat çekilir *(Görsel 2.2)*.

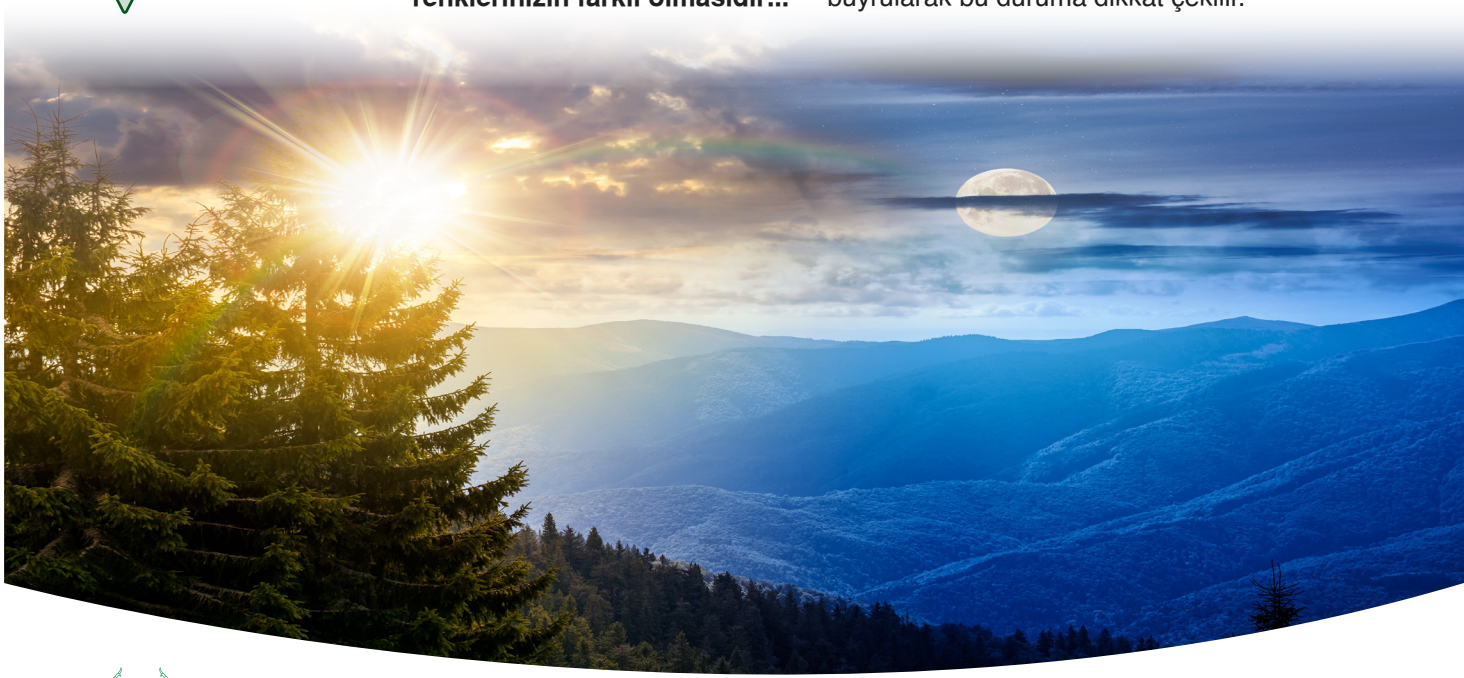
Ontolojik Delil: Allah'ın (cc) varlığını ispatlamak için gözlem ve deneyden bağımsız, tamamen zihinsel bir akıl yürütmeye dayanan delile ontolojik delil denir.[13] Bu delil, insanın zihninde doğuştan var olduğu kabul edilen "ekmel varlık" (mutlak mükemmel ve kusursuz varlık) düşüncesini temel alır. Delilin dayandığı ana fikir şöyledir: Kusurlu ve sınırlı bir varlık olan insan, kendi hayal gücüyle tam anlamıyla kusursuz bir varlık fikrini tasarlayamaz. Dolayısıyla zihindeki bu mükemmel varlık fikri, insanın kendi ürünü olamaz. Bu düşüncenin bir kaynağı bulunmalıdır. Ontolojik delile göre bu kaynak, insanın zihnine bu mükemmeliyet kavramını yerleştiren ve bizzat kendisi mutlak mükemmel olan Yüce Allah'tır.[14] Kur'an-ı Kerim'deki **"Kesin olarak inananlara, yeryüzünde ve kendi içinizde Allah'ın varlığına nice deliller vardır; görmez misiniz?"**[15] ayetleri ontolojik delil içerisinde değerlendirilebilir.

Dinî Tecrübe Delili: İnsanın fıtratındaki inanma duygusu onu bir yaratıcı arayışına yönlendirir. İnsanın Allah (cc) ile manevi bir bağ kurmaya çalışması, O'na yaklaştığını hissetmesi gibi kişisel manevi deneyimler üzerinden Allah'ın (cc) varlığını temellendirmesine dinî tecrübe delili denir.[16] Dinî tecrübede yaşanan manevi hislerin bir başkasına tam olarak aktarılması mümkün değildir. Bu durum "Yaşamayan bilmez." sözüyle özetlenebilir. Örneğin İslam âlimlerinden Gazali, şiir veya müzik zevkini derinden hisseden birinin duygularının, o zevke sahip olmayanlara anlatılamayacağını söyleyerek bu manevi tecrübenin bireyselliğini vurgular.[17] Bu yönüyle dinî tecrübe delili, evrenin yapısını inceleyen kozmolojik ve teleolojik delillerden ayrılır. Yaşanan bu tecrübe kişinin duygu, düşünce ve davranışlarını etkiler.[18]

NAKLÎ DELİLLER

Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine ilişkin kabulleri Kur'an'a ve sünnete (hadis rivayetlerine) dayanan delil türüne naklî delil denir.[19] Kur'an-ı Kerim'de yer alan ayetlerin her biri Allah'ın (cc) varlığının delili sayılır. Bununla birlikte Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (cc) varlığının doğrudan ispatlandığı ayetler de bulunmaktadır. Bunlardan birinde şöyle buyrulur: **"Acaba onlar bir yaratıcı bulunmadan mı yaratıldılar, yoksa yaratıcı kendileri midir?"**[20] Bir başka ayette de **"O'nun varlığının delillerinden biri de gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olmasıdır..."**[21] buyrularak bu duruma dikkat çekilir.

Görsel 2.3: *Güneş ve Ay, Allah'ın (cc) varlığını gösteren delillerdendir.*



Kur'an-ı Kerim'i insanlara tebliğ eden Hz. Peygamber'in sözleri de Allah'ın (cc) varlığına işaret eder. Peygamber Efendimiz "*Allah'ım! Göklerin ve yerin yaratıcısı sensin…*"[22] buyurarak kâinatın yaratıcısının Allah (cc) olduğunu vurgulamıştır. "*Güneş ve ay, Allah'ın iki ayetidir; bir kimsenin ölümü/doğumu için tutulmazlar.*"[23] hadisiyle de gök cisimlerinin ilahi kanunlarla hareket ettiğini vurgulamıştır *(Görsel 2.3)*.

1. Etkinlik

30 dk.

Adı	Akıl ve Vahiy
Amaç	Allah'ın (cc) varlığı ve birliğine ilişkin topladığı delillere dayalı değerlendirme yapabilme

Ön hazırlık

- Kâinattaki düzeni gözlemleyiniz.
- Güvenilir kaynaklardan Allah'ın (cc) varlığı ile ilgili akli ve naklî deliller hakkında bilgi toplayınız.
- Akli ve naklî delillere örnekler bulunuz.

Yönerge

- Çember şeklinde oturma düzeni oluşturunuz.
- Öğretmen rehberliğinde sırayla söz alınız (Konuşma sırası saat yönünde ilerler.).
- Elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız (Sırası gelen öğrenci, topladığı bilgiler arasında en önemli gördüğü bir delili seçer ve aşağıdaki formata göre arkadaşlarıyla paylaşır.).
  - Delilin adı
  - Delilin kategorisi (Akli mi, naklî mi?)
  - Delilin kısa özeti (Allah'ın (cc) varlığını/birliğini nasıl kanıtlar?)
- Paylaşılan delillerden hareketle ortak çıkarımda bulununuz.
- Ortak çıkarımdan hareketle akli ve naklî deliller arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

Değerlendirme

Bugün paylaşılan delillerden birini seçiniz. Bu delilin akli mi yoksa naklî mi olduğunu belirterek bir insanın inancını sağlamlaştırmada nasıl bir rol oynadığını en az iki gerekçeyle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

Peygamberler, insanları Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine inanmaya çağırırken yalnızca naklî deliller ile yetinmemişlerdir. Onlar, muhataplarının gerçeği bulmalarını sağlamak amacıyla herkesin anlayabileceği akli delillere yer vermişlerdir. Peygamberlerin kullandığı bu deliller, insanı; kâinatı gözlemlemeye, kendi varlığını sorgulamaya ve mantıksal çıkarımlar yapmaya yönlendirmiştir.

Nitekim tarih boyunca birçok peygamber, bu yöntemi etkili bir şekilde kullanmıştır. Bunun örneklerinden biri Hz. İbrahim'dir. Onun kullandığı ikna metotları ve akli deliller Kur'an-ı Kerim'de farklı bölümlerde anlatılır. Bunlardan birinde Nemrut olduğu söylenen[24] dönemin kralı ile aralarında şöyle bir konuşma geçer:

"Allah'ın kendisine verdiği iktidara dayanarak rabbi hakkında İbrâhim ile tartışmaya giren kimseyi görmedin mi? İbrâhim "Rabbim hayat veren ve öldürendir" deyince o, "Hayat veren ve öldüren benim" dedi. İbrâhim "Allah güneşi doğudan getirmektedir, hadi sen de onu batıdan getir" dedi. Bunun üzerine inkârcı ne diyeceğini bilemedi. Allah zalimler topluluğuna rehberlik etmez."[25]

Bu konuşmada Hz. İbrahim'in kullandığı delil türü, teleolojik delildir. Onun bu konuşmada kullandığı akıl yürütme süreci, maddeler hâlinde şu şekilde sıralanabilir:

1- Güneş'in doğuşu ve batışında şaşmaz bir düzen vardır.

2- Böyle bir düzenin kendiliğinden olması imkânsızdır.

3- Bu düzen için sonsuz bir kudret ve ilim gereklidir.

4- Sende (Nemrut'ta) bu düzeni idare edecek ilim ve kudret yoktur.

5- Eğer düzenin sahibi sen isen bunu göstermek için Güneş'i batıdan doğurup doğudan batır ki bu iddianı ispatlayabilesin.

6- Bunu yapamadığına göre her şeyin yaratıcısı ve düzenin sahibi Allah'tır (cc).[26]

Okuma Parçası

Kasabanın Bilgesi

Bir zamanlar, bazı kibirli bilginler bir yolculuğa çıktılar. Bu yolculuk sırasında kasabada yaşayan sağduyulu bir çiftçinin yanına uğradılar.

Bilginler, çiftçiyi test etmek istediler ve sordular:

— Ey çiftçi! Bize söyler misin, bunca okumuş insanın karmaşık delillerle tartıştığı yaratıcının varlığına sen nasıl inandın ve bu inancın kaynağı nedir?

Çiftçi, elindeki toprağı temizledi ve mütevazı bir tebessümle cevap verdi:

— Ben sizin o büyük kitaplarınızı bilmem ama şunu bilirim:

Bir tarlada gördüğüm kürek izi, oradan bir çiftçinin geçtiğini gösterir.

Bir evin çatısından çıkan duman, içeride birinin yaşadığını gösterir.

Bir çarkın sesi, o değirmeni çalıştıran bir gücün olduğunu gösterir.

Peki o zaman; gökteki sayısız yıldızın ve gezegenin mükemmel dönüşü, her bahar ağaçların yeniden yeşermesi, her canlının dünyaya gelişi, kendisini yaratan sonsuz bir kudretin varlığını nasıl göstermez?

(Komisyon tarafından oluşturulmuştur.)

Kur'an-ı Kerim, Allah'ın (cc) varlığını ve birliğini ispat etmek amacıyla insan aklına ve kalbine hitap eden birçok delil sunar. Kur'an; insanı çevresindeki varlıkları gözlemlemeye ve bu gözlemler üzerinden yaratıcının kudretini idrak etmeye davet eder. Özellikle göklerin ve yerin yaratılışı, gece ile gündüzün döngüsü, dünyadaki canlı çeşitliliği ve yaşam dengesi üzerine düşünmek, Allah (cc) inancını akli delillerle desteklemeye imkân verir. Nitekim bir ayette **"Kuşkusuz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün değişmesinde, insanlara fayda veren yüklerle denizde seyreden gemilerde, Allah'ın gökten indirerek onunla ölü hâldeki toprağa can verdiği ve orada her çeşit canlının yetişmesini sağladığı yağmurda, rüzgârları ve gökle yer arasında emre hazır bekleyen bulutları evirip çevirip yönlendirmesinde aklını işleten bir topluluk için elbette nice deliller vardır."**[27] buyrularak bu duruma işaret edilir *(Görsel 2.4)*.

Kur'an-ı Kerim'in üzerinde sıklıkla durduğu bir diğer akli delil, insanın kendi yaratılışı üzerine tefekkür etmesidir. İnsan, bedenindeki karmaşık sistemlerden ruhsal niteliklerine kadar pek çok mucizevi özellikle yaratılmıştır. Örneğin **"İnsan, kemiklerini toplayıp birleştiremeyeceğimizi mi sanıyor? Evet, parmaklarına varıncaya kadar yeniden yapmaya gücümüz yeter."**[28] mealindeki ayetler, insanın ancak kudret sahibi bir yaratıcı tarafından var edilebileceğine dikkat çeker.

Evrendeki düzen ve amaçlı yaratılış da Kur'an'da sıkça vurgulanan akli delillerdendir. Her varlığın belli bir ölçü ve denge içinde yaratılmış olması, tesadüfe dayalı bir oluşumun değil, bilinçli bir tasarımın ürünü olduğunu gösterir. Güneş, Ay, yıldızlar ve yeryüzündeki tüm varlıklar, bir yasaya tabi kılınmıştır. **"O, geceyle gündüzü, ayla güneşi hizmetinize verdi. Yıldızlar da O'nun emrine boyun eğmişlerdir. Bunda aklını kullanan bir topluluk için önemli ibretler vardır."**[29] ayeti, bu düzenin akıl sahipleri için bir ibret ve delil olduğunu ifade eder.

Kur'an-ı Kerim'in kullandığı bir başka delil şirkin imkânsızlığı (temanu) delilidir. Bu delile göre eğer kâinatı yöneten birden fazla ilah olsaydı her ilah kendi iradesini uygulamak isteyeceği için bu düzen bozulur ve kâinatta kaos hâkim olurdu. Oysa kâinatta gözlemlenen mükemmel ahenk ve işleyiş, bu düzenin arkasında tek bir iradenin yani Allah'ın (cc) bulunduğunu gösterir.



Görsel 2.4: *Gemilerin denizde yüzmesi Allah'ın (cc) kâinata koyduğu düzenin sonucudur.*

Kur'an-ı Kerim mucizevî yapısıyla aynı zamanda onu insanlığa tebliğ eden Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğinin açık delilidir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in örnek yaşantısı ve hadisleri de Allah'ın (cc) varlığını ve iradesini gösteren hem naklî hem de akli delil niteliği taşır. Bu durum inanç esaslarına dair delillerin birbirini desteklediğini gösterir.

Kontrol Noktası

Çalışma Yaprağı

1. Aşağıdaki boş alanları uygun ifadelerle tamamlayınız.

a) Kâinatta gözlemlenen düzen, ölçü ve amaçlılık üzerinden Allah'ın (cc) varlığına ulaştıran akli ispat yöntemine ..... denir.

b) İnsanın kendi fıtratını düşünerek Allah'ın (cc) varlığına ulaşmasını konu alan delile ..... denir.

c) Bütün öncülleri nakle dayanan delil türüne ..... denir.

2. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına (D), yanlış olanların başına (Y) yazınız.

a) ( ) Kozmolojik delil, naklî bilgilerden hareket eden bir ispat yöntemidir.

b) ( ) Ontolojik delil, insan zihnindeki "mükemmel varlık" fikrinden yola çıkar.

c) ( ) Allah'ın (cc) varlığını ispatlamanın tek yolu naklî delillere başvurmaktır.

3. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a) Kur'an'a göre insanların evrene bakarak Allah'ın (cc) varlığına ulaşmasını sağlayan temel düşünme biçimi nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

b) Akli delillerin, bireyin iman bilincine katkı sağlayan yönlerinden üç tanesini yazınız.

.....

.....

.....

.....

c) "Sizin için sağmal hayvanlarda da kesin olarak ibret vardır. Nitekim size hayvanın karnında, besin artıklarıyla kan arasında (oluşan), içenlere lezzet veren saf süt içiriyoruz."

(Nahl suresi 66. ayet)

Verilen ayetin temel vurgusunu akli deliller açısından açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2.2. ALLAH-ÂLEM İLİŞKİSİ

Konuya Başlarken

Tecrübe ve gözlemlerinizden hareketle Allah (cc) ile yarattığı varlıklar arasındaki ilişki hakkında neler söyleyebilirsiniz? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Etkinlik

20 dk.

Adı	Allah-Âlem İlişkisi
Amaç	Allah-âlem ilişkisi hakkında sorular sorabilme

Yönerge





- Verilen görselleri inceleyiniz.
- Görsellerden hareketle Allah-âlem ilişkisi hakkında merak ettiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Allah-âlem ilişkisi ile ilgili öğretmen rehberliğinde 5N1K (Ne?, Nerede?, Ne zaman?, Nasıl?, Neden?, Kim?) tekniğini kullanarak sorular hazırlayınız.
- Hazırladığınız soruları sınıf tahtasına yazınız.
- Yazdığınız soruları cevaplayınız.

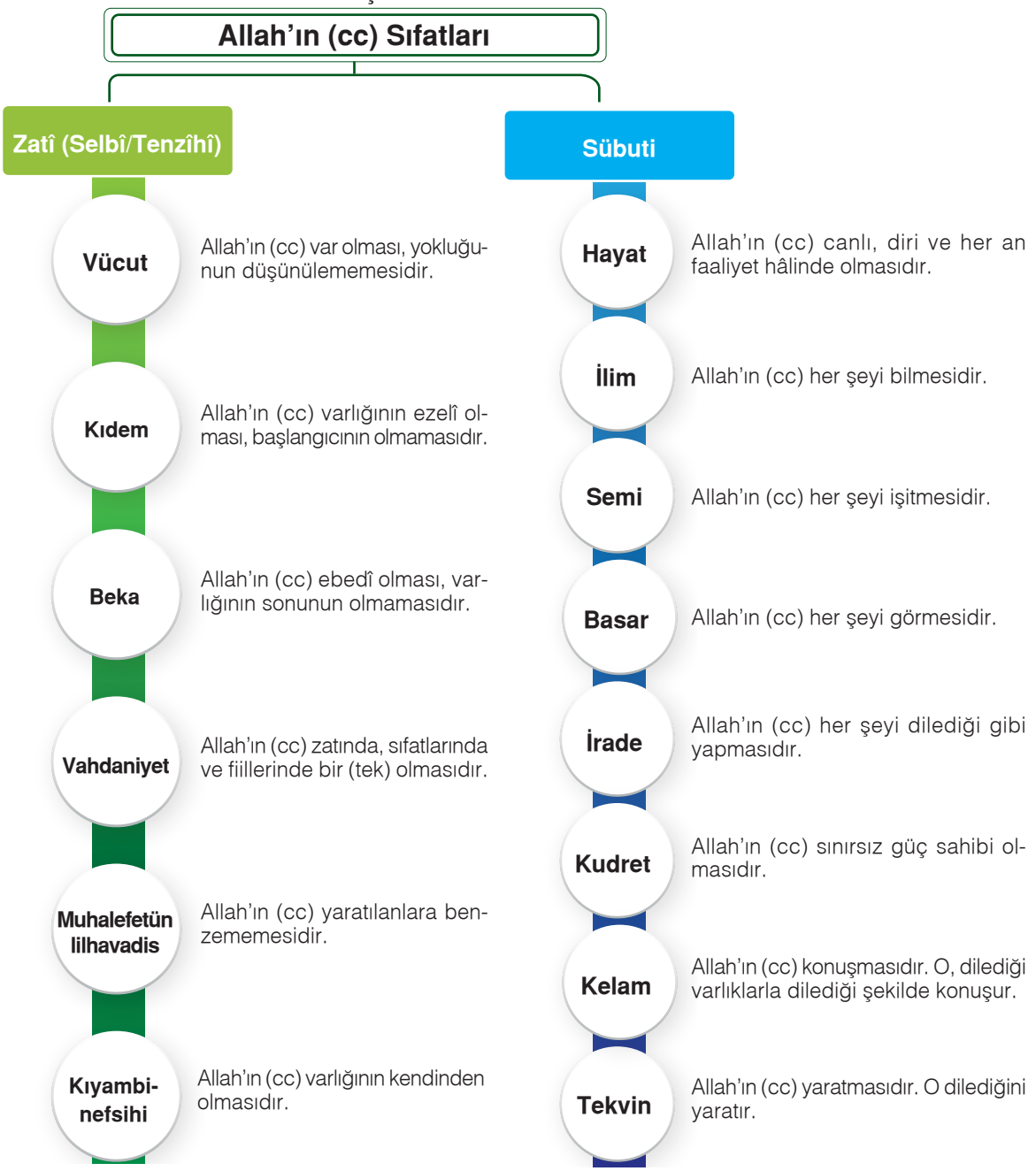
Değerlendirme

Hazırladığınız altı sorudan hangisi sizi en çok düşündürdü? Neden?

Allah-âlem ilişkisinin merkezinde Allah (cc) yer alır. Allah (cc); kâinatı yoktan var eden, her şeyi bilen, her şeye gücü yeten, zatı ve sıfatlarında hiçbir ortağı ve benzeri olmayan mutlak varlıktır.[30] Allah'ın (cc) yüceliğini ve kudretini kavrayabilmek için O'nun yarattığı âlemin kapsamını ve niteliğini anlamak önemlidir. **Âlem** sözlükte "evren, gökyüzünde görülen veya görülemeyen gök cisimleri, yıldızlar, kâinat ve dünya" anlamlarına gelir. Terim olarak akıl ve duyu organlarıyla bilinebilen veya varlığı düşünülebilen Allah (cc) dışındaki bütün varlıkları ifade eder.[31] Bu anlamıyla âlem, yaratıcı ile yaratılan arasındaki ilişkiyi gözler önüne seren bir alandır. Âlemdeki her varlık,

Allah'ın (cc) yarattığı mükemmel düzeni ve O'nun sonsuz gücünü yansıtır. Bu nedenle varlıklar; Allah'ın (cc) ilmini, iradesini ve kudretini insana tanıtan birer ayettir (işarettir). Kur'an-ı Kerim'de bu gerçeğe şu şekilde dikkat çekilir: **"Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün ard arda gelişinde akıl sahipleri için ibretler vardır."**[32]

Allah'ı (cc) gereği gibi tanıyabilmek için O'nun sıfatlarını bilmek gerekir. Bu sıfatlar genel olarak zatî ve sübuti sıfatlar şeklinde iki gruba ayrılır. Bu sıfatlar ezelî ve ebedîdir; yaratılmışların sonradan kazandığı nitelikler gibi değildir ve Allah'ın (cc) varlığıyla birlikte daima vardır. Zatî sıfatlar, Allah'a (cc) özgü olup O'ndan başka hiçbir varlıkta bulunmayan niteliklerdir. Sübuti sıfatlar, Allah'ı (cc) tanıtan sıfatlardır. Sübuti sıfatların zıddı olan özellikler Allah (cc) hakkında düşünülemez.[33]



Bilgi Görseli 2.2: Allah'ın (cc) sıfatları

Allah-âlem ilişkisinin merkezinde tevhit inancı yer alır. Bu inanç, Allah'ın (cc) varlığını ve birliğini kabul etmenin yanında evrendeki düzenin ve uyumun da kaynağıdır. Evrendeki her şeyin belirli bir ölçü ve denge içinde yaratılmış olması Allah'ın (cc) varlığının ve birliğinin kanıtıdır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de **"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı, kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu..."**[34] ayeti ile bu gerçek dile getirilmiştir. Güneş'in doğuşundan yağmurun yağışına, bitkilerin fotosentez yapmasından insanın nefes almasına kadar her olay; Allah'ın (cc) iradesi, ilmi ve kudreti ile gerçekleşir. Allah'ın (cc) birliği ile âlemin işleyişi arasında derin bir bağ vardır. Âlemdeki her şey O'nun koyduğu yasalara göre hareket eder. Allah'ın (cc) sıfatlarının evrende gözle görülebilen yansımaları vardır. Her varlık, her olay, hatta âlemdeki en küçük ayrıntı Allah'ın (cc) sıfatlarının bir göstergesidir.

İlim — Evrendeki kusursuz düzende kendini gösterir. Atomun yapısından galaksilerin dönüşüne kadar her şeyde ölçü, denge ve hesap vardır. Bu düzen, Allah'ın (cc) her şeyi bilen bir varlık olduğunun göstergesidir.

Kudret — Yaratılıştaki güç ve canlılıkta tecelli eder. İnsanın bir damla sudan yaratılması, koca bir ağacın çekirdekten çıkması, milyarlarca yıldızdan oluşan galaksilerin kâinatta çok küçük bir yer kaplaması Allah'ın (cc) sınırsız gücünün yansımasıdır.

İrade — Evrendeki çeşitlilikte görülür. Her canlının farklı özelliklere sahip olması, her şeyin belirli bir amaçla yaratılması Allah'ın (cc) dilediğini dilediği biçimde var ettiğini gösterir.

Hayat — Tüm canlıların var oluşunda ve yaşam döngüsünde görülür. Doğum, ölüm ve kıyametten sonra yeniden dirilme, Allah'ın (cc) diri ve hayat verici olduğunun yansımasıdır.

Kelam — Allah'ın (cc) vahiy yoluyla insanla iletişim kurmasında tecelli eder. Kur'an-ı Kerim, Allah'ın (cc) kelam sıfatının en açık tecellisidir.

Tekvin — Yaratma fiilinde görülür. Her an yeni bir yaratılış, yeni bir düzen meydana gelmektedir. Mevsimlerin değişmesi ve canlıların dünyaya gelmesi tekvin sıfatının yansımasıdır.

Bilgi Görseli 2.3: Allah'ın (cc) sıfatlarından bazılarının âlemdeki yansımaları

3. Etkinlik

20 dk.

Adı	Tevhit İnancı Bağlamında Allah-Âlem İlişkisi
Amaç	Topladığı bilgilerden hareketle Allah-âlem ilişkisi hakkında çıkarım yapabilme

Ön hazırlık

- Öğretmen rehberliğinde 4 gruba ayrılınız ve aranızdan bir grup sözcüsü seçiniz.
- Aşağıdaki konuları gruplar arasında paylaşınız.
  - Kur'an-ı Kerim'den Allah-Âlem İlişkisine Dair Ayetler
  - Hz. Peygamber'in Hadislerinde Allah-Âlem İlişkisine Dair Örnekler
  - İslam Düşünürlerinin Allah-Âlem İlişkisine Dair Görüşleri
  - Bilimsel Çalışmalarda Allah-Âlem İlişkisine Dair Örnekler
- Size verilen konuyla ilgili bir haftalık süreçte bilgi toplayınız ve Allah'ın (cc) zatî ve sübuti sıfatlarının âlemdeki yansımalarına çevrenizden örnekler bulunuz.

Yönerge

- Topladığınız bilgileri grup sözcüsü aracılığı ile arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Paylaşılan bilgilerin doğruluğunu öğretmen rehberliğinde kontrol ediniz.

Değerlendirme

Evrendeki düzen ile Allah'ın (cc) varlığı arasında nasıl bir bağ vardır? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kontrol Noktası

Aşağıdaki öğrenme günlüğünü doldurunuz.

Allah-Âlem İlişkisi

Tarih: … / … / …….

Allah-âlem ilişkisi ile ilgili önceden bildiklerim

……

……

Merak ettiğim konular

……

……

Öğrendiklerim beni nasıl etkiledi?

……

……

2.3. ALLAH (CC) İNANCININ HAYATA YANSIMALARI

Konuya Başlarken

Allah (cc) inancı insanın günlük hayatını nasıl etkiler? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sözlükte "inanma, tasdik etme" anlamlarına gelen iman; kişinin Allah'ı (cc), peygamberleri, ahiret gününü ve bunlardan başka iman edilmesi gerekenleri kalp ile tasdik edip dil ile ikrar etmesidir (söylemesidir).[35] Kişi, İslam'ın ortaya koyduğu iman esaslarından hiçbir şekilde şüphe duymamalıdır. Ayrıca dinde kesin olarak doğru kabul edilen hükümlerin hiçbirini reddetmemelidir.[36]

Allah'ın (cc) varlığına, birliğine, eşi ve benzeri olmadığına inanmak inanç esaslarının başında gelir.[37] Bu inancın insanın hayatına yansıyan birçok yönü bulunmaktadır. Allah'a (cc) iman eden bir kişinin adil, dürüst, merhametli, mütevazı, nezaketli ve yardımsever olması beklenir.

Allah'a (cc) iman eden bir Müslüman öncelikle adil olur. Yüce Allah'ın **"Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutun, adaletle şahitlik eden kimseler olun…"**[38] emrini yerine getirmeye gayret eder. Hiç kimseye haksızlık etmez. Başkasının malına, hakkına veya onuruna zarar vermekten titizlikle kaçınır.[39] Kendi çıkarına ters düşse bile doğru olanı tercih eder, duygularına yenilmez. Nisa suresinin 135. ayetinde yer alan **"Ey iman edenler! Kendinizin veya anne babanızın ve akrabanızın aleyhine bile olsa adaleti ayakta tutun, Allah için şahitlik eden kimseler olun. (İnsanlar) zengin olsunlar, yoksul olsunlar Allah onlara sizden daha yakındır. Öyleyse siz hislerinize uyup adaletten ayrılmayın..."** emrine uygun bir hayat yaşamaya gayret eder. Bir konuda karar verirken hakkaniyetle hareket eder.[40] Din, dil, ırk, cinsiyet veya zenginlik farkı gözetmeden herkese adil davranır.[41] Her insanın yaratılış yönüyle Allah (cc) katında değerli olduğunu bilir.[42] Kendisine emanet olarak verilen görev, yetki veya sorumlulukları kötüye kullanmaz.[43] Peygamber Efendimiz'in "*(Herhangi bir konuda) hakemlik yaptığınız zaman adil olun.*"[44] uyarısını aklından çıkarmaz *(Görsel 2.5)*.



Görsel 2.5: *Müslüman adaletten ayrılmamalıdır.*

Allah'a (cc) iman eden Müslüman'ın bir diğer özelliği dürüst olmasıdır. O; her zaman doğruyu söyler, yalandan ve hileden uzak durur *(Görsel 2.6)*. **"Ey iman edenler! Allah'a itaatsizlikten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin, günahlarınızı bağışlasın…"**[45] müjdesine layık olmaya çalışır. Verdiği sözleri zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirir.[46] Her davranışında Allah'ın (cc) rızasını gözetir.[47] Doğruluktan ayrılmaz, gıybet ve iftiradan uzak durur. Sevgili Peygamberimizin "*… Bizi aldatan, bizden değildir.*"[48] uyarısını aklından çıkarmaz.



Görsel 2.6: *Müslüman, ölçüde ve tartıda hile yapmaz.*

Allah'a (cc) iman eden Müslüman merhametlidir. İnsanlara yumuşak davranır, kimseyi kırmaz.[49] Yüce Allah'ın **"İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel olan davranışla sav…"**[50] emrinden hareketle kendisine yapılan hataları büyütmez, affetmeyi bilir. Merhametini hem kalbinde hisseder hem de eylemleriyle sergiler.[51] İsra suresinin 24. ayetinde yer alan **"Onlara (anne babana) merhametle ve alçak gönüllülükle kol kanat ger. 'Rabbim! Onlar nasıl küçüklükte beni şefkatle eğitip yetiştirdilerse şimdi sen de onlara merhamet göster.' diyerek dua et."** emrini dikkate alarak başta anne ve babası olmak üzere çevresindeki insanlara sevgi ve merhamet ile yaklaşır. Peygamber Efendimiz'in "*... Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki gökyüzündeki(ler) de size merhamet etsin.*"[52] hadisi gereğince sadece insanlara karşı değil hayvanlara ve doğaya karşı da merhametli davranır *(Görsel 2.7)*.

Görsel 2.7: *Allah'a (cc) iman, her varlığa karşı merhametli olmayı gerektirir.*



Allah'a (cc) iman eden Müslüman'ın bir diğer özelliği mütevazı olmasıdır. Mütevazı Müslüman, **"Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma! Ne yeri yarabilir ne de dağlarla boy ölçüşebilirsin."**[53] uyarısı gereğince kibir ve gururdan uzak durur, kendisini başkalarından üstün görmez. Çevresine alçakgönüllülükle yaklaşır.[54] Allah'ın (cc) huzurunda olduğunun farkında olan kişi, ibadetlerinde riyadan uzak durur; eleştirildiğinde sabreder, övüldüğünde ise kibirlenmez *(Görsel 2.8)*. Tevazu sahibi insan, Kur'an-ı Kerim'de yer alan **"… Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez."**[55] ilahi uyarısı gereği her türlü israftan ve gösterişten uzak bir hayat sürer. Sevgili Peygamberimizin "*Kim Allah için tevazu gösterirse Allah onu kıyamet gününde yüceltir…*"[56] müjdesini aklından çıkarmaz.

Allah'a (cc) iman eden bir Müslüman nezaketlidir. **"Kullarıma söyle, sözün en güzelini söylesinler; yoksa şeytan aralarına girer…"**[57] ilahi uyarısı gereği kimseyi kırmaz, tatlı dille konuşur. Muhatabının sözünü kesmez, onu saygıyla dinler. O, kendisine yapılan hataları büyütmez, affedicidir.[58] Davranışlarında ölçülüdür. Lokman suresinin 19. ayetinde geçen **"Yürüyüşünde ölçülü ol, sesini yükseltme..."** ilahi uyarısı gereği her durumda aşırılıktan kaçınır. Hz. Peygamber'in "*… Özür dilemeni gerektiren bir sözü söyleme!..*"[59] uyarısından hareketle söz ve davranışlarına dikkat eder.

Müslüman'ın bir diğer özelliği yardımsever olmasıdır. Yardımsever Müslüman, her zaman iyilik yapmaya çalışır.[60] **"Biz sizi Allah rızası için doyuruyoruz; sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz."**[61] ilahi mesajı gereği yardımını sadece Allah (cc) rızası için yapar. Sahip olduklarının emanet olduğunu bilir, bunları imkânı ölçüsünde ihtiyaç sahipleriyle paylaşır.[62] Sadece maddi olarak değil güzel söz, tebessüm, dua gibi yollarla da yardımda bulunur.[63] Al-i İmran suresinin 134. ayetinde yer alan **"Onlar (takva sahipleri) bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcarlar…"** ilahi mesajından hareketle darlık zamanında da yardımda bulunmaya gayret eder. Yaptığı yardımların gizli kalmasına özen gösterir.[64] Peygamber Efendimizin "*Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ederse komşusuna iyilik etsin*!"[65] hadisinden hareketle ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunur.

diğergamlık

Hiçbir çıkar düşüncesine dayanmadan başkalarını düşünme, başkalarının menfaatlerini kendi menfaatinden üstün tutma, özgecilik.

(bk. *Kubbealtı Lugatı*, "diğergamlık")



Görsel 2.8: *Mütevazı insan, olgunlaştıkça başını öne eğen başak gibidir.*

“Müslüman olan Alman genç kız İstanbul’da” isimli videoyu izlemek için karekoddan yararlanabilirsiniz.

İman eden kişi, en çok Allah’ı (cc) sevmelidir. Kur’an-ı Kerim’de bu durum şu şekilde ifade edilmiştir: **“… İman edenler ise en çok Allah’ı severler…”**[66] Peygamber Efendimiz iman ve sevgi arasındaki ilişkiyi “*Varlığım elinde olan Allah’a yemin olsun ki iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de (gerçek manada) iman etmiş olmazsınız.*”[67] hadisişerifi ile dile getirmiştir. Allah’a (cc) iman eden kişi, **“… Kuşkusuz, Allah iyilik edenleri sever.”**[68] ayeti gereği canlılara iyilikle yaklaşır ve güzel davranışlar sergiler *(Görsel 2.9)*. Sevgi dolu bir mümin kin tutmaz, insanlara karşı nefret ve düşmanlık beslemez; affediciliği tercih eder. Başkalarına zarar vermez, kalp kırmaktan kaçınır ve merhametli davranır.

İman sahibi bir kişi Allah’a (cc) karşı saygılıdır ve ibadetlerini yerine getirirken ona göre davranır. Bununla ilgili olarak bir ayette şöyle buyrulur: **“Onlar ki namazlarında derin bir saygı hâli yaşarlar.”**[69] Sevgili Peygamberimiz de “*Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen ve iyiliği emredip kötülükten sakındırmayan bizden değildir.*”[70] buyurarak iman ile saygı arasındaki ilişkiyi açıkça ifade etmiştir. Saygılı Müslüman, insanlara güzel söz söyler, kaba ve kırıcı bir dil kullanmaz. Başkalarını küçümsemez, onlarla alay etmez. İnsanların kusurlarını araştırmaz ve gıybet etmez. Anne ve babasına karşı saygılı davranır. Söz ve davranışlarında insanları üzecek her türlü eylemden uzak durur.

Allah’a (cc) iman, insanın hayatında köklü bir dönüşüm başlatan en güçlü hakikattir. Allah’ın (cc) kendisini her an gördüğünün, duyduğunun ve kalbinden geçenleri dahi bildiğinin farkında olan insanın hayatı baştan sona değişir. Allah (cc) inancı; kişinin düşüncelerini berraklaştırır, davranışlarına yön verir, onu hem iç dünyasında hem de toplumsal hayatta daha adaletli, merhametli ve sorumlu biri hâline getirir. Bu yüzden İslam’la tanışan bir insanın hayatında gözle görülür bir değişim olur; duygu ve düşüncelerinden söz ve davranışlarına kadar her yönüyle yeniden şekillenir.

Görsel 2.9: *İhtiyaç sahiplerini gözetmek Müslümanlığın bir gereğidir.*



4. Etkinlik

20 dk.

Adı	Allah (cc) İnancı ve Hayatıma Etkileri
Amaç	Allah (cc) inancının hayata yansımalarını yorumlayabilme

Yönerge

- Aşağıda yer alan örnek metinleri Allah (cc) inancının hayata yansımaları bağlamında inceleyiniz.

Kalbin Uyanışı: İki Güzel Örnek

Aslen Habeşistanlı olan Vahşi bin Harb, Kureyş eşrafından Cübeyr bin Mutim'in kölesidir. Özellikle mızrak atmada çok usta biridir. Cübeyr bin Mutim Uhud Savaşı hazırlıkları sırasında Vahşi'ye Hz. Hamza'yı öldürdüğü takdirde kendisini hürriyetine kavuşturacağını vaad etmişti. Uhut Savaşı'nda Hz. Hamza'yı şehit edince hem Cübeyr tarafından azat edilmiş hem de Hind binti Utbe tarafından ödüllendirilmişti. Müşriklerin safında savaşmaya devam eden Vahşi, Hendek Savaşı'nda da bir sahabiyi şehit etmişti. Mekke'nin fethinden sonra affedilmeyenler arasında olduğu için Taif'e kaçmıştı. Daha sonra Hz. Peygamber'in tövbe edenleri bağışladığını öğrenince Medine'ye gelip Müslüman olmuştu. Hz. Peygamber'in gerek onu bağışlaması gerekse Kur'an ayetleriyle ona umut vermesi sonucunda geçmişte işlemiş olduğu günahlar nedeniyle büyük bir pişmanlık yaşamıştı. Müslüman olduktan sonra kendini öne çıkarmaktan kaçınmış, tevazu içinde yaşamıştı. Toplum içinde fazla görünmek istememiş, geçmişindeki ağır olay nedeniyle sürekli mahcubiyet taşımıştı. İslam ahlakına uygun bir hayat sürmek isteyen Hz. Vahşi, ilim ve ibadetlerle dolu bir hayat yaşamaya gayret etmişti. Geçmişte yaptığı hataları telafi etmek için Medine'den ayrılıp İslam ordularına katılmıştı. Yemame Savaşı'nda yalancı peygamber Müseylime'yi öldürünce "İnsanların en hayırlısını öldürmekten sonra en kötüsünü öldürmekle teselli buldum." demişti. Yermük ve Suriye fetihlerine katılan Vahşi (ra) hayatının son dönemini Humus'ta geçirmiş ve Hz. Osman devrinde vefat etmişti.

(bk. Küçükaşcı, "Vahşî b. Harb", 42/450-451)

İngiltere'nin Oxfordshire (Aksfırdşır) bölgesinde Hristiyan bir ailenin en büyük oğlu olarak doğan Charles (Çarls), genç yaşta babasını kaybedip ailesinin sorumluluğunu üstlendi. Uzun yıllar Tanrı'ya kendisini doğru yola iletmesi için dua etti. Askerlik görevinde Filistin'e gönderildiğinde bu topraklardan nefret etti, fakat yıllar sonra oraya tekrar döndü. Başta Yahudilere yardım etmek için gitmişti, ancak Filistinlilerle tanışınca onların samimiyetinden, misafirperverliğinden ve insanlıklarından derin şekilde etkilendi. Bir Filistinli çocuğun kendisinden şefkat beklemesi, kalbinde büyük bir kırılma yarattı; o an tüm önyargıları yıkıldı ve bu insanların aslında kendi "insanları" olduğunu hissetti. Filistinlilerin davranışlarıyla İslam'ı tanıdı, onların sadeliği ve merhametiyle dinin özünü gördü. Ülkesine döndüğünde artık kendini yabancı hissediyordu. Nihayet Müslüman topluluklarla tanışarak kelimeişehadet getirdi ve Müslüman oldu.

(bk. Köse, *Neden Müslüman Oldum? İhtida Öyküleri*, 11-16)

- İncelediğiniz metinlerden yola çıkarak Allah (cc) inancının hayatınızdaki etkilerini ele alan kısa bir paragraf yazınız.

.....

.....

.....

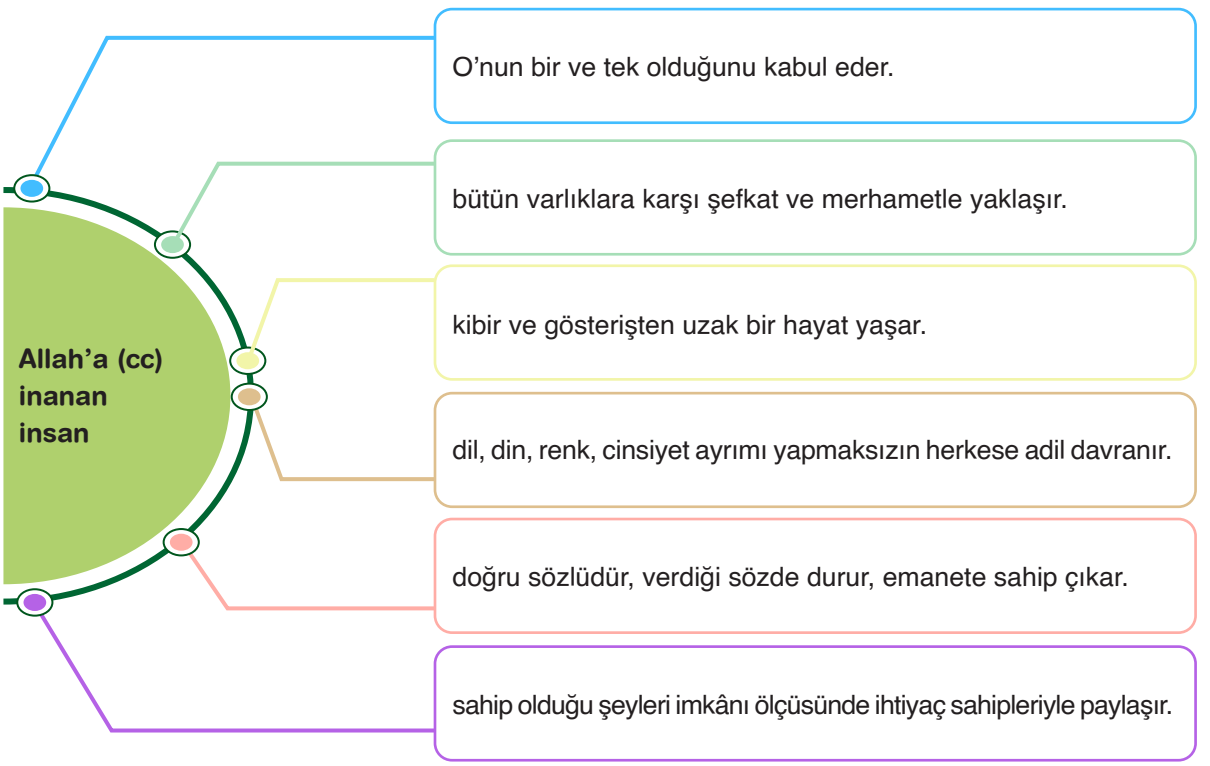
.....

.....

Değerlendirme

Aşağıdaki öz değerlendirme formunu doldurunuz.

Ölçütler	Evet	Kısmen	Hayır
Yazımı "Allah (cc) İnancı ve Hayatıma Etkileri" konusuna uygun olarak yazdım.			
Allah'a (cc) inanmanın hayatımda neleri değiştirdiğini yazımda açıkça belirttim.			
Konuyla ilgili düşüncelerimi örneklerle ve çeşitli açıklamalarla destekledim.			
Konu hakkındaki duygularımı içten ve samimi bir şekilde ifade ettim.			
Yazımda Allah'a (cc) inanmanın bana kazandırdığı güzel davranışlardan söz ettim.			



Bilgi Görseli 2.4: Allah'a (cc) inanan insanın bazı özellikleri

Kontrol Noktası

1. Aşağıdaki soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

a) Adil bir Müslüman'ın özellikleri nelerdir? Günlük hayattan örnekler vererek açıklayınız.

.....

.....

.....

b) Merhametli olmanın sosyal hayata etkilerini yazınız.

.....

.....

.....

c) Allah'a (cc) iman eden bir kişinin yardımseverlik anlayışı nasıl olmalıdır?

.....

.....

.....

2. Aşağıda boş bırakılan alanları uygun kavramlarla doldurunuz.

a) "İman" kelimesi bir şeyi tereddütsüz kabul etmek anlamında kullanılan ..... kavramıyla ifade edilir.

b) Mütevazı bir Müslüman ..... ve gururdan uzak durur.

c) Allah'a (cc) iman, O'nun ..... ve birliğine inanmayı ifade eder.

ç) Merhametli Müslüman sadece insanlara değil, ... ve doğaya da şefkat gösterir.

Performans Görevi

Amaç	Allah (cc) inancının hayata yansımalarını yorumlayabilme
Görev	"Allah (cc) İnancının Hayata Yansımaları" konulu köşe yazısı yazma
Değerlendirme Ölçütleri	Kaynak kullanma, bilgiyi kullanma, dil ve anlatım kurallarına uygunluk, metnin kapsam geçerliliği
Puanlama Yöntemi	Dereceli puanlama anahtarı
Süre	Ön hazırlık: 1 hafta Sınıf içi performans: 40+40 dakika

Ön hazırlık

- Güvenilir kaynaklardan konuyla ilgili araştırma yapınız.
- Araştırma sonucunda elde ettiğiniz bilgileri kullanarak bir köşe yazısı hazırlayınız.
- Köşe yazısını hazırlarken değerlendirme ölçütlerini göz önünde bulundurunuz.

Yönerge

- Hazırladığınız çalışmayı sınıfta arkadaşlarınıza sununuz.
- Öğretmen rehberliğinde belirlenen ölçütlere en çok uyan çalışmayı seçiniz.
- Seçtiğiniz çalışmayı okulunuzun resmî web sitesinde ve sosyal medya hesaplarında paylaşınız.

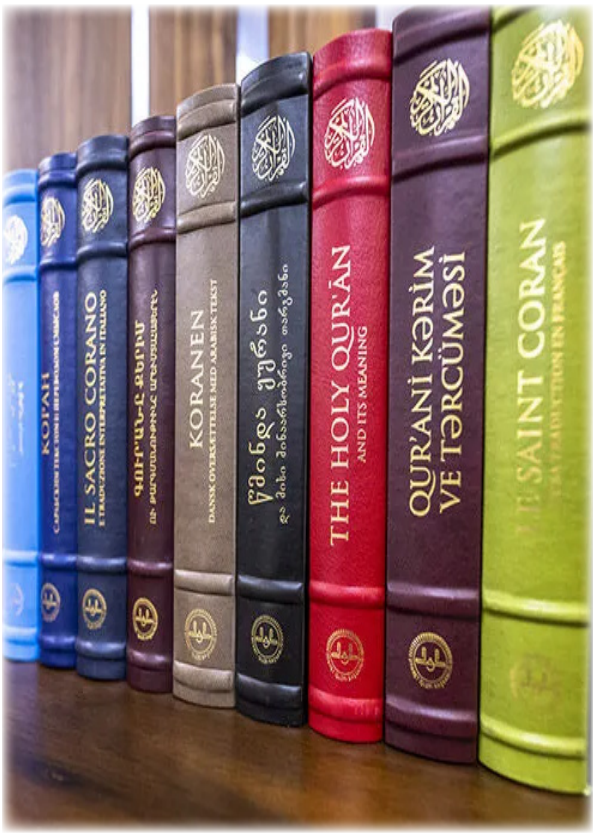
Değerlendirme

Yapılan çalışma karekodda yer alan dereceli puanlama anahtarına göre değerlendirilecektir.

2.4. AYETLERDEN MESAJLAR: VAKIA SURESİNİN 60-74. AYETLERİ

Konuya Başlarken

Allah-âlem ilişkisi konusunda bilgi edinebileceğimiz temel kaynaklar neler olabilir? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.



△
Görsel 2.10: *Farklı dillerdeki Kur'an mealleri*

Kur'an-ı Kerim'in çağrısı tüm insanlara yöneliktir. Bu kutsal kitap; insan hayatının maddi, manevi, bireysel ve toplumsal alanlarına rehberlik eder. Kur'an'ın ortaya koyduğu birey ve toplum modelinin gerçekleşmesi için okunup anlaşılması ve ilkelerinin hayata geçirilmesi gerekir.

Kur'an-ı Kerim'in dili Arapçadır. Arapça bilmeyenler için Kur'an-ı Kerim'in anlamını doğru şekilde idrak etmenin en etkili yolu, meal ve tefsirlerden yararlanmaktır. Mealler, Kur'an'daki ilahi mesajların farklı dillerde anlaşılmasını sağlar *(Görsel 2.10)*. Bu sayede insanlar, Kur'an-ı Kerim'in içerdiği öğütleri, ilkeleri ve evrensel değerleri daha iyi anlayarak hayatlarına yön verebilirler.[71]

Allah-âlem ilişkisi; varlık, evren ve yaratılış hakkında insanın temel sorularına cevap aradığı bir konudur. Bu konuda en güvenilir ve asli bilgi kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim; Allah'ın (cc) evreni yaratması, düzenlemesi, varlıklara hayat vermesi ve onları yönetmesi hakkında birçok ayet içerir. Bu ayetler, evrendeki her şeyin Allah'ın (cc) irade ve kudretine bağlı olduğunu bildirir. Allah-âlem ilişkisini anlamak için Kur'an meallerine başvurmak insanın kâinata bakışını derinleştirir, inancını güçlendirir. Mealler, ilahi metin ile kul arasında bir köprü kurarak kişinin vahyi anlama çabasına rehberlik eder.

5. Etkinlik

30 dk.

Adı	Vakıa Suresi 60-74. Ayetler
Amaç	Vakıa suresinin 60-74. ayetlerinin mesajlarını anlamak için Kur'an-ı Kerim meallerine başvurabilme

Yönerge

- Vakıa suresinin 60-74. ayetlerinin mealini, öğretmen rehberliğinde Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan matbu veya dijital meallerden bularak aşağıdaki boş bırakılan alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Aşağıda verilen sorular hakkındaki düşüncelerinizi gerekçeleri ile arkadaşlarınızla paylaşınız.
  - Bir çiftçiyi düşünün. En iyi tohumu alıyor, tarlayı en iyi şekilde sürüyor, gübreliyor, suluyor. Her şeyi mükemmel yapıyor. Peki, tohumun toprağın altında çatlayıp filizlenmesi için çiftçinin gayreti yeterli mi? Tohumun can bulmasını sağlayan kudret kime aittir?
  - Dünya yüzeyinin dörtte üçü tuzlu sularla kaplıdır. Denizlerdeki tuz, su buharlaşırken bulutlara karışmaz. Gökyüzünden yağan yağmur tatlı sudur. Yağmur da tuzlu yağsaydı, yaşam koşullarımıza etkisi nasıl olurdu?
  - Yemek pişirmek ve ısınmak gibi amaçlarla kullanılan ateşin aynı zamanda yakıcı ve imha edici özelliği vardır. Ateşin bu iki farklı yönü, size ne düşündürüyor?
- Vakıa suresinin 60-74. ayetlerinin mealine göre aşağıdaki bilgi kartlarını doldurunuz.

60-62. ayetlerin meali	**63-67. ayetlerin meali**
Ayetlerde geçen kavramlar	Ayetlerde geçen kavramlar ....
Ayetlerin ana konusu	Ayetlerin ana konusu ....

68-70. ayetlerin meali	71-74. ayetlerin meali
Ayetlerde geçen kavramlar	Ayetlerde geçen kavramlar ....
Ayetlerin ana konusu	Ayetlerin ana konusu ....

Değerlendirme

Yönergedeki sorulara verdiğiniz cevapları, incelediğiniz ayet meallerine göre öğretmeninizin rehberliğinde değerlendiriniz.

Gündelik yaşamın yoğunluğu içinde yeme, içme, dinlenme gibi temel ihtiyaçlar zaman zaman ihmal edilmektedir. Doğum ve ölüm gibi temel gerçekler bile hayatın rutin akışı içerisinde sıradan bir olay gibi algılanabilmektedir. Bu durum, insanın çevresinde gerçekleşen olayların ardındaki anlamları fark etmesini zorlaştırmaktadır. Oysa sıradan gibi görünen bu deneyimler, dikkatli bir şekilde düşünüldüğünde ilahi bir düzene işaret eden önemli ipuçları sunmaktadır.

İnsanın yaşadığı çevre ve kendisine verilen nimetler ilahi kudretin birer göstergesidir. Vakıa suresinin 60-74. ayetleri; insanı, kendi varlığı ve çevresinde gerçekleşen olaylar üzerinde düşünmeye davet eder. İnsanın yaratılışı, deniz sularının yağmura dönüşmesi, ekinlerin ürün vermesi ve ateşin yakması gibi örnekler Allah'ın (cc) kudretinin ve iradesinin açık delillerindendir.[72] Vakıa suresinin söz konusu ayetleri, insana çevresinde olup bitenlerin rastgele gerçekleşmediğini; her şeyin Allah'ın (cc) kudreti ve iradesiyle var olduğunu hatırlatır. Bu ayetler, doğadaki olaylara dikkatle bakıldığında ilahi kudretin izlerinin açıkça görülebileceğini vurgulayarak insanı bilinçli bir tefekküre çağırır.

Vakıa suresinin 60-62. ayetlerinde ölümün, Allah'ın (cc) belirlediği bir düzenin sonucu olduğu vurgulanmaktadır. Belirtilen ayetlerde yer alan **"Aranızda ölümü biz takdir ettik … sizi yeniden var etmemiz hususunda bizim önümüze asla geçilemez."**[73] ifadesi, ölümün Allah (cc) tarafından belirlenmiş kesin bir kanun olduğunu bildirir. Her insan için takdir edilmiş bir yaşam süresi vardır. Bu süre ne öne alınabilir ne de ertelenebilir.[74] İlgili ayetlerin diğer bir bölümünde Allah'ın (cc) yaratma gücüne dikkat çekilir. **"… Sizi benzerlerinizle değiştirmemiz ve bilemeyeceğiniz bir şekilde sizi yeniden var etmemiz…"**[75] ifadesi Allah'ın (cc) dünyada insan neslini ardı ardına getirip yenilediğini ve ölümden sonra insanı tekrar yaratabilecek kudrete sahip olduğunu ortaya koyar. Ayetlerin devamında yer alan **"Hiç kuşkusuz ilk yaratılışınızı biliyorsunuz; düşünüp ibret alsanıza!"**[76] ifadesiyle Allah (cc), insanı düşünmeye davet eder. İnsan, kendi yaratılışına baktığında yoktan var edilmenin ne kadar büyük bir kudretin eseri olduğunu görebilir. Bir damla sudan başlayan insan hayatı, Allah'ın (cc) yaratma gücünün açık bir delilidir. İlk yaratılış gerçekleştiğine göre yeniden yaratılış da Allah (cc) için elbette mümkündür.[77]

Vakıa suresinin 63-67. ayetlerinde dikkat çekilen bir diğer konu toprağa ekilen tohumdur. İnsan toprağa tohum eker ve onun bakımını yapar. Fakat tohumu çatlatıp yeşerten kudret insana değil, yalnızca Yüce Allah'a aittir. Bu durum, insanın çabasını değersizleştirmez; aksine ona sınırlarını hatırlatarak her şeyin gerçek yaratıcısının Allah (cc) olduğunu gösterir. Kur'an'da **"Ektiğiniz tohumu düşündünüz mü? Onu siz mi bitiriyorsunuz yoksa biz miyiz bitiren?"**[78] ayeti, bu gerçeği açıkça ortaya koyar. Bu ayette ahiret hayatı için de güçlü bir benzetme vardır. Tıpkı bir tohumun topraktan canlanıp filizlenmesi gibi insan da öldükten sonra kabrinden yeniden dirilecektir.[79]

Yeryüzünün en büyük nimetlerinden biri sudur. Deniz ve okyanuslardaki tuzlu su, buharlaşma yoluyla arınır, bulutlarda toplanarak tatlı su olarak yeryüzüne döner. Eğer yağmur tuzlu olsaydı, toprak verimsizleşir ve hayat sona ererdi. Güneş'in ısıtmasıyla suyun buharlaşması, rüzgârların bulutları taşıması ve yağmurun yağması tesadüf değil, her şeyi sonsuz ilmiyle yaratan ve düzenleyen Yüce Allah'ın varlığının göstergesidir *(Görsel 2.11)*. Bu büyük nimete karşı insana düşen, Allah'ı (cc) tanımak, O'na şükretmek ve kulluk etmektir. Yüce Allah, Vakıa suresinin 68-70. ayetlerinde **"İçtiğiniz suyu düşündünüz mü? Onu buluttan siz mi indirdiniz yoksa biz miyiz indiren? Dileseydik onu tuzlu yapardık. O hâlde şükretmeli değil misiniz?"** buyurarak insanı derin bir tefekküre ve şükretmeye davet eder.

Vakıa suresinde dikkat çekilen bir diğer husus ateştir. Ateş, insan yaşamı için hem büyük bir nimet hem de cehennemi hatırlatan bir uyarıcıdır. Kur'an'da **"Tutuşturmakta olduğunuz ateşi düşündünüz mü? Onun ağacını siz mi yarattınız yoksa yaratan biz miyiz? Biz onu çöl yolcularına ve açlık çekenlere bir işaret ve nimet kıldık."**[80] ayetiyle ateşin kaynağına dikkat çekilir. Ateş, insanlık için vazgeçilmez bir unsurdur. Yemek pişirmek, ısınmak, aydınlatmak gibi birçok amaç için kullanılır. Teknolojinin bugünkü seviyesine ulaşmasında ateşin önemli bir rolü vardır. Bununla birlikte ateş, insana sahip olduğu nimetlerin değerini hatırlatır. Çünkü insan ateş sayesinde üretir, geliştirir ve bir medeniyet kurma gücüne sahip olur.[81]



Görsel 2.11: *Yağmurun tatlı su olarak yeryüzüne dönmesi, ilahi düzenin ve rahmetin bir göstergesidir.*



Görsel 2.12: *Tohumun hayat bulması Allah'ın (cc) kudretinin delillerindendir.*

Vakıa suresinin 60-74. ayetleri; insanın topraktan yaratılışını, hayatını, ölümünü ve dirilişini anlatarak Yüce Allah'ın kudretini gösterir. Ayetlerde tohum, su ve ateş gibi nimetlerin gerçek sahibinin Allah (cc) olduğu hatırlatılarak insanın bu nimetler azaldığında ümitsizliğe düşmemesi gerektiği vurgulanmaktadır *(Görsel 2.12)*. Bolluk içindeyken de bunları kendi gücüyle elde ettiğini sanarak gurura kapılmak yerine şükretmesi gerektiği öğütlenmektedir. Bu bağlamda **"O hâlde, O yüce Rabbinin adını tesbih et (yücelt)."**[82] emri, bütün bu nimetleri ihsan eden Allah'ın (cc) her türlü eksiklikten uzak ve yüce olduğunu bildirmektedir. İnsanı, gerek sözle gerek ibadetlerle Allah'ı (cc) yüceltmeye yönlendirmektedir.[83]

Öğrenme Günlüğü
Aşağıda verilen alanları Vakıa suresinin 60-74. ayetlerine göre doldurunuz.

Tarih: … / … / …….

Ayetlerden öğrendiğim en önemli üç şey

……

……

……

……

……

Ayetlerdeki mesajların günlük yaşantıma etkisi

……

……

……

……

Allah'ın (cc) yarattığı kusursuz denge ve düzeni fark ettiğimde hissettiklerim

……

……

……

……

Kontrol Noktası

Aşağıdaki çıkış kartını doldurunuz.

Vakıa suresinin 60-74. ayetlerini inceledikten sonra çevreye (ağaçlara, yağmura, yediğiniz meyveye) bakışınızda bir değişiklik oldu mu?

Cevabınız evet ise değişikliği kısaca anlatınız.	
Cevabınız hayır ise "Neden olmadı?" sorusu üzerine düşüncenizi yazınız.	

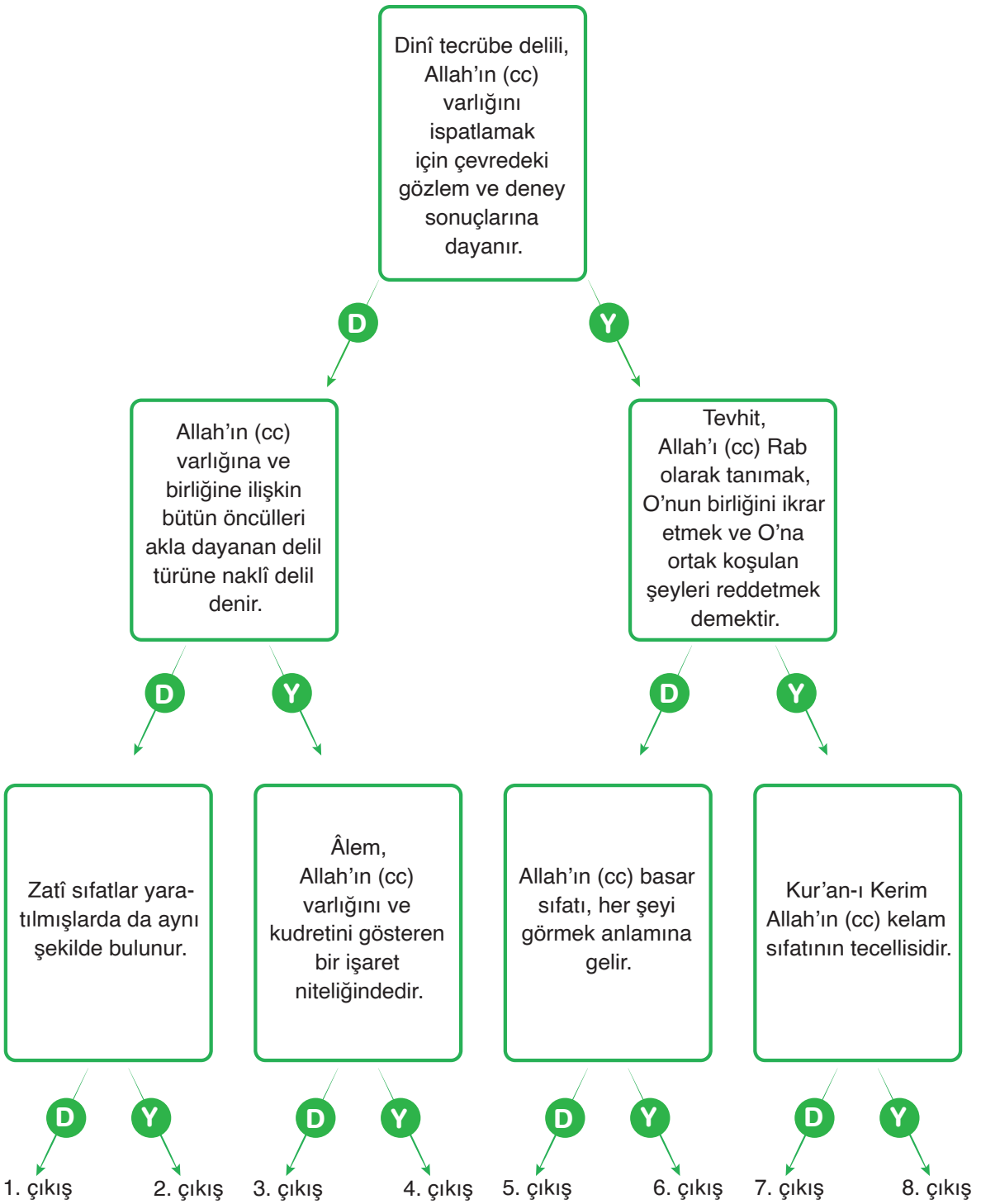
Kaydet

Bu ünitede öğrendiğiniz bilgileri aşağıdaki alana not edebilirsiniz.

2. Tema Ölçme ve Değerlendirme Soruları

Aşağıdaki soruda verilen ifadelerin doğruluğunu ya da yanlışlığını belirleyerek yönlendirici okları takip ediniz. Ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.

1.



Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, uygun kelimelerle doldurunuz.

infak | kozmolojik | Kur'an-ı Kerim | merhamet | naklî | ontolojik | tevazu

2. Allah (cc) rızası için ihtiyaç sahipleriyle paylaşmaya ..... denir.

3. Hareket eden her şeyin bir hareket ettiricisi olması mantığına dayanarak Allah'ın (cc) varlığını ispatlamaya çalışan delil türü ..... delil içerisinde değerlendirilir.

4. İslam dininde naklî delilleri ..... ve sahih hadisler oluşturur.

5. Kendini başkalarından üstün görmemek ..... olarak bilinir.

6. İnsanın zihninde doğal olarak var olan "ekmel varlık" (en mükemmel, kusursuz varlık) düşüncesinden yola çıkan akli delil ..... delilidir.

Aşağıdaki açıklamaları karşılarındaki kavramlarla eşleştiriniz.

7.	Dilediği her şeyi yaratma	…
8.	Her şeyi görme	…
9.	Sonsuz güç sahibi olma	…
10.	Her şeyi bilme	…
11.	Her şeyi dilediği gibi belirleme	…

a) Basar
b) İlim
c) İrade
ç) Kudret
d) Semi
e) Tekvin

Aşağıdaki önermeleri okuyunuz. Önermeler doğru ise "Doğru" ( ), yanlış ise "Yanlış" ( ) kutucuğunu işaretleyiniz ve cevabınızın gerekçesini yazınız.

12. İnsanın yaratılışı, Allah'ın (cc) kudretinin en güçlü delillerindendir.

Doğru ( ) Yanlış ( )

Çünkü .....

.....

13. İnsanın varlığı kendindendir.

Doğru ( ) Yanlış ( )

Çünkü .....

.....

14. İçtiğimiz suyun tatlı ve içilebilir olması Allah'ın (cc) lütfu ve hikmeti sayesindedir.

Doğru ( ) Yanlış ( )

Çünkü .....

.....

15. Kur'an'da tohum örneği biyolojik bir olayı açıklamak için verilmiştir.

Doğru ( ) Yanlış ( )

Çünkü .....

.....

16. Vakıa suresi, insanın yaratılışındaki mucizelerden yola çıkarak öldükten sonra yeniden dirilmenin mümkün olduğunu gösterir.

Doğru ( ) Yanlış ( )

Çünkü .....

.....

Aşağıdaki soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

17. İnşaat mühendisi olan Ahmet, çok katlı ve karmaşık bir gökdelen projesi üzerinde çalışmaktadır. Binanın depreme dayanıklılığı, havalandırma sistemi ve elektrik tesisatı en ince ayrıntısına kadar önceden hesaplanmıştır. Ahmet, işçilerden birinin "Bu bina bittiğinde ne kadar heybetli duracak, tesadüfen bir araya gelen malzemeler ne güzel bir sonuç veriyor." dediğini duyar. Ahmet ise gülümseyerek "Binlerce parçanın hiçbir plan olmadan kendi kendine böyle kusursuz bir sistem oluşturması imkânsızdır; her tuğlanın yeri bir mühendislik zekâsının ürünüdür." cevabını verir.

Buna göre

a) Ahmet'in verdiği cevap ile kâinattaki hassas dengeler arasında nasıl bir benzerlik kurulabilir?

.....

.....

.....

.....

b) Kâinattaki düzenin tesadüfle açıklanamayacağını, örnekteki "mühendis" ve "plan" kavramları üzerinden açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

18. Allah'ın (cc) kudret sıfatının âlemdeki yansımalarına üç örnek veriniz.

.....

.....

.....

.....

19. Kâinattaki düzen ile tevhit inancı arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

.....

.....

.....

20. "Allah'a (cc) İnanan Müslüman'ın Bir Günü" başlıklı bir metin yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

21. Çiftçi Mehmet Bey; toprağa tohumları eker, gübresini verir ve gerekli sulamayı yapar. Ancak Mehmet Bey her zaman şunu söyler: "Ben sadece tohumu toprağa ektim; fakat o tohumu yarıp içinden yeşil filizi çıkaran, gökten suyu indiren ve o odunsu daldan tatlı meyveyi yaratan Yüce Allah'tır." Bu düşüncesiyle Mehmet Bey, emeğinin yanında kâinattaki büyük gücün varlığını her hasat zamanı hisseder.

Buna göre

a) Vakıa suresinde de vurgulanan "Ektiğiniz tohumu siz mi bitiriyorsunuz yoksa biz mi?" sorusundan hareketle Mehmet Bey'in bakış açısını değerlendiriniz.

.....

.....

.....

.....

b) İnsanın doğa üzerindeki emeği ile Allah'ın (cc) "yaratıcı ve rızık verici" vasfı arasındaki dengeyi bu olay üzerinden nasıl açıklarsınız?

.....

.....

.....

.....

Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

22. Aşağıdakilerden hangisi Allah'ın (cc) "irade" sıfatı ile doğrudan ilgilidir?

A) Her şeyi işitmesi, insanların dualarını işiterek onlara karşılık vermesi

B) Vahiy yoluyla peygamberlere hitap etmesi, emir ve yasakları insanlara bildirmesi

C) Evrendeki her şeyi bilmesi ve yarattığı her canlının ihtiyacını bilerek ona göre rızık vermesi

D) Sonsuz gücüyle en küçük hücreden en büyük gök cisimlerine kadar her şeyi var edebilmesi

E) Kâinatta yaratacağı her şeyi belirli bir seçim ve tercih doğrultusunda dilediği gibi takdir etmesi

23. **Aşağıdaki ayetler içerik yönüyle gruplandırıldığında hangi seçenek dışarıda kalır?**

A) "Allah, iman edenlerin dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Kâfirlerin velileri ise tâğûttur. (O da) onları aydınlıktan karanlıklara (sürükleyip) çıkarır..."

(Bakara suresi 257. ayet)

B) "Onlar (takva sahipleri) çirkin bir şey yaptıkları veya kendilerine kötülük ettikleri zaman Allah'ı hatırlarlar da hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler…"

(Al-i İmran suresi 135. ayet)

C) "Ki onlar (müminler), namazlarında derin bir saygı hâli yaşarlar; anlamsız, yararsız söz ve davranışlardan uzak dururlar, zekâtı verirler, iffetlerini korurlar."

(Müminun suresi 2-5. ayetler)

D) "… Söylenenleri dinleyip de en güzeline uyan kullarımı müjdele! İşte Allah'ın doğru yolu buldurduğu kimseler onlardır, asıl akıl izan sahipleri de onlardır."

(Zümer suresi 18. ayet)

E) "Onlar sabreden, söz ve davranışlarında dürüst olan, ilahi emirlere gönülden itaat eden, mallarını Allah yolunda harcayan ve seher vakitlerinde Allah'tan bağışlanma dileyenlerdir."

(Al-i İmran suresi 17. ayet)

24. Ölüm, çoğu zaman hayatın kaçınılmaz ve hüzünlü bir sonu olarak görülse de Kur'an bu gerçeğe bambaşka bir pencereden bakar. Ona göre ölüm, bir son değil iki temel hikmete hizmet eden ilahi bir düzenlemedir: Yeryüzünde insan neslinin sürekliliğini sağlamak ve her bireyi farklı bir yaratılışla yeniden var etmek. Nitekim Vakıa suresinin 60-61. ayetlerinde şöyle buyrulur: "Aranızda ölümü biz takdir ettik; sizi benzerlerinizle değiştirmemiz ve bilemeyeceğiniz bir şekilde sizi yeniden var etmemiz hususunda bizim önümüze asla geçilemez."

Metne göre, ölümün Allah (cc) tarafından takdir edilmesini aşağıdakilerden hangisi en kapsamlı şekilde açıklar?

A) Ölüm, kişisel bir ceza olup herkes için farklı şekilde belirlenir.

B) Ölüm, doğal bir olaydır ve Allah (cc) bu sürece müdahale etmez.

C) Allah (cc) isterse ölümle ilgili bütün kuralları tamamen değiştirebilir.

D) Ölüm, insan sayısını dengede tutmak için konulmuş biyolojik bir sondur.

E) Ölüm yeni nesillerin gelmesini sağlayan ve yeniden yaratılışı gösteren ilahi bir düzendir.

25. "Onlar deveye bakmazlar mı, nasıl yaratılmıştır? Göğe bakmazlar mı, nasıl yükseltilmiştir?"

(Gaşiye suresi 17-18. ayetler)

Ayetlerin yaklaşımı aşağıdakilerden hangisine daha uygundur?

A) Ontolojik delil B) Teleolojik delil C) Kozmolojik delil

D) Dinî tecrübe delili E) Şirk imkânsızlığı delili

Tema ile ilgili daha fazla soru çözmek için karekoddan yararlanabilirsiniz.

2. Tema Sonnotlar

1 Kamer suresi 49. ayet.
2 Özler, "Tevhid", 41/18-20.
3 Cürcani, *et-Tarifat*, 69.
4 "şirk", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 342.
5 bk. Lokman suresi 13. ayet.
6 Yavuz, "Delil", 9/136-138.
7 bk. Özervarlı, "İsbât-ı Vâcib", 22/495.
8 bk. Evli, "Kozmolojik Argüman ve Farklı Formları", 71, 73; Arslan, *Felsefeye Giriş*, 281.
9 Fatır suresi 13. ayet.
10 bk. Kutluer, "Gâiyyet", 13/292-295.
11 Mülk suresi 3-4. ayetler.
12 Furkan suresi 47. ayet.
13 bk. Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, 645.
14 bk. Aydın, *Din Felsefesi*, 27-28.
15 Zariyat suresi 20-21. ayetler.
16 Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, 242.
17 bk. Gazali, *Mişkatü'l-Envar*, 78; Aydın, *Din Felsefesi*, 85-86.
18 bk. Hemşinli, "Dinî Tecrübenin Nesnelliği Üzerine", 125-127.
19 bk. Yavuz, "Delil", 9/136-138.
20 Tur suresi 35. ayet.
21 Rum suresi 22. ayet.
22 Buhari, "Daavat", 14.
23 Buhari, "Küsuf", 1.
24 bk. et-Taberi, *Câmiu'l-Beyân*, 4/568; Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 1/408-409.
25 Bakara suresi 258. ayet.
26 Kartal, "Hz. İbrâhim (a.s.) Kıssalarının Felsefî Bir Analizi", 418-419.
27 Al-i İmran suresi 190. ayet.
28 Kıyamet suresi 3-4. ayetler.
29 Nahl suresi 12. ayet.
30 bk. "Allah", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 16.
31 bk. "âlem", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 14.
32 Al-i İmran suresi 190. ayet.
33 Karaman vd., *İlmihal*, 1/87-89.
34 Enbiya suresi 22. ayet.
35 bk. "iman", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 167.
36 bk. "iman", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 168.
37 bk. Martı, *İslâm Nedir?*, 18.
38 Maide suresi 8. ayet.
39 bk. Zilzal suresi 7-8. ayetler.
40 bk. Sad suresi 26. ayet.
41 bk. Hucurat suresi 13. ayet.
42 bk. İsra suresi 70. ayet.
43 bk. Nisa suresi 58. ayet.
44 Taberani, *el-Mu'cemü'l-evsat*, 4/40-41.
45 Ahzab suresi 70. ayet.
46 bk. Nahl suresi 91. ayet.
47 bk. İnsan suresi 9. ayet.
48 Müslim, "İman", 164.
49 bk. Al-i İmran suresi 159. ayet.
50 Fussilet suresi 34. ayet.
51 bk. Beled suresi 17. ayet.
52 Buhari, "Merda", 9.
53 İsra suresi 37. ayet.
54 bk. Furkan suresi 63. ayet.
55 Araf suresi 31. ayet.
56 Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/76.
57 İsra suresi 53. ayet.
58 bk. Şura suresi 37. ayet.
59 İbni Mace, "Zühd", 15.
60 bk. Maide suresi 2. ayet.
61 İnsan suresi 9. ayet.
62 bk. Al-i İmran suresi 92. ayet.
63 bk. Bakara suresi 263. ayet.
64 bk. Bakara suresi 271. ayet.
65 Müslim, "İman", 77.
66 Bakara suresi 165. ayet.
67 Ebu Davud, "Edeb", 130.
68 Bakara suresi 195. ayet.
69 Müminun suresi 2. ayet.
70 Tirmizi, "Birr", 15.
71 Altuntaş - Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, X.
72 bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 5/225-226.
73 Vakıa suresi 60-61. ayetler.
74 bk. Münafikun suresi 11. ayet.
75 Vakıa suresi 61. ayet.
76 Vakıa suresi 62. ayet.
77 bk. Mevdudi, *Tefhimul Kur'an*, 6/102, 103.
78 Vakıa suresi 63-64. ayetler.
79 bk. Mevdudi, *Tefhimul Kur'an*, 6/103.
80 Vakıa suresi 71-72. ayetler.
81 bk. Mevdudi, *Tefhimul Kur'an*, 6/104-105.
82 Vakıa suresi 74. ayet.
83 bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5/384-385.

3. TEMA

KUR'AN-I KERİM'DE İNSAN

3.1. YERYÜZÜNÜN HALİFESİ: İNSAN

3.2. KUR'AN-I KERİM'DE İNSAN PSİKOLOJİSİ

3.3. AYETLERDEN MESAJLAR: MÜMİNUN SURESİNİN 1-11. AYETLERİ

Anahtar Kavramlar

- imtihan
- irade
- mümin
- nefis
- sorumluluk

Bu temada sizlerden

- İnsanın Kur'an-ı Kerim'de bildirilen sorumluluklarını idrak edebilmeniz,
- Kur'an-ı Kerim'den insan psikolojisiyle ilgili bilgi toplayabilmeniz,
- Müminlerin özellikleri hakkında Kur'an-ı Kerim meallerine başvurabilmeniz

beklenmektedir.

Tema Dosyası

Tema Sunusu



Başlarken

Kâinattaki her varlığı Allah (cc) yaratmıştır. İnsan da bu varlıklardan biridir. İnsanın nasıl bir varlık olduğu insanlığa rehber olarak gönderilen Kur'an-ı Kerim'de çeşitli şekillerde anlatılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de insanın, Allah'ın (cc) yarattığı en değerli varlıklardan biri olduğu ifade edilmiştir. İnsanın yeryüzünde halife olarak yaratıldığı belirtilmiş ve ona önemli görevler yüklendiği bildirilmiştir. Yüce Allah yarattığı birçok nimeti insanın istifadesine sunmuştur. Tüm bunlar insana verilen değerin bir göstergesidir. İnsan; düşünme, sorgulama, hayal kurma ve problem çözme gibi özelliklerle yaratılmıştır. Bu özellikler sayesinde kâinatı anlamaya çalışmış, ihtiyaçlarını fark etmiş ve bu ihtiyaçlara yönelik çözümler üretmiştir. İnsana verilen üstün yetenekler sayesinde zamanla edinilen bilgi ve deneyimler, günümüz teknolojisinin ortaya çıkmasına ve hızla gelişmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

• Metne göre insanın varlıklar arasındaki yeri nedir? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.1. YERYÜZÜNÜN HALİFESİ: İNSAN

Konuya Başlarken

İnsan yeryüzünün halifesidir, ifadesinden ne anlıyorsunuz? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Etkinlik

20 dk.

Adı	İnsanın Yaratılış Amacı
Amaç	İnsanın yaratılış amacını tefekkür edebilme

Yönerge

- "İnsan niçin yaratılmış olabilir?" sorusunu tahtaya yazınız.
- Aklınıza gelen cevapları sorunun altına yazarak sıralayınız (Aynı veya benzer cevapları bir kere yazınız.).
- Verilen cevapları öğretmen rehberliğinde değerlendiriniz.
- Yanlış olan cevapları tahtadan siliniz.

Değerlendirme

İnsanın yaratılış amacı ve yeryüzündeki sorumlulukları nelerdir? Aşağıdaki boş alana yazınız.

.....

.....

.....

Kur'an-ı Kerim'de insanın yaratılışı ve kâinattaki konumu anlatılırken onu diğer canlılardan ayıran birtakım özelliklere dikkat çekilir. Ayetlerde bu özelliklerin başında insanın akıl ve irade sahibi bir varlık olduğu vurgulanır. Kur'an'da düşünmeye ve aklı kullanmaya vurgu yapan ayetler[1] sıkça tekrar edilerek insana verilen akla ve onu doğru kullanmanın önemine dikkat çekilir. Bu ayetlerden birinde **"Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Müttaki olanlar için şüphesiz ki ahiret yurdu daha hayırlıdır. Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?"**[2] buyrularak bu duruma işaret edilir.

akıl

Düşünme, anlama ve kavrama gücü, iyiyi kötüden ayırt etme yeteneği, düşünce, hafıza, kavrayış, zekâ.

(bk. "akıl", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 12)

İnsana verilen akıl yetisi, onun öğrenme ve bilgi üretme kapasitesine sahip olduğunu gösterir. Nitekim bir ayette "**Allah Âdem'e bütün isimleri öğretti…**"[3] buyrularak aklın bu fonksiyonuna işaret edilir. Tefsir kaynaklarında bu ayet şu şekilde açıklanır: Allah (cc); Hz. Âdem'e bütün isimleri, yani maddi ve manevi varlıkların, kavramların isimleriyle bunların özelliklerini veya isim verme, dil icat etme kabiliyetini öğretti.[4] Bu ayet, insanın sadece öğrenen bir varlık olmakla kalmayıp öğrendiklerini anlamlandırma ve bunlardan yeni bilgiler üretme yeteneğiyle yaratıldığını ortaya koyar. Dünyadaki pek çok canlı binlerce yıldır aynı şekilde yaşamaya devam etmektedir. İnsan ise aklı sayesinde bilgi, kültür, sanat, teknoloji üretmiş, değişen koşullara göre hayatına yön vermiştir. İşte akıl ve öğrenme arasındaki bu ilişki, insanı diğer varlıklardan ayırır.

İnsanı diğer varlıklardan ayıran özelliklerden bir diğeri **irade**dir. İnsanın eylemlerini istediği gibi tercih edebilmesi, onun özgür iradeye sahip bir varlık olduğunu gösterir. Kur'an-ı Kerim bu gerçeği **"Ve de ki: Gerçek, rabbinizden gelendir. Artık dileyen iman etsin dileyen inkâr etsin..."**[5] ayetiyle açıkça ortaya koyar. Benzer şekilde **"Şüphesiz biz ona doğru yolu gösterdik; artık o isterse şükreden olur, isterse nankör."**[6] ayeti de insanın tercihlerinde özgür bırakıldığını bildirmektedir. Bu ayetler insanın sadece düşünen ve öğrenen değil aynı zamanda özgür iradesiyle seçimler yapabilen bir varlık olduğunu göstermektedir.

irade

Tercih etme, isteme, meyletme, karar verme. Aklın düşünüp karar vermesi, yapılması veya yapılmaması eşit olan çeşitli davranışlardan birini beğenip tercih etmesi.

(bk. "irade", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 173)

İnsanın akıl ve iradeye sahip oluşu Allah'ın (cc) ona verdiği değerin en açık göstergelerinden biridir. Kur'an-ı Kerim'de insan yaratılış itibarıyla üstün bir varlık olarak konumlandırılmıştır. Nitekim **"Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır."**[7] ayeti, insanın değerli olduğunu ifade eder. Allah'ın (cc), insanı yeryüzünün halifesi kılması[8] da insanın özel bir yerinin olduğunu gösterir. Bunun yanında **"Andolsun biz Âdemoğluna şan, şeref ve nimetler verdik..."**[9] ayeti, insanın hem yaratılış hem de verilen imkânlar bakımından üstün bir yere sahip olduğunu bildirir. Göklerde ve yerde olan pek çok nimetin insanın hizmetine sunulması[10] da Allah'ın (cc) insana verdiği değerin bir başka göstergesidir.

2. Etkinlik

20 dk.

Adı	Sorumluluklarımı Fark Ediyorum
Amaç	İnsanın Kur'an-ı Kerim'de bildirilen sorumluluklarını idrak edebilme

Ön hazırlık

- Kur'an-ı Kerim'den başta Bakara suresinin 30. ayeti, Ahzab suresinin 72. ayeti ve Mülk suresinin 2. ayeti olmak üzere insanın sorumluluğu ile ilgili ayetler bulunuz. Bu ayetleri insanın sorumluluğu açısından tefekkür ederek düşüncelerinizi defterinize not alınız.

Yönerge

- Öğretmen rehberliğinde sınıf arkadaşlarınızdan biriyle eşleşiniz.
- İnsanın sorumluluğuyla ilgili bulduğunuz ayetler hakkındaki notlarınızı arkadaşınızla paylaşınız.
- Bu ayetlerden insanın sorumluluğuyla ilgili ortak bir çıkarımda bulunarak defterinize yazınız.
- Ulaştığınız ortak çıkarımları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

İnsanın Kur'an-ı Kerim'de bildirilen sorumluluklarını bireysel ve toplumsal açıdan değerlendiriniz.

Allah (cc), insana akıl ve irade vererek onu değerli bir varlık konumuna yükselttiği gibi bu nimetlerin nasıl kullanılacağı ile ilgili bir takım **sorumluluk**lar da yükler. Bu sorumluluklar, insanın hayatını düzenlemesine ve çevresiyle uyum içinde yaşamasına vesile olur. İnsan en başta yaratıcısına karşı sorumludur. Allah'ın (cc) varlığını ve birliğini kabul etmesi, O'na iman etmesi ve yalnızca O'na kulluk etmesi insanın en temel sorumluluklarındandır. Bu gerçek, Kur'an-ı Kerim'de **"Allah'a kulluk edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın..."**[11] ifadesiyle dile getirilmiştir.

sorumluluk

Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi; sorum, mesuliyet, uhde.

(*Güncel Türkçe Sözlük*, "sorumluluk")

Hz. Peygamber de Allah'a (cc) karşı sorumluluklar konusunda şöyle buyurmuştur: "*Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, onların Allah'a kulluk etmeleri ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarıdır...*"[12]

Allah'a (cc) karşı sorumluluklar arasında ibadetleri yerine getirmek ve ahlaklı bir yaşam sürmek yer alır. Kur'an'da, "**Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan rabbinize kulluk edin ki takvâya eresiniz.**"[13] buyrularak insanın Allah'a (cc) yönelmesi gerektiği vurgulanır. Namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek ve diğer ibadetleri yerine getirmek kişinin Allah (cc) ile bağını güçlendirir ve kulluk bilincini canlı tutar *(Görsel 3.1)*. Verdiği nimetler için Allah'a (cc) şükretmesi de insanın sorumluluğunun bir gereğidir. Şükretmek, sadece sözle teşekkür etmek değil; nimetleri doğru kullanmak ve onları hayır yolunda değerlendirmektir.

İnsanın Allah'a (cc) karşı sorumluluğunun yanı sıra kendisine karşı da sorumlulukları vardır. Sağlığına dikkat etmek ve zararlı alışkanlıklardan uzak durmak bu sorumluluklar arasındadır. İnsan, sahip olduğu bedenin ve ruhun bir emanet olduğunu bilmeli, bu emaneti korumaya özen göstermelidir. Kur'an-ı Kerim'de **"... Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın..."**[14] buyrularak kişinin kendisine zarar verecek davranışlardan uzak durması gerektiği hatırlatılır. Hz. Peygamber de insanın kendine karşı ölçülü, sorumluluk bilinciyle ve dengeli hareket etmesi gerektiğini "... *Şüphesiz bedeninin sende hakkı vardır...*"[15] sözüyle dile getirmiştir.

İnsanın kendine karşı sorumlulukları arasında aklını doğru kullanması ve faydalı bilgi edinmeye gayret etmesi yer alır. Kendini geliştiren ve öğrenmeye açık olan insan hem kendisine hem de çevresine daha faydalı olur. Aynı şekilde karar verirken düşünmek, doğruyu seçmek ve yaptığı tercihlerin sonuçlarına katlanmak da kişinin sorumluluk alanına girer. Kur'an'da bu gerçek **"Kim doğru yolu seçerse kendi iyiliği için seçmiştir, kim de saparsa kendi zararına sapmış olur. Hiç kimse başkasının günah yükünü üstüne almaz..."**[16] ifadesiyle dile getirilmiştir.

Görsel 3.1: *Namaz kulluk bilincini canlı tutan ibadetlerden biridir.*



Kişinin ailesine ve topluma karşı çeşitli sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklar hem ahlaki açıdan hem de toplumsal düzen açısından büyük önem taşır. Bu nedenle ailesine ve topluma karşı sevgi, saygı ve anlayış göstermek; onların ihtiyaçlarını gözetmek ve birlik içinde hareket etmek insanın en temel görevlerindendir. Kur'an'da da **"Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti. Onlardan biri veya ikisi senin yanında yaşlanırsa onlara öf bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle. Onlara merhametle ve alçak gönüllülükle kol kanat ger. 'Rabbim! Onlar küçüklükte nasıl beni şefkatle eğitip yetiştirdilerse şimdi sen de onlara merhamet göster' diyerek dua et."**[17] buyrularak aileye karşı yerine getirilmesi gereken görevler vurgulanmıştır. Bir diğer ayette ise **"Allah'a kulluk edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara iyi davranın..."**[18] buyrularak topluma karşı görev ve sorumluluklara vurgu yapılmıştır.

Çevre, insana emanet edilen ve korunması gereken ortak yaşam alanıdır. Çevreye karşı sorumluluk; yaşadığımız dünyayı korumak, kaynakları israf etmemek, doğayı temiz tutmak, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını göz ardı etmeden onu imar etmekle yerine getirilir *(Görsel 3.2)*. İnsan hem ailesine hem çevresine karşı duyarlı davrandığında daha huzurlu ve güvenli bir toplumun oluşmasına katkıda bulunmuş olur.

Bu görev ve sorumluluklar, insanın dünya hayatındaki **imtihan**ının temelini oluşturur. Hayatta karşılaştığı zorluklar, sahip olduğu nimetleri kullanma biçimi, iyiyi ve doğruyu seçme kararlılığı insanın imtihan sürecindeki konumunu gösterir. Dolayısıyla Allah'ın (cc) insana verdiği değer, yalnızca bir lütuf değildir. Aynı zamanda kişinin kendisine ve çevresine karşı sorumluluk yükleyen bir sınavdır. Nitekim peygamberler de insanlara bu sorumluluklarını hatırlatmak için gönderilmişlerdir. Örneğin Hz. Nuh insanlara adaletli ve doğru davranmayı öğütlemiş, toplumdaki kötülüklere karşı uyarılarda bulunmuştur. Hz. Yusuf, söz ve davranışlarıyla ailesine ve toplumuna karşı sorumluluklarını bildirmiştir. Hz. Muhammed (sav) de bireysel ve toplumsal sorumlulukları sürekli vurgulamış, insanların Allah'a (cc), ailelerine, komşularına ve çevrelerine karşı görevlerini unutmamaları için onlara örnek olmuştur.

imtihan

Tecrübe etme, tecrübeden geçirme, sınama, deneme.

(bk. *Kubbealtı Lugatı*, "imtihan")



Görsel 3.2: *İnsan, çevreyi korumakla sorumludur (temsilî görsel).*

Kontrol Noktası

Aşağıda verilen alana bir çevre muhabiri olarak bir gazete için "Yeryüzünün Halifesi: İnsan" konulu köşe yazısı yazınız. Çalışmanızı hazırlarken "ana fikre uygunluk", "içeriğe uygunluk", "dil ve anlatıma uygunluk", "özgünlük" gibi ölçütlere dikkat ediniz. Hazırladığınız çalışmayı sınıfta paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Bu yazıyı yazarken en çok zorlandığım bölüm şu oldu: .....

.....

Yapılan çalışma aşağıdaki karekodda yer alan dereceli puanlama anahtarı ile öğretmen tarafından değerlendirilecektir.

3.2. KUR'AN-I KERİM'DE İNSAN PSİKOLOJİSİ

Konuya Başlarken

Kur'an-ı Kerim, insanı nasıl tanımlar? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. Etkinlik

20 dk.

Adı	Kur'an-ı Kerim'de İnsanın Özellikleri
Amaç	Kur'an-ı Kerim'den insan psikolojisiyle ilgili bilgilere ulaşmak için kullanacağı ayetleri belirleyebilme

Yönerge

- Öğretmen rehberliğinde dörder kişilik gruplara ayrılınız.
- İnsanın psikolojik özelliklerine işaret eden kavramları öğretmen rehberliğinde belirleyiniz.
- Tespit ettiğiniz kavramları gruplar arasında eşit şekilde paylaşınız.
- Kur'an-ı Kerim meallerinin konu ve kelime dizininden (indeks) yararlanarak grupça belirlediğiniz kavrama uygun ayetleri bularak bir araya getiriniz.

Değerlendirme

Bulduğunuz ayetleri ve bu ayetlerin işaret ettiği psikolojik özellikleri aşağıdaki tabloya yazınız.

Ayetler	Ayetlerin İşaret Ettiği Psikolojik Özellikler

Kur'an-ı Kerim, inanç ve ibadetleri açıklayan bir kitap olmakla birlikte insanın iç dünyasını da anlatan ilahi bir rehberdir. İnsanı; sabır, umut, öfke, korku, kıskançlık, acelecilik gibi duygu ve özelikleriyle bir bütün olarak tanıtır. Kur'an-ı Kerim, insanın güçlü ve zayıf yönlerini vurgulayarak ona bu duyguların nasıl yönetilmesi gerektiğini gösterir. Böylece kişinin kendini tanımasına ve davranışlarına yön vermesine kılavuzluk eder.

Kur'an-ı Kerim'de insanın iç dünyası, özellikle nefis ve kalp kavramları çerçevesinde ele alınır. **Nefis** kelimesi "insanın içinden gelen arzular, ruh, can, zat" anlamlarına gelir.[19] İslam düşüncesinde nefis kavramı iki farklı anlamda kullanılır. Bunlardan birincisi insan içindeki istekler, arzular, güdülerdir. Bireyde kötü huy ve davranışların kaynağı buradan gelir. İkincisi ise insanın kendisidir.[20]

Tasavvuf geleneğinde nefis, insanın iç dünyasında yer alan eğilimlerin toplandığı bir merkez olarak ele alınır. Bu merkez, kişinin iyi ya da kötü davranışlara yönelmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Kur'an-ı Kerim'de nefsin bu yönüne dikkat çeken ayetler bulunmaktadır. **"… Çünkü nefis, rabbimin acıyıp koruması dışında, daima kötülüğü emreder…"**[21] ayeti, nefsin kontrol edilmediğinde kişiyi olumsuz davranışlara sürükleyebileceğini belirtir *(Görsel 3.3)*. Bir başka ayette de **"… Nefsin isteklerine uyma, sonra seni Allah yolundan saptırır…"**[22] buyrularak insanın doğru yoldan uzaklaşmasında içsel eğilimlerinin etkili olduğu ifade edilir.

Hadisişeriflerde de nefis konusu önemle vurgulanmış, "*Nefsimin kötülüğünden, şeytanın kötülüğünden ve onu, sana ortak koşmaktan sana sığınırım.*"[23] şeklindeki dualarla nefsin insan üzerinde oluşturabileceği olumsuz etkilerden Allah'a (cc) sığınılması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Kur'an-ı Kerim ve sünnet, bireye bu içsel yönünü tanıması ve doğru şekilde yönetmesi gerektiğini öğretir. Bu durum, insanın ahlaki gelişiminde nefsin önemli bir sınav alanı olduğunu ortaya koyar.

İslam düşüncesi, insanın iç dünyasını anlamak ve ruhsal gelişimini açıklamak maksadıyla nefsin farklı hâl ve mertebelerini tanımlar. Buna göre insan psikolojisi durağan bir yapıda değil; öz eleştiri ve olgunlaşma ile gelişen dinamik bir yapıya sahiptir. Bu yapı, Kur'an-ı Kerim'in rehberliğinde günlük hayattaki psikolojik karşılıklarıyla birlikte şu şekilde ele alınmaktadır:

Görsel 3.3
Nefis vahşi ata benzer. Dizginlenmeyen at sahibini her türlü felakete sürükleyebilir.[24]



Nefsiemmare, kişinin arzularının etkisi altında olduğu ilk aşamadır. Bu safhada nefis, insanı hazza yönelten ve sorumluluk bilincini zayıflatan bir iç dürtü olarak kendini gösterir. Kişi, dürtüleriyle daha kolay yönlendirilir ve davranışlarında öz denetimi sınırlı kalır.

Nefsilevvame, kişinin yaptığı hatayı fark ederek kendisini sorguladığı aşamadır. Kıyamet suresinin 2. ayetinde geçen **"kendini kınayan nefis"** ifadesi bu mertebenin temel dayanağı olarak yorumlanır. Birey, doğru ile yanlışı ayırt etmeye başlar ve içsel bir muhasebe süreci yaşar.

Nefsimutmainne, kişinin inanç ve değerleriyle uyumlu bir tutum geliştirdiği, iç huzura ulaştığı aşamadır. **"Ey imanın huzuruna kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak rabbine dön."**[25] hitabı bu olgunluk düzeyine işaret eder. Bu mertebede birey, ahlaki ilkelere isteyerek bağlılık gösterir ve davranışlarında istikrar kazanır.[26]

Bu üç mertebe, insanın ruhsal gelişiminin birbirini takip eden aşamaları olarak görülür. İlk aşamada içsel arzular baskınken ikinci aşamada öz eleştiri ve farkındalık artar. Son aşamada ise birey manevi bir denge ve sükûnete ulaşır *(Görsel 3.4)*. Bu yaklaşım, insanın iç dünyasında devam eden değişimi ve kendini geliştirme sürecini açıklamak amacıyla tasavvufî düşüncede önemli bir yer tutar.

Kur'an-ı Kerim'de insanın iç dünyası tanıtılırken ele alınan kavramlardan biri de kalptir. Kalp; insanın inanç dünyasının, niyetlerinin, düşüncelerinin ve duygularının merkezi olarak görülür. Kalp kelimesi sözlükte "bir şeyi ters çevirmek, dönüştürmek" anlamlarına gelir. İnsan; inancını, düşüncelerini ve duygularını kalbiyle şekillendirir. Aynı zamanda düşünme, anlama ve doğruyu yanlıştan ayırma süreçlerinde de kalp önemli bir role sahiptir. Bu nedenle kalp, Kur'an bütünlüğünde hem inancın kaynağı hem de aklın ve duyguların yönlendirildiği temel bir merkeze karşılık gelir.[27]



Görsel 3.4: *Kur'an-ı Kerim okumak kalplere huzur verir.*

İslam'da kalbin önemi, imanın ve inkârın yeri olmasından kaynaklanır. Âlimler, imanın asıl şartının kalbin tasdiki olduğu konusunda görüş birliği içindedir. Aynı şekilde inkâr da kalbin tercihidir.[28] Kur'an-ı Kerim, insanın tercihlerine göre kalbin ya imanla arınacağını ya da günahlarla kararıp doğruyu yanlıştan ayırma hassasiyetini yitireceğini ortaya koyar. **"… Allah size imanı sevdirdi ve onu gönlünüze sindirdi; inkârcılığı, yoldan çıkmayı ve emre aykırı davranmayı da size çirkin gösterdi…"**[29] anlamındaki ayet, imanın kalpte oluşturduğu manevi güzelliği vurgular. Buna karşılık **"… Gerçek şu ki yapıp ettikleri kalplerini kaplayıp karartmıştır."**[30] mealindeki ayet, günahların kalpte meydana getirdiği bozulmayı ifade eder. Ayetlerde yer alan bu iki mesaj, insanın manevi dünyasında kalbin belirleyici rolünü açık biçimde ortaya koymaktadır.

İslam düşüncesinde bir davranışın değeri, o davranışın arkasındaki niyete göre belirlenir. Niyet, kalbin neyi amaçladığını ifade eder. Bu nedenle bir eylem ancak doğru bir niyetle anlam kazanır. İbadetlerin anlamlı ve geçerli olması da niyetin samimiliğine bağlıdır. Bu gerçeğe *"Allah sizin şeklinize ve malınıza değil kalbinize bakar."*[31] hadisişerifinde işaret edilir. Bir başka hadisişerifte de şöyle buyrulur: *"Vücutta bir et parçası vardır; o iyi olursa bütün beden iyi, kötü olursa bütün beden kötü olur, bu et parçası kalptir."*[32] Bu ifadeler, insanın hem inancının hem de davranışlarının odağında kalbin bulunduğunu anlatır.

Kur'an-ı Kerim'de düşünme ve anlama süreçleri kalple ilişkilendirilir. Buna göre akletmek, sadece mantık yürütmek değil aynı zamanda vicdan ve basiretle doğruyu kavramaktır. Hac suresinde gerçek körlüğün gözlerde değil kalplerde olduğu belirtilir.[33] Araf suresinin 179. ayetinde geçen **"… Bunların kalpleri vardır ama onunla kavrayamazlar..."** ifadesi, kalbin manevi işlevini yitirmesi durumunda kişinin gerçeği anlayamaz hâle geldiğini anlatır. Bu anlatım, Kur'an-ı Kerim'de düşünme ve kavrama süreçlerinde kalbe önemli bir yer verildiğini gösterir.



Görsel 3.5: *Dua etmek şükrün bir göstergesidir.*

Kur'an-ı Kerim'e göre insanın ulaşması gereken en yüksek manevi hedef, kalbiselime yani temiz ve sağlam kalbe sahip olabilmektir. Şuara suresinin 89. ayetinde **"Ancak Allah'a kalb-i selîm (temiz bir kalp) ile gelenler (o günde fayda bulur)."** buyrularak bu gerçek bildirilmiştir. Müfessirler kalbiselimi; şirk ve şüpheden arınmış, iman esaslarını samimiyetle benimsemiş, kibir, haset ve kin gibi kötü duygulardan arınmış bir kalp olarak tanımlar. Bu kalp hem cehaletten hem de kötü huylardan uzak durur ve Allah'a (cc) içten bir teslimiyet taşır.[34] Bununla birlikte temiz bir kalbin Yüce Allah'a içten bağlılık ve sürekli şükür bilinci içerisinde olduğu unutulmamalıdır. Bunun en güzel örneği Peygamber Efendimiz'dir. Nitekim o, Yüce Allah'ın verdiği nimetlere duyduğu minnettarlıkla gece gündüz Rabb'ine yönelmiştir. Niçin sabahlara kadar ibadetle meşgul olduğunu soran Hz. Aişe'ye "*Şükreden bir kul olmayayım mı*?"[35] cevabını vermiştir *(Görsel 3.5).*

4. Etkinlik

20 dk.

Adı	Kur'an-ı Kerim'in Penceresinden İnsan
Amaç	Kur'an-ı Kerim'den insan psikolojisiyle ilgili bilgi toplayabilme

Yönerge

- Öğretmen rehberliğinde sekiz gruba ayrılınız.
- Aşağıda verilen kavramları gruplar arasında dağıtınız.

acelecilik	cimrilik	kibir	kıskançlık
korku	öfke	sabır	unutkanlık

- Grubunuza verilen kavramı Kur'an-ı Kerim mealinden yararlanarak araştırınız.
- Edindiğiniz bilgileri grup arkadaşlarınızla paylaşarak çalışma kartını doldurunuz.
- Çalışma kartına kaydettiğiniz bilgilerin doğruluğunu öğretmen rehberliğinde kontrol ediniz.

Çalışma Kartı

Kavram:

Bu kavram Kur'an-ı Kerim'de nasıl geçiyor? İlgili iki ayet mealini aşağıdaki boş alanlara yazınız.

Ayet meali

.....
.....
.....
.....

Ayet meali

.....
.....
.....
.....

Seçtiğiniz duygu doğru yönetilmezse kişinin hayatında hangi problemlere yol açar?

.....
.....
.....
.....

Kur'an-ı Kerim seçtiğiniz duygunun nasıl dengelenmesini istiyor?

.....
.....
.....
.....

Seçtiğiniz duyguya günlük hayattan bir örnek veriniz.

.....
.....
.....
.....

Seçtiğiniz duygu için bir slogan üretiniz.

.....
.....
.....
.....

Değerlendirme

Yapılan çalışma aşağıdaki kontrol listesi ile öğretmen tarafından değerlendirilecektir.

Ölçütler	Evet	Hayır
Kur'an-ı Kerim mealinden yararlanarak araştırma yapmıştır.		
Seçilen kavram ile ilgili kullanacağı ayetleri belirlemiştir.		
Seçilen kavram ile ilgili ayetlerden insan psikolojisi hakkında bilgi toplamıştır.		
İncelediği kavramı bulduğu ayet ile ilişkilendirmiştir.		
Ele aldığı duygunun insan davranışları üzerindeki etkisini kavramıştır.		
İncelediği ayetler ile günlük hayat arasında anlamlı bağlantılar kurmuştur.		
Çalışma kâğıdını eksiksiz doldurmuştur.		

Kur'an-ı Kerim; öfkeyi, korkuyu, kıskançlığı ve aceleciliği insanın doğal özellikleri olarak tanımlar ve bunların dengeli bir şekilde yönetilmesini öğütler. Duyguların yönlendirilmesinde ifrat ve tefrite düşülmemesi gerektiğini vurgular. Yüce Allah, öfkesini kontrol edenleri övmekte ve **"... Öfkelerini yenerler, insanları affederler. Allah işini güzel yapanları sever."**[36] buyurmaktadır. Hz. Peygamber de *"... Gerçek pehlivan öfke anında kendisine hâkim olandır."*[37] diyerek duyguların disipline edilmesine işaret etmiştir. **"İnsan, şerri de hayrı istediği gibi ister. İnsan pek acelecidir!"**[38] ayetinde ise acele etmenin insanı olumsuz durumlara düşürebileceği vurgulanmıştır. Duygularını tanıyan ve itidal üzere yöneten insan hem iradesini güçlendirir hem de olgunlaşma yolunda önemli bir adım atmış olur.

Kur'an-ı Kerim, insanın hayatında ortaya çıkan zorluklar karşısında nasıl bir ruh hâline sahip olması gerektiğine dikkat çeker. İnsan zaman zaman stres, kaygı ve belirsizlik gibi durumlarla karşı karşıya kalabilir. Kur'an-ı Kerim'in ortaya koyduğu sabır, tevekkül, cesaret gibi bazı tutumlar, kişinin böyle anlarda psikolojik açıdan daha güçlü kalmasına yardımcı olur.

Sabır kelimesi sözlükte "engellemek, kendini tutmak, güçlü ve dirençli olmak" anlamlarına gelir. Terim olarak sabır; üzüntü, bela, musibet gibi olumsuzluklar karşısında dirayet göstermek, metanetini korumak ve yaşanan zorlukları doğru bir tutumla yönetmek anlamında kullanılır. İslam âlimleri sabrı şöyle tarif etmişlerdir: Nefsi telaştan, dili şikâyetten ve bedeni çirkin davranışlardan korumak; varlıkta ve yoklukta sükûneti muhafaza ederek derdini yalnızca Allah'a (cc) arzetmektir.[39]

Kur'an-ı Kerim, insanın hayatta karşılaştığı musibetlerin bir imtihan olduğunu ve bu imtihanı başarıyla geçmenin sabra bağlı olduğunu ifade eder. Bu durum bir ayette şu şekilde dile getirilir: **"Ant olsun ki sizi biraz korku ve açlıkla; mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle sınayacağız. Sabredenleri müjdele!"**[40] Bu nedenle müminlerin hem Allah'tan (cc) sabır dilemeleri[41] hem de zor zamanlarda sabırlı bir duruş sergilemeleri öğütlenir. Ayrıca kişinin yalnızca kendi iç dünyasında sabırlı olması yeterli görülmeyerek toplumda da sabrın hatırlatılması ve birbirine tavsiye edilmesi vurgulanır[42] *(Görsel 3.6)*.

Görsel 3.6: *Asr suresinde insanların birbirlerine sabrı tavsiye etmeleri öğütlenir.*



Sabır dendiğinde akla ilk gelen kişi Hz. Eyyüb'dür. O, ağır hastalıklar ve büyük kayıplar yaşamasına rağmen Allah'a (cc) bağlılığını sürdürmüştür. Onun hayatı, sabrın pasif bir bekleyiş değil; zorluklar karşısında kararlı ve güçlü durabilme iradesi olduğunu ortaya koyar. Bu nedenle sabır anlatılırken Hz. Eyyüb'ün örnekliği öne çıkar. Hz. Eyyüb kıssasında, kişinin yaşadığı sıkıntıları ifade etmesinin sabırsızlık sayılmadığı, asıl önemli olanın bunu isyana dönüştürmemek olduğu mesajı verilir. Nitekim Hz. Eyyüb derdini insanlara değil yalnızca Allah'a (cc) arz ederek sabrın en doğru biçimini sergilemiştir.[43]

Zorluklar karşısında bireyin psikolojik dayanıklılığını güçlendiren tutumlardan biri tevekküldür. Sözlükte "Allah'a (cc) güvenmek" manasındaki **tevekkül**; "bir işi birine havale etmek, ona güvenmek ve onu vekil tayin etmek" demektir. Terim olarak ise kulun kendini Allah'a (cc) teslim etmesi, rızkında ve işlerinde Allah'ı (cc) kefil bilip kalben yalnızca O'na güvenmesi şeklinde tanımlanır. Aynı zamanda tevekkül, tembellik veya tedbirsizlik değil; bir işi başarmak için gerekli tüm sebeplere sarılıp çalıştıktan sonra sonucun Allah'ın (cc) takdirine bırakılması ve O'ndan gelene rıza gösterilmesi bilincidir.[44] Bir ayette "… **Kim Allah'a dayanıp güvenirse Allah ona yeter…"**[45] buyrularak tevekkülün önemine dikkat çekilmiştir.

Tevekkül, kişiyi düşünmeye, umut etmeye, çaba göstermeye ve dua etmeye sevk eden aktif bir süreçtir *(Görsel 3.7)*. Bu süreç, insanın iç dünyasında huzur ve rahatlama oluşturur; razı olma duygusunu güçlendirir ve öfkesini daha kolay kontrol etmesine yardımcı olur. Tevekkül, insanların sonuçları kabullenmesini kolaylaştıran güçlü bir manevi dayanaktır.[46]

Tevekkülün Kur'an-ı Kerim'deki somut örneklerinden biri Hz. Yakup'un hayatında görülür. O, oğlu Hz. Yusuf'un kaybıyla derin bir acı çekmesine rağmen isyan etmemiş ayette buyrulduğu üzere "… **Ben acımı ve kederimi ancak Allah'a arz ediyorum…"**[47] diyerek O'na olan teslimiyetini korumuştur. Oğullarını Mısır'a gönderirken endişelenmiş ve onlara tedbirli olmalarını öğütlemiştir. Ardından **"… Allah'tan gelecek hiçbir şeyi sizden savamam. Hüküm Allah'tan başkasının değildir. Ben yalnız O'na güvenip dayandım. Güvenecek olanlar yalnız O'na güvenip dayansınlar."**[48] diyerek Allah'a (cc) olan tevekkülünü dile getirmiştir.



Görsel 3.7: *Tevekkül, sorumluluğu yerine getirdikten sonra Allah'a (cc) güvenmektir.*

Bireyin yaşamında karşılaştığı güçlükleri aşmasında kilit rol oynayan erdemlerden biri de cesarettir. Cesaret sözlükte "insana tehlikeli veya zor bir işe girişme kuvvetini veren duygu, yüreklilik, babayiğitlik, korkusuzluk" anlamlarına gelir.[49] Cesaretin bilinçli, kontrollü ve ahlaki bir çerçeveye oturtulmuş şekli şecaat olarak adlandırılır. Şecaat, öfke duygusunun aklın kontrolünde ve ölçülü bir şekilde kullanılması anlamına gelir. Bu yönüyle şecaat, saldırganlık ile korkaklık arasında yer alan dengeli bir tutum olarak görülür. Bazen de doğrudan korkaklığın karşıtı olarak ele alınır.[50]

Şecaat sahibi kimse; dinini, ailesini, ülkesini ve haksızlığa uğrayanları savunmayı amaç edinir ve bu uğurda karşılaşacağı zorluklarla mücadele eder. Gösteriş, çıkar veya intikam uğruna yapılan cesaret gösterileri şecaat olarak değerlendirilmez.[51] Nitekim bir bedevi Hz. Peygamber'e gelerek ganimet elde etmek, kahraman olarak anılmak ya da insanlar tarafından övülmek amacıyla savaşan kimselerden hangisinin Allah (cc) yolunda olduğunu sormuştur. Bunun üzerine Allah Resulü (sav), *"Kim Allah'ın kelimesini (mesajını) yüceltmek için savaşırsa işte o Allah yolundadır."*[52] buyurarak şecaatin temel ölçüsünün niyet ve ihlas olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Sıra Sizde

Bir gün Hz. Peygamber, "Sizce pehlivan kimdir?" diye sorar. Yanında bulananlar, "Pehlivan, hiç kimsenin güreşte yenemediği kimsedir." diye cevap verirler. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle der: "Hayır öyle değildir; asıl pehlivan, öfkelendiğinde nefsine hâkim olan kimsedir."

(Müslim, "Birr", 106)

Verilen hadisi İslam'ın şecaat anlayışı kapsamında değerlendiriniz.

.....

.....

.....

Peygamber kıssaları incelendiğinde cesaretin güç gösterisi değil, inanç, sabır ve ahlak ile ortaya çıkan bir erdem olduğu görülür. Hz. İbrahim'in kıssası, cesaretin iman, akıl ve kararlılıkla birleştiğinde nasıl bir erdeme dönüştüğünü gösteren önemli bir örnektir. O, toplumunun benimsediği putperestliği sorgulamış ve tek başına hakikati savunma cesareti göstermiştir. Kur'an-ı Kerim'de, Hz. İbrahim'in kavmine **"... Ey kavmim! ben, sizin (Allah'a) ortak koştuğunuz şeylerden uzağım."**[53] diyerek açık bir tavır ortaya koyduğu bildirilmiştir. Putları kırmasının ardından öldürülmekle tehdit edilmesine rağmen inancından geri adım atmamış hatta ateşe atılmayı göze almıştır. Hz. İbrahim'in bu tutumu, cesaretin çoğunluğa uymak değil; hakikati, baskı ve tehditlere rağmen savunabilmek olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle onun cesareti sağlam bir imanla hakikate bağlı kalma erdemidir.

Kur'an-ı Kerim'de insanlar; inançlarına, davranışlarına, tutumlarına ve iç dünyalarına göre değerlendirilmiştir. Bu yönüyle Kur'an-ı Kerim, insanın sadece davranışlarını değil; niyetlerini, eğilimlerini ve psikolojik yönelimlerini de açıklayan bir rehberdir. Kur'an-ı Kerim'de insanlar inanç ve davranışlarına göre **mümin**, kâfir, müşrik, münafık gibi kavramlarla adlandırılır. İnsanın özelliklerinin bilinmesi Kur'an-ı Kerim'de tarif edilen bu kişilik tiplerini daha iyi anlamamıza ve doğru tercihlerde bulunmamıza yardımcı olur.

mümin

Allah (cc) katından peygamberleri aracılığı ile gelen her şeyi, tereddütsüz olarak doğrulayan ve kabul eden kişi.

(bk. "mümin", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 259)

5. Etkinlik

20 dk.

Adı	İnanç ve Tutumlarına Göre Kur'an-ı Kerim'de İnsan Tipleri
Amaç	Kur'an-ı Kerim'de mümin, kâfir, müşrik ve münafık kavramlarıyla ifade edilen kimselerin sahip olduğu özellikler hakkında bilgi toplayabilme

Yönerge

- Öğretmen rehberliğinde 4 gruba ayrılınız.
- Oluşturduğunuz gruplara aşağıdaki kavramları paylaştırınız.

Mümin | **Kâfir** | **Müşrik** | **Münafık**

- Kur'an-ı Kerim mealini veya güvenilir dijital meal kaynaklarını kullanarak seçtiğiniz kavramla ilgili ayetler bulunuz.
- Grup üyeleri tarafından bulunan ayetleri bir araya getirerek seçtiğiniz kavrama ait vurgulanan özellikleri birlikte belirleyip not ediniz.
- Elde ettiğiniz bilgileri öğretmeninizle kontrol edip doğrulayınız.
- Çalışmanızı aşağıdaki kavram kimlik kartına işleyerek sınıfa sununuz.

KAVRAM KİMLİK KARTI

Konu	İnsan tipleri
Kavram Adı	.....
Tanımı	.....
İncelenen Ayetler	....
Tespit Edilen Üç Temel Özellik	....
Dünya ve Ahiret Hayatına Etkisi	....

Değerlendirme

Aşağıdaki grup içi değerlendirme formunu doldurunuz.

Ölçütler	Evet	Kısmen	Hayır
Grubumuzun sorumlu olduğu kavramı doğru tanımladık.			
Kur'an-ı Kerim mealinden konuyla ilgili doğru ayetlere ulaştık.			
Ayetlerden çıkardığımız özellikleri öğretmen rehberliğinde doğruladık.			
Grup üyeleri arasında görev dağılımı yaptık ve iş birliği içinde çalıştık.			
Elde ettiğimiz bilgileri sınıfa açık ve anlaşılır bir şekilde sunduk.			

6. Etkinlik

20 dk.

Adı	Duvar Gazetesi
Amaç	Kur'an-ı Kerim'den insan psikolojisiyle ilgili bilgi toplayabilme

Ön hazırlık

- Sınıf içinde dörder kişilik çalışma grupları oluşturunuz.
- Grubunuz için bir çalışma takvimi belirleyiniz ve aranızda görev dağılımı (araştırmacı, yazar, tasarımcı vb.) yapınız.
- Kur'an-ı Kerim'de geçen psikolojik kavramları (sabır, öfke, ümit, korku, haset, güven, huzur vb.) belirleyiniz.
- Seçtiğiniz kavramlarla ilgili ayetlerin meal ve tefsirlerini kaynaklardan araştırınız.
- Hazırlayacağınız metinleri destekleyecek görsel, fotoğraf veya çizimler seçiniz.

Yönerge

- Aşağıdaki adımları takip ederek bir duvar gazetesi oluşturunuz.
- Elde ettiğiniz bilgileri günümüz insanının ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurarak kısa, anlaşılır ve özgün metinler (köşe yazısı, makale, deneme) hâline getiriniz.
- Gazeteniz için dikkat çekici bir manşet bulunuz.
- Büyük boy bir fon kartonu üzerine yazı ve görselleri belirli bir düzen içinde yerleştiriniz.
- Tamamladığınız duvar gazetesini sınıf panosunda veya okul koridorlarında sergileyiniz.

Değerlendirme

Aşağıdaki grup içi değerlendirme formunu doldurunuz.

Ölçütler	Evet	Kısmen	Hayır
Grubumuzun sorumlu olduğu kavramı doğru tanımladık.			
Kur'an-ı Kerim mealinden konuyla ilgili doğru ayetlere ulaştık.			
Ayetlerden çıkardığımız özellikleri öğretmen rehberliğinde doğruladık.			
Grup üyeleri arasında görev dağılımı yaptık ve iş birliği içinde çalıştık.			
Elde ettiğimiz bilgileri sınıfa açık ve anlaşılır bir şekilde sunduk.			

Beğendiğim Yönler

.....

Geliştirilebilecek Yönler

.....

Kontrol Noktası

"Kur'an-ı Kerim'de İnsan Psikolojisi" konusuyla ilgili aşağıdaki 3-2-1 kartını üzerinde yazan ifadelere göre doldurunuz.

3

Öğrendiğim üç şey:

1. .....
2. .....
3. .....

2

Bana ilginç gelen iki şey:

1. .....
2. .....

1

Öğretmenime sormak istediğim bir soru:

1. .....

Performans Görevi

Amaç	Kur'an-ı Kerim'den insan psikolojisiyle ilgili bilgi toplayabilme
Görev	"Günümüz İnsanının Yaşadığı Ahlaki ve Psikolojik Sorunlara Karşı Kur'an-ı Kerim'in Çözüm Önerileri" konulu konuşma metni hazırlama
Değerlendirme Ölçütleri	Konuyu araştırma, kaynak kullanma, metnin konuyu kapsaması, dil ve anlatım kurallarına uygunluk
Puanlama Yöntemi	Dereceli Puanlama Anahtarı
Süre	Ön hazırlık: 2 hafta Sınıf içi performans: 40+40 dakika

Ön hazırlık

- Günümüz insanının en sık yaşadığı ahlaki (yalan, güven sorunu, israf vb.) ve psikolojik sorunları (ümitsizlik, yalnızlık, stres, gelecek kaygısı vb.) belirleyiniz.
- İki hafta içerisinde belirlediğiniz bu sorunlara Kur'an-ı Kerim'in nasıl çözümler sunduğunu ayet mealleri ve tefsir kaynaklarından araştırınız.
- Konuşma metnini giriş (sorunun tespiti), gelişme (Kur'an'dan deliller ve çözüm yolları) ve sonuç (genel değerlendirme ve çağrı) bölümlerine ayırınız.
- Metninizi akıcı, ikna edici ve hitabet kurallarına uygun bir dille yazınız. Yazım ve noktalama kurallarına dikkat ediniz.

Yönerge

- Hazırladığınız konuşma metnini sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Yapılan çalışma aşağıdaki karekodda yer alan dereceli puanlama anahtarı ile öğretmen tarafından değerlendirilecektir.

3.3. AYETLERDEN MESAJLAR: MÜMİNUN SURESİNİN 1-11. AYETLERİ

Konuya Başlarken

Kur'an-ı Kerim'de müminlerin hangi özelliklerinden bahsedilmektedir? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

7. Etkinlik

20 dk.

Adı	Müminun Suresinin 1-11. Ayetleri
Amaç	Müminlerin özellikleri hakkında Kur'an-ı Kerim meallerine başvurabilme

Yönerge

- Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan matbu ve dijital meallerden Müminun suresinin 1-11. ayetlerinin meallerini bulunuz ve aşağıdaki boş alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- İlgili ayetleri içeriklerine göre sınıflandırarak aşağıdaki bilgi kartını doldurunuz.

Ayetlerde bahsedilen kişiler	Ayetlerin konusu
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Ayetlerde geçen kavramlar	Ayetlerden yaptığım çıkarımlar
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Değerlendirme

Ayetlerden çıkarılan ilke ve değerleri hayatımızda nasıl uygulayabiliriz? Örnek vererek aşağıdaki boş alana yazınız.

.....

.....

Müminun suresi Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. Surenin ilk ayetlerinin nüzul sebebi olarak kaynaklarda Hz. Ömer'den şöyle bir rivayet aktarılır:

Resulullah'a vahiy geldiğinde arı uğultusuna benzer bir ses duyulurdu (O günde öyle bir ses işitmiştik.). Bir süre bekledik, sonra Resulullah kıbleye yöneldi, ellerini kaldırdı ve şöyle dua etti:

Allah'ım! Bizi artır, eksiltme. Bize ikram et, bizi hakir kılma. Bize nimetlerinden bolca ver, bizi mahrum bırakma. Başkalarını bize tercih etme. Bizi senden razı eyle, sen de bizden razı ol.

Sonra şöyle buyurdu:

Az önce bize on ayet indirildi. Kim bu ayetlerin gereğini yaparsa cennete girer. Ardından Müminun suresinin ilk ayetlerini okudu.[54]

Müminun suresinin 1-11. ayetlerinde İslam'ın vazgeçilmez esaslarından ve kurtuluşa eren müminlerin niteliklerinden bahsedilmektedir. Böylelikle ayetlerde "Ben müminim." diyen her insana, kendisinden beklenen yaşama modeli sunulmaktadır.[55]

Doğru inanca sahip olmak ve dürüstçe yaşamak, yalnızca ahiret için değil aynı zamanda dünyadaki mutluluk ve huzur için de gereklidir. Hem dinî kaynaklar hem de insanlığın tarih boyunca edindiği deneyimler bunu gösterir. Dolayısıyla bu ayetler, her iki dünyada kurtuluşa ermenin bir yol haritasını sunmaktadır.[56]

Surenin birinci ayetinde geçen felah kelimesi, "istenen şeye ulaşmak, hayırda devamlı olmak" anlamlarına gelir. Yüce Allah, surenin ilk 11 ayetinde müminlerin sahip olması gereken yedi temel özelliği açıklar. Bunlara sahip olanların başarıya ve kurtuluşa ereceklerini müjdeler. Bu özelliklerin ilki imandır.[57] Nitekim iman, tüm güzelliklerin kendisinden kaynaklandığı, bütün iyilikleri içine alan kapsayıcı bir niteliktir.[58]

İkinci ayette "huşu" (namazda derin saygı hâli yaşamak) kurtuluşun imandan sonraki ilk şartı olarak gösterilmiştir. Esas itibarıyla bu ayette kurtuluşa eren müminlerin namazı huşu ile kıldıkları vurgulanmaktadır. Huşu kelimesi "boyun eğmek ve tevazu göstermek" anlamına gelir. Yüce Allah'a karşı huşu içinde olmak, insanı takvaya yöneltir.[59] Namazdaki huşu, kulun Rabb'ine karşı derin saygısını kalben ve bedenen ifade etmesi olarak açıklanmaktadır.[60] Namaz; kulun Yüce Allah'a yönelişinin, O'nunla birlikteliğinin en anlamlı ifadesidir *(Görsel 3.8)*. Namazın manevi derinlik kazanabilmesi için bedensel hareketlerin yapılması, ayet ve duaların okunmasının yanı sıra bunların kalpteki kulluk niyeti ve bilinci ile bütünleştirilmesi, Allah'a (cc) saygı şuuruyla anlamlı hâle getirilmesi gerekir.[61]



Görsel 3.8: *Namaz, kulun Rabb'iyle olan bağını güçlendirir.*



Görsel 3.9: *Müminler vaktin kıymetini bilerek hayırlı ve güzel işlerle meşgul olurlar.*

Kurtuluşa eren müminlerin özelliklerinden biri de faydasız şeylerden yüz çevirmesidir. Zira o, dünyanın bir imtihan yeri olduğunu bilir ve ömrünün her ânını, ebedî mutluluğu kazanmaya yönelik bir fırsat olarak görür. Bir öğrencinin sınav anında dikkat dağıtan unsurlardan uzak durması gibi mümin de hedefiyle ilgisi olmayan meşguliyetlerden uzak durur[62] *(Görsel 3.9)*.

Beşinci ayette zikredilen "zekât" kelimesi, terim olarak hem malın belirli bir miktarının verilmesi eylemini hem de bu eylemle gerçekleşen arınma işlemini ifade eder. Bu ayetteki asıl anlam, "Müminler sürekli bir arınma hâlindedir." şeklindedir. Bu bakımdan zekât, bilinen anlamının yanında manevi bir temizlenme ve olgunlaşma sürecini kapsar. Üstelik söz konusu arınma faaliyeti yalnızca kişinin kendisiyle sınırlı kalmaz. Mümin, söz ve davranışlarıyla aynı zamanda başkalarını da maddi ve manevi kirlerden arındırmaya çalışır. Onlar hem kendilerini hem de çevrelerini temizleyen kimselerdir.[63]

Müminlerin ilgili ayetlerde zikredilen bir başka özelliği iffetlerini korumalarıdır. İffeti korumak, İslam'ın temel ahlaki ilkelerinden biridir ve bu ayetlerde sayılan diğer nitelikler gibi hem erkekleri hem de kadınları kapsar. İslam, erkeği de kadını da aile kurmaya ve meşru ölçüler içerisinde neslin devamını sağlamaya teşvik eder *(Görsel 3.10)*. Müminler diğer konularda olduğu gibi bu konuda da Allah'ın (cc) çizdiği sınırlar içerisinde hareket etmeye özen gösterir.[64]

Görsel 3.10: *Aile kurmanın ilk adımı evliliktir.*



Müminun suresinin 1-11. ayetlerinde tarif edilen müminlerin bir başka özelliği emanete ve sözleşmelere riayet etmeleridir. Sekizinci ayette ifade edilen bu durum, kişinin Rabb'ine ve insanlara karşı sorumluluklarını hakkıyla yerine getirmesi olarak açıklanmıştır. Bu ayete göre müminler; Allah'ın (cc) emrettiği namaz, oruç gibi temel ibadetleri ve diğer sorumlulukları zamanında, eksiksiz ve özenle yerine getirirler. Bununla birlikte kendilerine bırakılan eşya, para ve sır gibi tüm emanetlere ve verdikleri sözler ile yaptıkları anlaşmalara bağlı kalırlar.[65] Müfessirlerden Alusi, Cenab-ı Hakk'ın insana verdiği bedenin de emanet olduğunu belirtir. Bu sebeple kişinin kendisine verilen bedensel kuvveti, göz, kulak, el gibi uzuvları Allah'ın (cc) izin verdiği çerçeve dışında kullanmaması gerektiğini vurgular.[66]

Sıra Sizde

Aşağıdaki metni okuyunuz.

Bir gün Hz. Aişe'ye "Hz. Peygamber'in ahlakı nasıldı?" diye soruldu. Hz. Aişe "Resulullah'ın ahlakı Kur'an'dı." dedi ve ardından Müminun suresinin ilk ayetlerini okumaya başladı. "Namazlarını titizlikle eda ederler." (Müminun suresi 9. ayet) ayetine gelince okumayı bıraktı. Sonrasında "İşte Resulullah'ın ahlakı böyleydi." dedi.

(bk. İbni Kesir, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azim*, 5/401)

Hz. Aişe'nin sözlerinden yola çıkarak Peygamberimizin (sav) ümmeti olan biz müminlerin ahlaki özellikleri neler olmalıdır? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Müminun suresinin 1-11. ayetlerinde ifade edilen müminlerin özelliklerinden bir diğeri namazlarını aksatmamalarıdır. Surenin dokuzuncu ayetinde geçen ve koruma anlamına gelen "muhafaza" kelimesi, müminlerin namazlarını asla aksatmadıklarını ifade eder. Ayrıca bu ayette "namazlar" ifadesinin çoğul olarak zikredilmesi, tüm vakit namazlarının kastedildiğini gösterir. İkinci ve dokuzuncu ayetler birlikte değerlendirildiğinde namazları huşu içerisinde ve aksatmadan kılmak müminlerin üstün özellikleri arasında ifade edilmiştir.[67]

Surenin ilk ayetlerinde müminlerin nitelikleri zikredildikten sonra 10-11. ayetlerinde Yüce Allah şöyle buyurur: **"İşte vâris olacaklar bunlardır. Firdevs cennetine vâris olacaklar ve orada onlar ebedî kalacaklardır."** Yani bu niteliklere sahip olanlara verilecek karşılık geçici bir ödül değil kalıcı bir cennettir.[68] Nitekim cennetin dereceleri olduğunu haber veren Hz. Peygamber *"… Allah'tan Firdevs cennetini isteyin…"*[69] buyurarak Firdevs cennetinin önemine dikkat çekmiştir.

Kontrol Noktası

"Ayetlerden Mesajlar: Müminun Suresinin 1-11. Ayetleri" konusuyla ilgili aşağıdaki 3-2-1 kartını üzerinde yazan ifadelere göre doldurunuz.

3

Öğrendiğim üç şey:

1. .....
2. .....
3. .....

2

Bana ilginç gelen iki şey:

1. .....
2. .....

1

Öğretmenime sormak istediğim bir soru:

1. .....

Kaydet

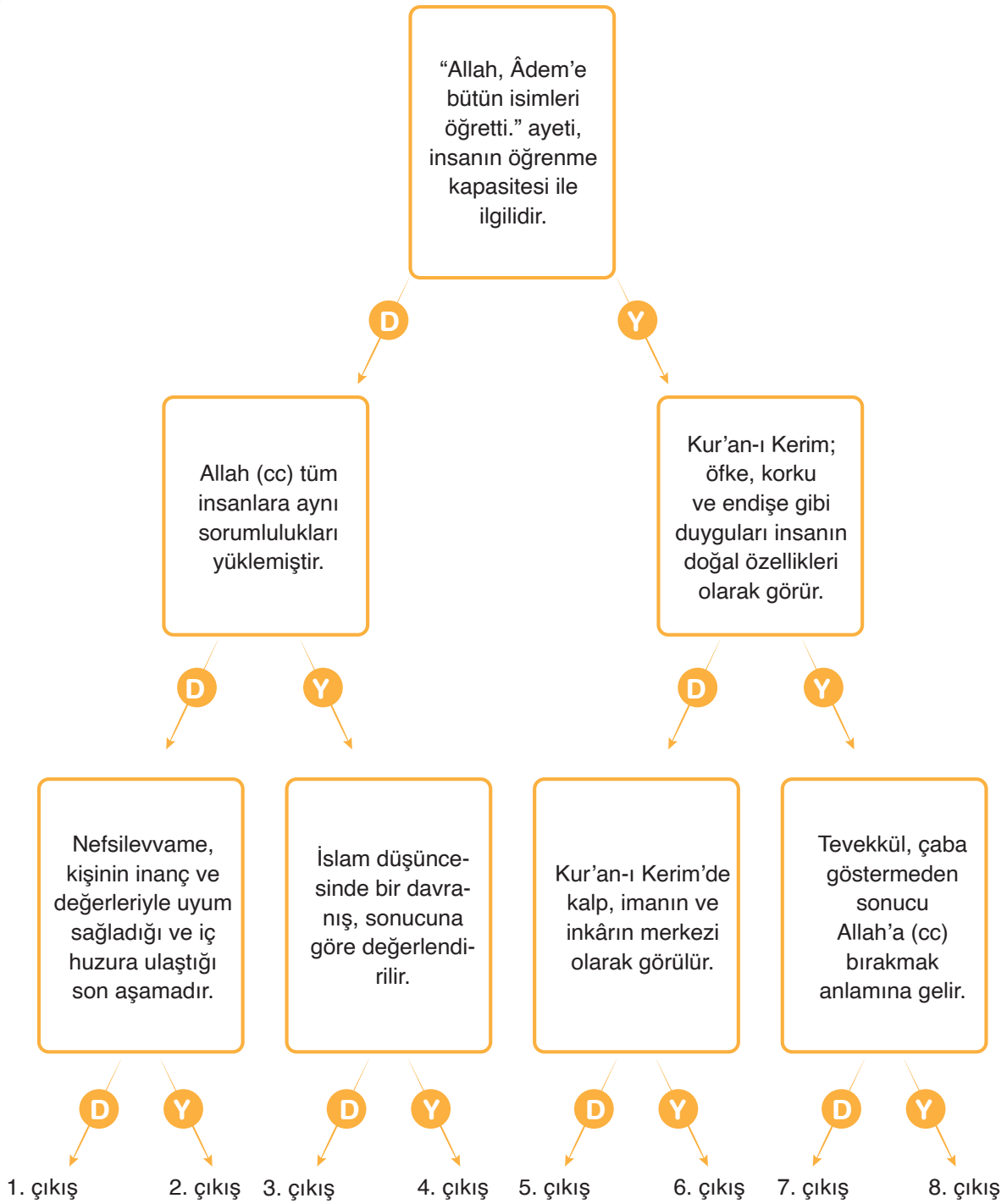
Bu ünitede öğrendiğiniz bilgileri aşağıdaki alana not edebilirsiniz.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Tema Ölçme ve Değerlendirme Soruları

Aşağıdaki soruda verilen ifadelerin doğruluğunu ya da yanlışlığını belirleyerek yönlendirici okları takip ediniz. Ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.

1.



Aşağıdaki açıklamaları karşılarındaki kavramlarla eşleştiriniz.

2.	Kalbin imanla huzura kavuşması	…
3.	Zorluklar karşısında metanetli olmak	…
4.	Tedbir aldıktan sonra Allah'a (cc) güvenmek	…
5.	Kişinin kendini sorgulaması	…

a) Huşu

b) Kalbiselim

c) Nefsilevvame

ç) Sabır

d) Tevekkül

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, uygun kelime veya ifadelerle doldurunuz.

ahlak | emanet | felah | halife | ibadet | irade | şecaat

6. Seçme ve tercih etme yeteneğine …… denir.

7. Allah (cc), insanı yeryüzünde …… olarak yaratmıştır.

8. Çevre, insana …… edilen bir nimettir.

9. Cesaretin akıl kontrolünde, ölçülü ve ahlaki bir çerçevede kullanılmasına …… adı verilir.

10. Müminun suresinin ilk ayetlerinde zikredilen kurtuluş kavramı Arapçada …… kelimesiyle ifade edilir.

Aşağıdaki soruda yer alan kelime ilişkilendirme testini tamamlayınız.

11. 1. Bölüm: Aşağıya irade kavramı ile ilgili aklınıza gelen kelime ve kavramları yazınız.

İrade: .....

İrade: .....

İrade: .....

İrade: .....

2. Bölüm: İlk bölümde verdiğiniz cevaplarınız ile irade kelimesinin birlikte kullanıldığı anlamlı birer cümle yazınız.

1. cümle: .....

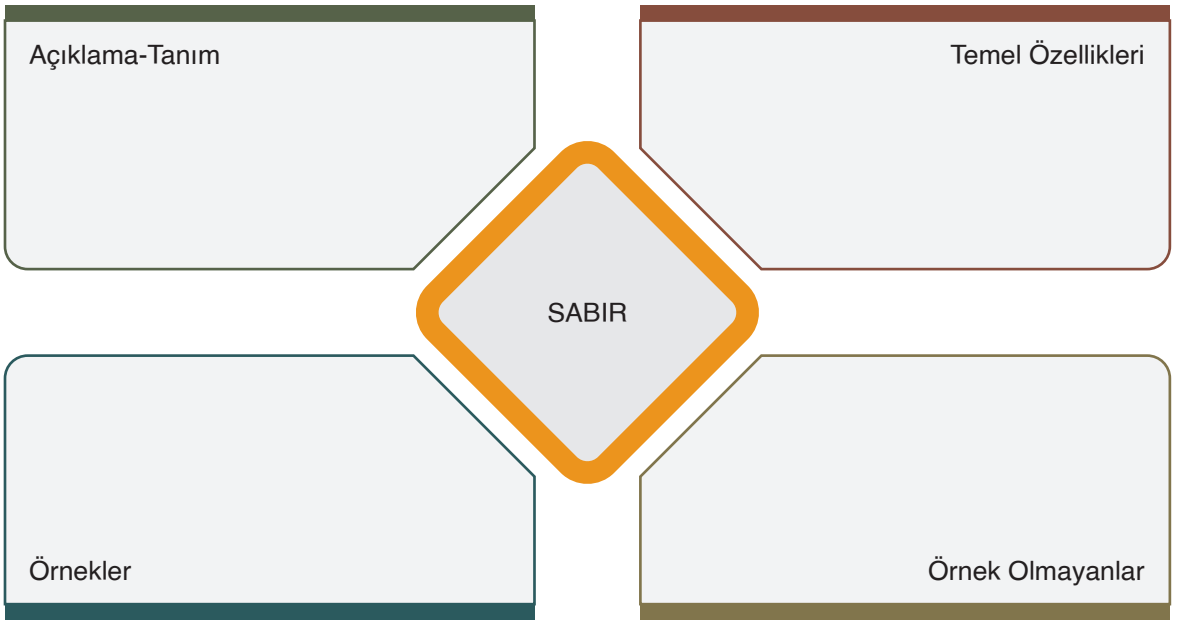
2. cümle: .....

3. cümle: .....

4. cümle: .....

Aşağıda verilen Frayer diyagramını "sabır" kavramını dikkate alarak doldurunuz.

12.



Aşağıdaki kutucuklarda bazı kavramlar verilmiştir. Soruları cevaplamak için uygun kutucuk harflerini seçiniz. Aynı harfi birden fazla madde için kullanabilirsiniz.

a halife	b huşu	c kalbiselim
ç kalp	d lağv	e nefsiemmare
f nefsimutmainne	g niyet	ğ sabır

13. Hangileri nefis mertebeleri arasında yer alır?

.....

14. Hangisi inancın, niyetlerin, düşüncelerin ve duyguların merkezi olarak kabul edilir?

.....

15. Hangileri Müminun suresinin 1-11. ayetlerinde yer alan kavramlar arasındadır?

.....

16. Hangisi şirk, şüphe, kibir ve haset gibi kötü duygulardan arınmış, "sağlam ve temiz kalp" anlamına gelir?

.....

17. Hangisi Allah'ın (cc) insana yüklediği görevdir?

.....

18. Hangisi insanın davranışlarına değer kazandıran ve kalbin neyi amaçladığını ifade eden temel unsurdur?

.....

19. Hangisi zorluklar karşısında metanetini korumak, telaşa kapılmamak ve derdini Allah'a (cc) arz etmek olarak tanımlanır?

.....

Aşağıdaki soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

20. Genç bir yazılımcı olan Kerem, yaşadığı şehrin hava kirliliğini ve su israfını en aza indirecek bir yapay zekâ algoritması geliştirir. Arkadaşları ona bu projeyi büyük şirketlere satıp çok para kazanabileceğini söylerken Kerem bu sistemi belediye aracılığıyla herkesin ücretsiz kullanımına açmayı ve doğayı korumayı tercih eder. Kerem, insanın sadece tüketen değil, dünyayı imar eden ve koruyan bir varlık olması gerektiğine inanmaktadır.

Buna göre

a) Kerem'in sahip olduğu akıl ve yeteneklerini doğayı korumak ve toplum yararına kullanmak için harcaması, insanın "yeryüzünün halifesi" olması yönüyle nasıl bir benzerlik taşımaktadır?

.....

.....

.....

b) İnsana verilen üstün yeteneklerin "sorumluluk" kavramı çerçevesinde nasıl kullanılması gerektiğini bu örnek üzerinden tartışınız.

.....

.....

.....

21. Selin; zamanının çoğunu sosyal medyada geçirdiğini, bu durumun hem derslerini hem de uyku düzenini bozduğunu fark eder. İçindeki "Biraz daha bak." diyen sese karşı koymakta zorlanır ama bir akşam telefonunu kapatıp kenara koyduğunda, zamanını daha verimli kullanmanın verdiği huzuru hisseder. Kendi kendine, "Zamanımı bu kadar boş işlerle harcamamalıyım, kontrol benim elimde olmalı." diyerek kendine bir sınırlama getirir.

Buna göre

a) Selin'in içinden gelen istek ile bu isteği eleştirip kontrol altına alma çabası arasındaki çatışma, insanın "psikolojik olgunlaşma süreci" hakkında bize ne anlatır?

.....

.....

.....

b) Bireyin kendi arzularını kontrol edebilmesinin, özgür bir irade inşa etmedeki önemini açıklayınız.

.....

.....

.....

22. İnsana verilen değer ile sorumluluk arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

.....

.....

23. Bireyin psikolojik dayanıklılığı üzerinde sabır ve tevekkülün etkilerini kısaca açıklayınız.

.....

.....

24. Bir mobilya atölyesinde çalışan usta, müşterisine dolabın cuma günü teslim edileceğine dair söz verir. Ancak perşembe günü çok daha kârlı bir iş teklifi alır. Eğer yeni işi alırsa önceki müşterisinin sözünü pazartesiye ertelemesi gerekecektir. Usta, kazancını artırmak yerine "Mümin verdiği sözde durandır, karşı tarafı mağdur etmemeliyim." diyerek yeni işi reddeder ve cuma günü dolabı teslim eder.

Buna göre

a) Mobilya ustasının daha fazla kâr elde etmek yerine "sözüne sadık kalmayı" tercih etmesi, toplumsal hayatta güven duygusunun inşası bakımından neden kritik bir öneme sahiptir?

.....

.....

.....

.....

b) Müminun suresinde vurgulanan "emanete ve söze sadakat" ilkesinin profesyonel iş ahlâkına katkılarını yorumlayınız.

.....

.....

.....

.....

25. Hz. Aişe'nin "... Resulullah'ın ahlakı Kur'an'dı." sözü ile Müminun suresinin 1-11. ayetleri arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

.....

.....

.....

Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

26. "De ki: "Gerçek Rabbinizdendir." Dileyen inansın, dileyen inkar etsin..."

(Kehf suresi 29. ayet)

Verilen ayet insanın hangi özelliğini vurgular?

A) İyilik yapabileceğini

B) Günahsız yaratıldığını

C) Zorunlu olarak iman ettiğini

D) Özgür iradeye sahip olduğunu

E) Meleklerle aynı konumda olduğunu

27. İnsanın temel sorumluluğu aşağıdakilerden hangisidir?

A) İyilik yapmak

B) Kendini düşünmek

C) Allah'a (cc) iman etmek

D) Toplumdan kopuk yaşamak

E) Dünya işlerinden uzak durmak

28. I. Kişinin yaptığı bir hatadan sonra derin bir pişmanlık duyarak kendi davranışlarını sorgulaması

II. Bireyin hiçbir ahlaki kural tanımadan sadece anlık istek ve arzularının peşinden gitmesi

III. İnsanın inandığı değerlerle tam bir uyum yakalayarak içsel bir dinginliğe ve sükûnete kavuşması

Verilen davranışlar sırasıyla nefsin mertebelerinden hangileriyle ilişkilidir?

	I	II	III
A)	Nefsimutmainne	Nefsilevvame	Nefsiemmare
B)	Nefsilevvame	Nefsiemmare	Nefsimutmainne
C)	Nefsiemmare	Nefsilevvame	Nefsimutmainne
D)	Nefsilevvame	Nefsimutmainne	Nefsiemmare
E)	Nefsiemmare	Nefsimutmainne	Nefsilevvame

29. "Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla; mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle sınayacağız. Sabredenleri müjdele!"

(Bakara suresi 155. ayet)

Verilen ayette aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

A) Hayatın bir imtihan olduğu

B) İnsanın her zaman mutlu olması gerektiği

C) Korkunun insanı tamamen çaresiz bıraktığı

D) Kaderin insan çabasıyla hiçbir ilgisi olmadığı

E) Maddi kazancın maneviyattan daha önemli olduğu

30. Müminun suresinin 1-11. ayetlerinde kurtuluşa eren müminlerin ilk özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Zekât vermeleri

B) İffetlerini korumaları

C) İman etmeleri

D) Namaz kılmaları

E) Emanete riayet etmeleri

Tema ile ilgili daha fazla soru çözmek için karekoddan yararlanabilirsiniz.

3. Tema Sonnotlar

1 bk. Bakara suresi 44. ayet; Yunus suresi 100. ayet.
2 Enam suresi 32. ayet.
3 Bakara suresi 31 ayet.
4 bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 1/104-105.
5 Kehf suresi 29. ayet.
6 İnsan suresi 3. ayet.
7 Tin suresi 4. ayet.
8 bk. Bakara suresi 30. ayet.
9 İsra suresi 70. ayet.
10 bk. Casiye suresi 13. ayet.
11 Nisa suresi 36. ayet.
12 Müslim, "İman", 30.
13 Bakara suresi 21. ayet.
14 Bakara suresi 195. ayet.
15 Buhari, "Teheccüd", 20.
16 İsra suresi 15. ayet.
17 İsra suresi 23-24. ayetler.
18 Nisa suresi 36. ayet.
19 bk. Uludağ, "Nefis", 32/526.
20 bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 5/504-505.
21 Yusuf suresi 53. ayet.
22 Sad suresi 26. ayet.
23 Darimi, "İsti'zân", 54.
24 bk. Cebecioğlu, "Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizî'nin Bazı Tasavvufi Kavramlara Getirdiği Metaforik Yaklaşımlar", 134.
25 Fecr suresi 27-28. ayetler.
26 Bulut, "Tasavvufî Bir Bakış Açısıyla Nefis", 170-174.
27 Uludağ, "Kalp", 24/229; bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 3/629.
28 Uludağ, "Kalp", 24/230.
29 Hucurat suresi 7. ayet.
30 Mutaffifin suresi 14. ayet
31 Müslim, "Birr", 32.
32 Buhari, "İman", 39.
33 bk. Hac suresi 46. ayet.
34 bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 4/158.
35 Müslim, "Sıfâtü'l-münâfikîn", 81.
36 Al-i İmran suresi 134. ayet.
37 Buhari, "Edeb", 76.
38 İsra suresi 11. ayet.
39 bk. Çağrıcı, "Sabır", 35/337.
40 Bakara suresi 155. ayet.
41 bk. Bakara suresi 250. ayet.
42 bk. Asr suresi 3. ayet.
43 bk. Enbiya suresi, 83. ayet.
44 bk. Çağrıcı, "Tevekkül", 42/1-2.
45 Talak suresi 3. ayet.
46 Şahin vd., "Tevekkül Psikolojisi: Nedenleri, Süreci ve Sonuçları Hakkında Nitel Bir Araştırma", 826-829.
47 Yusuf suresi 86. ayet.
48 Yusuf suresi 67. ayet.
49 *Kubbealtı Lugatı*, "cesaret".
50 bk. Çağrıcı, "Şecaat", 38/402.
51 bk. Çağrıcı, "Şecaat", 38/402-403.
52 bk. Buhari, "Farzu'l-Humus", 10.
53 Enam suresi 78. ayet.
54 bk. Vahidi, *Esbabü'n-Nüzul*, 322.
55 bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 4/9.
56 bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 4/9.
57 bk. Yazır, *Hak Dini Kuran Dili*, 4/173-174.
58 bk. İbni Aşur, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 18/8.
59 bk. İbni Aşur, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 18/9.
60 Ebu Hayyan, *el-Bahru'l-Muhit*, 7/546.
61 bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 4/9-10.
62 bk. Mevdudi, *Tefhimu'l-Kuran*, 3/400-401.
63 bk. Mevdudi, *Tefhimu'l-Kuran*, 3/401.
64 bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 4/11-12.
65 bk. Maturidi, *Tevilatu'l-Kur'ân*, 7/452-453.
66 bk. Alusi, *Ruhu'l-Meani*, 9/214.
67 bk. İbni Aşur, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 18/18.
68 bk. İbni Aşur, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 18/20.
69 Buhari, "Tevhid", 22.

4. TEMA

KUR'AN-I KERİM'DEN KAVRAMLAR

4.1. EMİR BİLMARUF NEHİY ANİLMÜNKER

4.2. ALLAH'A (CC) KARŞI SAYGI: TAKVA

4.3. ALLAH'I (CC) ANMAK: ZİKİR VE DUA

4.4. AYETLERDEN MESAJLAR: ARAF SURESİNİN 200-201. AYETLERİ

Anahtar Kavramlar

- dua
- emir bilmaruf nehiy anilmünker
- takva
- zikir

Bu temada sizlerden

- Kur'an-ı Kerim'de yer alan emir bilmaruf nehiy anilmünker, takva, zikir ve dua kavramlarını bağlamına uygun kullanabilmeniz,
- Araf suresinin 200-201. ayetlerini yorumlayabilmeniz

beklenmektedir.

Tema Dosyası

Tema Sunusu



Başlarken

"Kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse, kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki bu imanın en zayıf derecesidir."

(Müslim, "İman", 78)

Hadisişerife göre müminlerin kötülükler karşısındaki tavrı nasıl olmalıdır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

4.1. EMİR BİLMARUF NEHİY ANİLMÜNKER

Konuya Başlarken

İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak konusu Kur'an-ı Kerim'de nasıl geçmektedir? Bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Arapçada a-r-f kökünden gelen maruf sözlükte "herkesçe bilinen, tanınan, aşina olunan" anlamlarına gelir.[1] Terim olarak ise "iyi ve doğru bilinip kabul gören inanç, düşünce ve davranışlar" anlamında kullanılır.[2] "Bir şeyi bilmemek, zor ve sıkıntılı olmak"[3] gibi anlamlar taşıyan n-k-r kökünden gelen münker ise sözlükte "kabul edilmeyen, hoş karşılanmayan, sevimsiz, kötü, çirkin şey" demektir.[4] Terim olarak ise "İslam'a uygun olmayan inanç, düşünce ve davranışlar" anlamlarında kullanılır.[5]

Cahiliye Dönemi'nde maruf kelimesi yaygın olarak "iyilik, ikram, gönül okşayıcı söz ve davranış" anlamlarında; münker ise "yadırgama, birinin varlığından huzursuz olma" anlamlarında kullanılmıştır.[6] Maruf kelimesinin Arap edebiyatında "cömertlik ve ikram" anlamındaki kullanımı İslam'ın gelişinden sonra da devam etmiştir. Peygamber Efendimiz'in "*Size maruf getirene karşılık veriniz.*"[7] anlamındaki hadisinde maruf kelimesi "ikram" manasında kullanılmıştır.[8]

İslami literatürde maruf ve münker kavramları, önceki anlamlarını korumakla birlikte daha kapsamlı bir içerik kazanmıştır. Kur'an-ı Kerim ve hadisişeriflerde iyi, doğru ve uygun görülen inanç ve davranışlar maruf olarak tanımlanmış; yanlış, dine aykırı tutumlar, kimi zaman fahşa ile birlikte münker olarak ifade edilmiştir.[9] Bununla birlikte İslam'a aykırı olmayan gelenek ve görenekler maruf kapsamında değerlendirilmiştir.

İslam düşüncesinin temel kavramlarından biri olan ve iyiliği emredip kötülükten sakındırmak anlamına gelen **emir bilmaruf nehiy anilmünker**, Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette geçmektedir *(Görsel 4.1)*.



Görsel 4.1: *Her Müslüman, imkânı ölçüsünde emir bilmaruf nehiy anilmünker görevini yerine getirmelidir.*

Al-i İmran suresinin 104. ayetinde **"İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun…"** buyrularak Müslümanların iyi, güzel ve doğruya çağıran, iyiliği emredip kötülükten sakındıran bir toplum olması istenir. Aynı surenin 110. ayetinde de **"Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emredersiniz, kötülükten alıkoyarsınız ve Allah'a inanırsınız…"** buyrularak Müslümanlar iyiliği emredip kötülükten sakındıran kimseler olarak nitelendirilmiştir. Bir başka ayette ise **"Erkeğiyle kadınıyla münafıklar birbirine benzer; kötülüğü özendirip iyiliği engellerler, hayır için harcamaya elleri varmaz. Onlar Allah'ı umursamadılar, O da onları rahmetinden mahrum bıraktı…"**[10] buyrularak kötülüğü emredip iyilikten sakındırmanın münafıklık alameti olduğu vurgulanmıştır.

Emir bilmaruf nehiy anilmünker; inanç, ahlak ve toplumsal ilişkilerle ilgili olduğu için kelam, tefsir ve fıkıh gibi farklı İslam ilimlerinde ele alınmıştır. Uygulamada ise siyaset, yönetim, ticaret ve toplum düzeni gibi pek çok alanı etkilemiştir. Yöneticilerin bu ilkeye göre hareket etmesi, iyiliğin hâkim kılınması ve yaygınlaştırılması, kötülüğün önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması önemli bir görev sayılmıştır.[11]

Emir bilmaruf nehiy anilmünker, hem birey hem de toplum için önemli bir görevdir. Bu görev; dinin, aklın ve toplumun ortak vicdanının doğru bulduğu inanç ve değerlerin yayılmasını; yanlış ve zararlı gördüğü davranışların ise engellenmesini amaçlar.[12] Sevgili Peygamberimiz "*Kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse, kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki bu imanın en zayıf derecesidir.*"[13] buyurarak kötülükler karşısında yapılması gerekenleri açıkça ortaya koymuştur *(Görsel 4.2)*.



Görsel 4.2: Topluma örnek olacak davranışlar sergilemek emir bilmaruf nehiy anilmünker kapsamında değerlendirilir.

Emir bilmaruf nehiy anilmünker ilkesine göre hareket eden bir mümin, iyiliğin yaşayan örneğidir. Hem davranışlarıyla çevresine güzel bir model olur hem de yumuşak bir dil[14], doğru bilgi ve yapıcı bir tavırla insanları iyi olmaya çağırır. Peygamberimizin (sav) buyurduğu gibi insanlara kolaylık sağlar; zorluk çıkarmaz.[15] Herkese karşı olumlu düşünür. Güzel söz söylemenin ve iyi niyetli olmanın imanının bir yansıması olduğunu bilir. İnsanlara merhametle yaklaşır; her durumda doğruluğu, dürüstlüğü ve temiz kalpli olmayı tercih eder. Aynı zamanda kötülüklerin ortadan kalkması için çaba harcar. Örneğin çevresinde şahit olduğu haksızlıklara seyirci kalmaz. Yanlış davranışlar sergileyen arkadaşını kibarca uyarır; yalan, iftira ve kötü düşüncelerle kalbini kirletmez. Yapılan dedikodulara eşlik etmez, fitneye ve asılsız sözlere kapılmaz.

Sahip olunan imkânlar ölçüsünde iyiliği yaymaya ve kötülüğe engel olmaya gayret edilmelidir. Bu durum hem dinimizin bir emri hem de insanlık görevidir. İyiliği yaymak ve kötülüğe engel olmak için yapılan her türlü çalışmanın Allah (cc) katında bir değer taşıdığı unutulmamalıdır.

Sıra Sizde

Hz. Ömer bir gece Medine sokaklarını dolaşıyordu. Bu sırada önünden geçtiği bir evden gelen konuşma sesleri dikkatini çekti. Evde bir anne, kızına şöyle diyordu:

– Kızım, yarın satacağımız süte biraz su katalım.

Bunun üzerine kızı annesine şu soruyu sordu:

– Anneciğim, Halife süte su katılmasını yasaklamadı mı?

Anne, kızının bu sözüne şu şekilde karşılık verdi:

– Kızım, gecenin bu vaktinde süte su kattığımızı Halife nereden bilecek?

Ancak Allah'a (cc) karşı sorumluluk bilinci gelişmiş olan kız, bu teklifi kabul etmedi ve annesine şöyle dedi:

– Anneciğim, Halife görmese bile Allah (cc) her şeyi görmez mi? İnsanlardan gizlemek mümkün olabilir ama her şeyi bilen ve gören Allah'tan (cc) gizlemek mümkün değildir.

Kızın bu sözleri Hz. Ömer'i derinden etkiledi.

(bk. İbnülcevzi, *Sıfatü's-Safve*, 2/534)

Metni emir bilmaruf nehiy anilmünker ilkesi açısından değerlendirerek düşüncelerinizi aşağıdaki boş alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

4.2. ALLAH'A (CC) KARŞI SAYGI: TAKVA

Konuya Başlarken

- Takva ne demektir?
- Takva kavramı içerisinde değerlendirilebilecek davranışlar neler olabilir?

Verilen sorular hakkındaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sözlükte "bilinçli davranma, dikkatli olma, sakınma, korkma, endişelenme, kaygılanma"[16] anlamlarındaki **takva** kavramı v-k-y kökünden türemiştir. Terim olarak dinin emir ve tavsiyelerine uyma, haram ve günahlardan kaçınma hususunda gösterilen titizlik anlamına gelir.[17] Tanımdan da anlaşılacağı üzere takvanın amelî ve kalbî olmak üzere iki boyutu vardır. Takvanın ameli boyutu, kişinin Allah'ın (cc) emirlerine uyması, haramlardan sakınması ve davranışlarında dinî ölçülere dikkat etmesidir. İbadetleri yerine getirmek, kul haklarından kaçınmak ve ahlaklı davranmak takvanın bu yönüyle ilgilidir. Takvanın kalbî boyutu ise Allah'a (cc) karşı derin bir saygı, sevgi ve sorumluluk bilinci taşıma; günahlara karşı içten bir korku duyma ve her an Allah'ın (cc) huzurunda olduğunu hatırlama hâlidir. Bu boyut, niyetin samimiyetini ve manevi arınmayı ifade eder. Bu özellikleri taşıyan kişiye de müttaki denir.[18]

İnsanda yaratılıştan gelen ve onu hayata bağlayan duygular bulunur. Korku ve ümit bunlardandır. Takva, bu duyguları Allah'a (cc) yönlendirerek hem korkunun hem de ümidin kişiyi yıpratacak alanlara kaymasını önleyen bir özellik taşır. Örneğin bir kişi, sosyal medyada yanıltıcı veya abartılı bir paylaşım yaparak daha fazla beğeni alacağını bilse bile takva bilinciyle hareket ederek doğruluktan ayrılmaz. İnsanların hoşnutluğunu değil Allah'ın (cc) rızasını gözetir.

Takva, insanın Allah'tan (cc) çekindiğini fakat aynı zamanda sığınma ve yönelme kaynağı olarak sadece O'nu gördüğünü ifade eden bir kavramdır.[19] Peygamber Efendimiz'in *"Allah'ım, senden sana sığınırım*!"[20] ve *"Allah'ın gazabından Allah'a sığınırım."*[21] anlamındaki hadisleri takvanın bu yönüne örnek gösterilebilir. Takvanın Allah'tan (cc) korkma yönü, aslında insanın O'na karşı taşıdığı sorumlulukların farkında olmasını da ifade eder. Kişinin görevlerini gerektiği gibi yerine getirememe endişesi bu anlamın içindedir. Takvada yer alan "sakınma" kavramı ise en başta Allah'tan (cc) sakınmayı ifade etmekle birlikte sorumsuz davranışlardan uzak durmayı da kapsar.[22]

İslam'a göre insan, dünyaya imtihan için gönderilmiş ve hem iyi hem de kötü davranmaya yatkın bir yapıda yaratılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de insandaki iyilik yönü "takva", kötülüğe meyletme yönü ise "fücur" olarak adlandırılır.[23] Beled suresinde **"Ve ona iki yolu göstermedik mi?"**[24] ifadesiyle anlatılan bu iki yol da takva ve fücurdur. İnsanın özünde bu iki eğilim vardır; kişi hangi yönü besler ve güçlendirirse davranışları da o yönde şekillenir. Günah ve isyan, nefisteki fücur eğiliminden doğarken; Allah'ın (cc) emirlerine teslimiyet ise takvanın bir sonucudur.[25] Takvanın merkezi kalptir. Sevgili Peygamberimizin kalbini göstererek "*Takva buradadır.*"[26] buyurması bu gerçeğe işaret eder.[27]

Takva sahibi olmak isteyen insan, kendini nasıl geliştirebilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Takva kavramı Kur'an-ı Kerim'de çeşitli şekillerle 258 ayette geçmektedir.[28] Bu ayetlerde çoğunlukla "ittika" kavramıyla açıklanan bir korku yönüne sahiptir. Ancak bu korku, Allah'ı (cc) yalnızca cezalandırıcı olarak görüp O'ndan kaçmak anlamına gelmez. Bu duygu, "marifetullah" yani Allah'ı (cc) gerçek anlamıyla tanımanın getirdiği saygı ve sevgi temelli bir hassasiyettir. Bu durum, İslam'da iman ile bilgi arasındaki bağı göstermesi bakımından önem taşır. Kişinin bilgisi arttıkça sevgi ve saygıya dayalı takva anlayışının da güçlenmesi beklenir. Bu durum bir ayette şu şekilde açıklanır: **"… Kulları içinden ancak âlimler, Allah'tan (gereğince) korkar…"**[29]

İslam'da helaller ve haramlar dışında şüpheli olan durumlar bulunur. Takva, bu tür şüpheli durumlardan uzak durmayı gerektirir. Bu sayede kişi hem dinini hem de iffetini korumuş olur. Sevgili Peygamberimiz şüpheli olan şeylerden kaçınmamızı ve helal olanlara yönelmemizi öğütlemiştir veya tavsiye etmiştir.[30] Bir hadisinde *"Günah, seni rahatsız eden ve gönlüne yatmayan şeydir."*[31] buyurarak helal olduğu kesin olmayan şeylerden kaçınmanın önemini vurgulamıştır. Haram ve şüpheli durumlardan kaçınmak, gerek Allah'a (cc) karşı sorumlulukları yerine getirmek gerekse başkalarına zarar verme ihtimalini önlemek açısından önemlidir *(Görsel 4.3)*.

Görsel 4.3: *Takva sahibi olmanın öneminden bahseden Hicr suresinin 45-46. ayetleri (Şişli Camii Kitabesi)*



Müttakiler ile ilgili ayetler incelendiğinde Yüce Allah'ın takva sahipleriyle beraber olduğu,[32] onları sevdiği,[33] onların dostu olduğu[34] vurgulanmaktadır. Bu ayetlerden birinde şöyle buyrulmaktadır: **"... Bilin ki, Allah kendisine karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir."**[35] Bir başka ayette de **"Allah, takvâ sahiplerini esenliğe kavuşturup kurtuluşa erdirir. Onlara hiçbir fenalık dokunmaz. Onlar mahzun da olmazlar."**[36] buyrularak müttakilerin elde edeceği mükâfata değinilmiştir.



Bilgi Görseli 4.1: Takva sahiplerinin Kur'an-ı Kerim'de yer alan bazı özellikleri[37]

Sıra Sizde

Hz. Ömer, bir gün Übey bin Kab'a (ra) takvanın ne olduğunu sordu. Übey (ra) ona:

– "Hiç dikenli bir yolda yürüdün mü?" diye sordu. Hz. Ömer:

– "Evet, yürüdüm." karşılığını verdi.

Bu defa:

– "Peki, ne yaptın?" diye sordu.

Hz. Ömer:

– "Elbisemi topladım ve dikenlerin bana zarar vermemesi için bütün gücümü sarfettim!" cevabını verdi. Bunun üzerine Übey (ra) şöyle dedi:

– İşte takva budur!

(bk. İbni Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, 1/42)

Metindeki "dikenli yolda yürümek" ifadesi ile takva arasında nasıl bir ilişki vardır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

4.3. ALLAH'I (CC) ANMAK: ZİKİR VE DUA

Konuya Başlarken

Kur'an-ı Kerim'de geçen "zikir" ve "dua" kavramlarının anlamları neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Zikir

Allah'ı (cc) anmanın yollarından biri zikirdir. Sözlükte "anma, hatırlama" anlamlarına gelen **zikir** kavramı Allah'ı (cc) anmak amacıyla yapılan ibadet, tespih ve övgü sözleri olarak tanımlanır.[38] Kur'an-ı Kerim'de çeşitli ayetlerde zikir kavramı; Allah'ı (cc) dil ile övmek, O'nun nimetlerini düşünmek, ibadetleri yerine getirmek, tefekkür etmek gibi anlamlarda kullanılmıştır.[39] Bu ayetlerden birinde **"Artık siz beni anın ki ben de sizi anayım..."**[40] buyrularak kulun Allah'ı (cc) hatırlaması emredilmiştir. Bazı ayetlerde zikrin kalp huzuruna ve kurtuluşa vesile olacağı vurgulanmıştır.[41] Münafikun suresinin 9. ayetinde **"Ey iman edenler! Mallarınız da çocuklarınız da sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Bunu yapanlar mutlaka hüsrana uğramışlardır."** buyrularak dünyanın geçici meşguliyetlerinin hayatın gerçek anlamının önüne geçmemesi gerektiği bildirilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de; münafıkların Allah'ı (cc) çok az andıkları,[42] gönüllerinde Allah'a (cc) yer vermeyen, O'na inandıklarını söyleseler bile bu konuda samimi olmayanların açık bir sapıklık içerisinde oldukları[43] beyan edilmiştir. Peygamber Efendimiz de zikrin önemi hakkında "*Rabbini zikreden kimse ile zikretmeyen kimsenin misali, diri ile ölünün misali gibidir.*"[44] şeklinde buyurmuş, zikrin en faziletlisinin *"Lâ ilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh. (Allah'tan başka ilah yoktur, O, yalnızdır (tektir), O'nun hiçbir şekilde ortağı yoktur.)*"[45] olduğunu ifade etmiştir *(Görsel 4.4)*.

Siz hangi durumlarda Allah'ı (cc) zikredersiniz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Peygamber Efendimiz, günlük hayatta zikir için her imkânı değerlendirirdi. Elbisesini giyerken, yatağına yatarken ve uykudan kalkarken, evden dışarıya adım atarken Allah'ı (cc) zikrederdi. Kısacası her durumda dua eder, Allah'ı (cc) anardı.[46] Bir kutsi hadiste zikir ile ilgili şöyle buyrulmuştur: *"Ben, kulumun benim hakkımdaki zannı ne ise öyleyim. Beni andığında onunla beraberim. O beni kendi başına anarsa, ben de onu kendi başıma anarım. O beni bir topluluk içinde anarsa, ben de onu o topluluktan daha hayırlı bir topluluk içinde anarım. O bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım. O bana bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak gelirim."*[47]

Görsel 4.4: *Kâinattaki eşsiz düzen Allah'ın (cc) varlığına işaret eder.*



Zikir; dil, kalp ve beden ile olmak üzere üç şekilde yapılabilir. Dil ile zikir, Yüce Allah'ı güzel isimleri ile anmak, O'na hamdetmek, tespihte bulunmak, dua etmek ve Kur'an okumaktır. Beden ile zikir, bütün organların Yüce Allah'ın emirlerine uyması ve yasaklarından kaçınması ile olur. Kalp ile zikir ise O'nu gönülden çıkarmamaktır.[48] En değerli zikir hem kalp hem dil hem de beden ile yapılan zikirdir. Yani kişinin kalbindeki inancı ve sevgiyi söz ve davranışlarına yansıtmasıdır.[49]

Dil ile yapılan zikirde; istiaze (eûzü billâhi mineşşeytânirracîm), besmele (bismillahirrahmanirrahîm), tespih (sübhanallah), hamdele (elhamdülillah), tekbir (Allahüekber), tehlîl (lâ ilâhe illallah), havkale (Lâ havle ve lâ kuvvete illa billah), istiğfar (estağfirullah), salavat (Allahümme salli alâ Muhammed) şeklindeki ifadeler kullanılabilir *(Görsel 4.5)*.[50]

Zikir, yerine ve zamanına göre sesli veya sessiz olarak yapılabilir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de **"Kendi kendine, yalvararak ve ürpererek, alçak sesle sabah akşam rabbini zikret..."**[51] buyrularak zikrin alçak sesle yapılmasına işaret edilmiştir. Peygamber Efendimiz de yüksek sesle tekbir getiren bir cemaati, *"Kendinize gelin! Siz sağır olan ve burada bulunmayan birisine seslenmiyorsunuz..."*[52] sözleriyle uyarmıştır. Bunun yanında zikrin sesli yapıldığı durumlar da vardır. Cemaatle kılınan namazların bir kısmında kıraatin sesli icra edilmesi, hac ve umrede telbiyenin yüksek sesle söylenmesi, Kur'an-ı Kerim'in sesli olarak okunması bu durumlara örnek gösterilebilir.[53]

Dua

Bir Hadis

"Dua ibadetin ta kendisidir. Dua ibadetin özüdür."
(Tirmizi, "Deavât", 1)

Allah'ı (cc) anmanın bir diğer yolu **dua**dır. Sözlükte "çağırmak, seslenmek, istemek, yardım talep etmek" anlamlarına gelen dua kavramı, insanın bütün benliğiyle Allah'a (cc) yönelerek maddi ve manevi isteklerini O'na arz etmesi anlamına gelir.[54]

Dua kavramı Kur'an-ı Kerim'de 20 yerde geçmekte, ayrıca pek çok ayette dua kökünden türetilen fiiller yer almaktadır.[55] İlgili ayetlerde dua; "istemek, söz, seslenmek, inanmak, Allah'a (cc) yönelmek, O'na kulluk etmek" gibi anlamlarda kullanılmıştır.[56] Örneğin **"Allah'ı bırakıp sana yararı da zararı da olmayan varlıklara tapma; bunu yaparsan, kuşkusuz kendine yazık edenlerden olursun."** mealindeki Yunus suresinin 106. ayetinde dua kavramı kulluk etmek anlamında kullanılmıştır. **"O gün Allah sizi çağıracak ve siz, (dünyada) çok az kaldığınız zannı içinde O'na hamdederek çağrısına uyacaksınız."**[57] mealindeki ayette ise çağırmak anlamında kullanılmıştır.



Görsel 4.5: *Günde beş vakit minarelerimizden yankılanan ezanlarımızda zikir ifadeleri yer alır.*

Duanın temel amacı insanın Allah'a (cc) hâlini arz etmesi ve O'na niyazda bulunmasıdır. Bir başka deyişle dua; sınırlı, sonlu ve aciz olan insanın sınırsız ve sonsuz kudret sahibi ile kurduğu iletişimdir.[58] Yüce Allah Mümin suresinin 60. ayetinde dua hakkında şöyle buyurmuştur: **"Rabbiniz: "Bana dua edin ki duanıza icabet edeyim..."** Bir başka ayette ise **"... Ey rabbim!" dedi, "Gerek bana gerekse anne babama verdiğin nimete şükretmeye ve hoşnut olacağın iyi işler yapmaya beni muvaffak kıl. Rahmetinle beni iyi kullarının arasına kat!"**[59] buyurularak Allah'a (cc) nasıl dua edeceğimize dair örneklere yer verilmiştir.

Kur'an'dan Dua Örneği

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ۙ ٢٥

وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۙ ٢٦ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ۙ ٢٧ يَفْقَهُوا

قَوْلِي ۖ ٢٨ وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي ۙ ٢٩ هٰرُونَ أَخِي ۙ ٣٠ اشْدُدْ

بِهِ أَزْرِي ۙ ٣١ وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي ۙ ٣٢ كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ۙ ٣٣

وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ٣٤ إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا ٣٥

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

"Musa 'Rabbim!' dedi, Gönlüme ferahlık ver. İşimi bana kolaylaştır. Dilimden düğümü çöz ki sözümü iyi anlasınlar. Yakınlarımdan birini bana yardımcı ver. Kardeşim Harun'u. Onunla gücümü pekiştir. Onu da görevime ortak et. Ta ki seni bol bol tesbih edelim. Ve seni çok analım. Kuşkusuz sen bizi görmektesin."

(Taha suresi 25-35. ayetler)

Dua ederken Allah'tan (cc) bağışlanma, sağlık, huzur, can güvenliği, dünya ve ahiret mutluluğu gibi iyilikleri isteriz. Ayrıca hastalık, fakirlik, doğal afetler, nefis ve şeytanın kötülüğü, üzüntü, korku ve zillete düşmek gibi durumlardan Yüce Allah'a sığınmayı talep ederiz. Doğum, ölüm, yolculuk gibi önemli hayat olayları ile yeme, içme, uyuma, alışveriş gibi günlük işlerimiz için de dua ederiz. Dualarımızda kötü huy ve davranışlardan korunma, sevgi, merhamet, güzel ahlak ve kalp temizliği isteme gibi dileklere de sıkça yer veririz. Peygamber Efendimiz'in duaları genellikle kısa ve anlamlıdır. Bunlardan bazıları şöyledir: *"Allah'ım! Gazabından rızana, cezandan affına sığınırım. Senden sana sığınırım..."*,[60] *"Allah'ım! Kulağımın şerrinden, gözümün şerrinden, dilimin şerrinden, kalbimin şerrinden ve şehvetimin şerrinden sana sığınırım."*,[61] *"... Allah'ım! Huşu duymayan kalpten, doymayan nefisten, fayda vermeyen ilimden ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım."*[62]

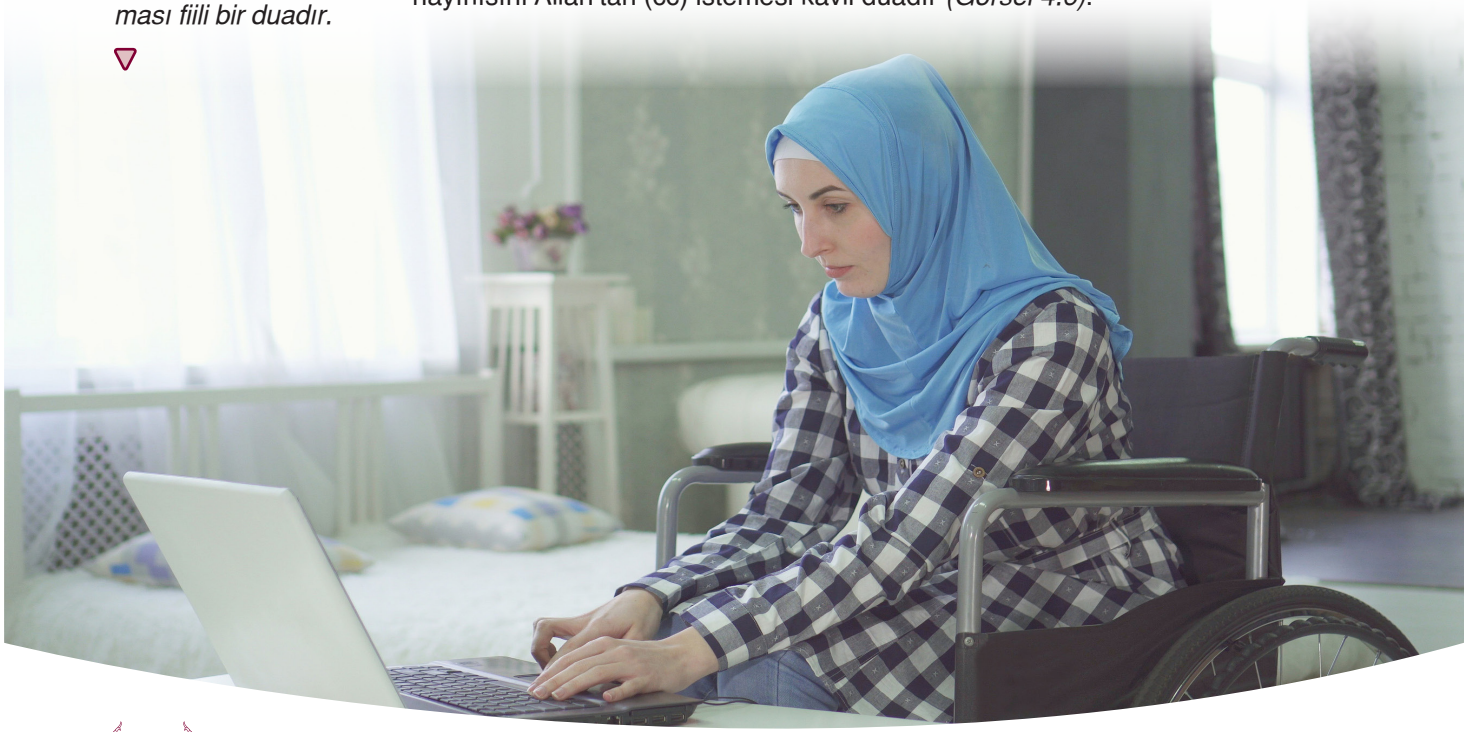
Dualarınızda Kur'an-ı Kerim'de yer alan dualardan hangilerine yer veriyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsan dua ederken bazı davranışlarda bulunur. Bu davranışlar duanın bir parçası olarak kabul edilir. Ayakta durmak, diz çökmek, eğilmek veya secde etmek, başı öne eğmek, elleri göğe doğru kaldırmak, yana açmak ya da birleştirmek bu davranışlardan bazılarıdır.[63] Bununla ilgili olarak Al-i İmran suresinin 191. ayetinde şöyle buyrulur: **"Onlar ayakta dururken, otururken, yatarken hep Allah'ı anarlar…"** Peygamberimizi (sav) dua ederken görenler; bazen onun ellerini yukarıya kaldırdığını, duadan sonra ellerini yüzüne sürdüğünü, bazen hamt, tekbir, tespih ifade eden sözleri belli sayıda tekrar ettiğini söylemişlerdir.[64]

Dinimize göre insanın dua etme isteği fıtridir. Yani insan doğuştan Allah'a (cc) yönelmeye yatkın bir varlıktır. Kur'an-ı Kerim'de bütün varlıkların Allah'ı (cc) tespih ettiği[65], insanın ise asıl görevinin kulluk olduğu belirtilir.[66] İnsan özellikle zor ve sıkıntılı anlarda içtenlikle Allah'a (cc) dua ederken rahat ve refah zamanlarında bunu ihmal edebilmektedir. Bununla ilgili bir ayette şöyle buyrulur: **"İnsana bir zarar dokunduğu zaman Rabbine yönelerek O'na yalvarır. Sonra kendi tarafından ona bir nimet verdiği zaman daha önce O'na yalvardığını unutur…"**[67] Dua, Allah (cc) ile kul arasında doğrudan bir bağ kurar. İnsandaki kulluk bilincini güçlendirir. İnsanın ahlakını güzelleştirir. Dinimize göre dua yalnızca Allah'a (cc) yapılır. O'ndan başkasına yönelmek yanlış kabul edilir. Gerçek dua, insanın hem üzerine düşen görevleri yerine getirmesi hem de sonucu Allah'a (cc) bırakmasıyla anlam kazanır.[68]

Dua ederken dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Dua eden insan isteğini Allah'a (cc) sunmadan önce O'na hamt ve şükür, Peygamber Efendimiz'e de salatüselam getirmelidir.[69] Dua, samimiyetle ve gönülden yapılmalıdır. Duanın özel bir yeri ve zamanı olmamakla birlikte mübarek zaman ve mekânlarda daha çok dua edilmelidir. Allah'ın (cc) adıyla duaya başlanmalı, mümkünse kıbleye yönelmelidir. Dua sırasında işlenen günahlar için pişmanlık hissedilmeli ve duanın kabulü için sabırlı olunmalıdır. Duanın kabul edileceğine inanarak ısrarla duaya devam etmek önemlidir. Eğer istenen şey bazı sebeplere bağlıysa önce bu sebepler yerine getirilmeli yani fiili olarak da dua edilmelidir. Örneğin geçimini sağlamak isteyen bir insanın iş araması, çalışması fiili dua; rızkın hayırlısını Allah'tan (cc) istemesi kavli duadır *(Görsel 4.6)*.

Görsel 4.6: *İnsanın helal rızık için çalışması fiili bir duadır.*



Zikir ve dua yoluyla Allah'ı (cc) anmak sadece dil ile yapılan bir tekrar değildir. Hayatın her anında ve alanında O'nu hatırlayarak yaşamaktır. Kalp, dil ve bedenle yapılan zikir ve dualar Rabbimize (cc) olan bağlılığımızı artırır. Bizleri hem dünyada huzura hem de ahirette Allah'ın (cc) rızasına ulaştırmaya vesile olur. Zikir ve dua; mal, evlat, iş ve sorumluluklar gibi dünya meşguliyetlerinin yanında Rabbimizi (cc) unutmamamızı sağlayan en güçlü ibadetlerdendir.

1. Etkinlik

20 dk.

Adı	Kur'an-ı Kerim'den Kavramlar
Amaç	Emir bilmaruf nehiy anilmünker, takva, zikir ve dua kavramlarının benzerliklerini ve farklılıklarını açıklayabilme

Yönerge

- Kur'an-ı Kerim'de yer alan kavramlardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir. Bu kavramların tanımlarını kartlardaki boş alanlara yazınız.

Emir bilmaruf nehiy anilmünker .....
.....

Takva .....
.....

Zikir .....
.....

Dua .....
.....

- Aşağıdaki anlam çözümleme tablosunu tik(✓) işareti kullanarak doldurunuz.

Kavramlar / Özellikler	Emir bilmaruf nehiy anilmünker	Takva	Zikir	Dua
Toplumsal faydayı gözetir.				
Allah'ı (cc) hatırlamayı ve anmayı içerir.				
Bireysel olgunlaşmayı hedefler.				
Sorumluluk bilinci içerir.				
Bazı durumlarda fiili bir müdahale gerektirir.				

Değerlendirme

Emir bilmaruf nehiy anilmünker, takva, zikir ve dua kavramları arasındaki benzerlik ve farklılıkları açıklayınız.

2. Etkinlik

20 dk.

Adı	Kavram Gazetesi
Amaç	Emir bilmaruf nehiy anilmünker, takva, zikir ve dua kavramlarına sözlü ve yazılı iletişimde bağlamına uygun olarak yer verebilme

Ön hazırlık

- Sınıf mevcudunu dikkate alarak öğretmen rehberliğinde dört gruba ayrılınız.
- Emir bilmaruf nehiy anilmünker, takva, zikir ve dua kavramlarını gruplar arasında paylaşınız.
- Bir çalışma takvimi belirleyerek görev dağılımı yapınız.
- Size ait olan kavramla ilgili ayet meallerini ve kısa tefsir yorumlarını kaynaklardan araştırınız.
- Elde ettiğiniz bilgilerden hareketle bağlama uygun bir gazete yazısı yazınız.
- Gazete yazısı için dikkat çekici bir başlık bulunuz.
- Hazırladığınız metinleri destekleyecek görseller, fotoğraflar veya çizimler seçiniz.

Yönerge

- Tamamladığınız gazete yazısını arkadaşlarınızla paylaşarak sınıf panosunda veya okul koridorlarında sergileyiniz.

Değerlendirme

Aşağıdaki akran değerlendirme formunu doldurunuz.

Değerlendirilen Kişi: ……

Ölçüt	Evet	Kısmen	Hayır
Konu bütünlüğü sağlanmış			
Ayetler ve yorumlar uyumlu			
Görseller metindeki mesajı destekliyor			
Metinler anlaşılır			
Günlük hayatla bağlantı kurulmuş			

Beğendiğim Yönler

……

Geliştirilebilecek Yönler

……

Performans Görevi

Amaç	Kur'an-ı Kerim'de yer alan emir bilmaruf nehiy anilmünker, takva, zikir ve dua kavramlarını bağlamına uygun kullanabilme
Görev	Kur'an-ı Kerim'den kavramlar temalı bilgi haritası hazırlama
Değerlendirme Ölçütleri	Bilgi toplama, ilişkilendirme, çözümleme, çıkarım yapma, sunma
Puanlama Yöntemi	Dereceli puanlama anahtarı
Süre	Ön hazırlık: 1 hafta Sınıf içi performans: 40+40 dakika

Ön hazırlık

- Bir haftalık süre içerisinde değerlendirme ölçütlerinde yer alan kriterleri dikkate alarak Kur'an-ı Kerim'de yer alan emir bilmaruf nehiy anilmünker, takva, zikir ve dua kavramları hakkında güvenilir kaynaklardan bilgi toplayınız.
- Her bir kavramın günlük hayatta hangi davranışlara karşılık geldiğini (örneğin takvanın ticaretle ilişkisi) birer örnekle not ediniz.
- Edindiğiniz bilgileri görsellerle destekleyiniz.

Yönerge

- Elde ettiğiniz materyallerle özgün bilgi haritası oluşturarak sınıfta sununuz.

Değerlendirme

Yapılan çalışma aşağıdaki karekodda yer alan dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Kontrol Noktası

İslam'ın temel kaynaklarından hareketle emir bilmaruf nehiy anilmünker, takva, zikir ve dua kavramlarının yer aldığı bir kavram haritası hazırlayınız.

Çalışmanızı hazırlarken

- kavramları doğru kullanma
- kavramları ilişkilendirme
- kavramlar arasındaki ilişkiyi açıklama
- haritada hiyerarşik düzeni sağlama
- haritanın görsel düzeni

ölçütlerine dikkat ediniz.

Çalışmanız, aşağıdaki karekodda yer alan dereceli puanlama anahtarı ile öğretmen tarafından değerlendirilecektir.

4.4. AYETLERDEN MESAJLAR: ARAF SURESİNİN 200-201. AYETLERİ

Konuya Başlarken

Aşağıdaki karekodda yer alan "Kalpte Doğruluk: Takva" adlı videoyu izleyiniz. Ardından aşağıdaki soruların cevaplarını arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Takvanın merkezinin "kalp" olması, bireyin samimiyeti hakkında bize ne söyler?
- Kalbin "paslanması" neyi temsil eder?
- Bu pası silmek için videoda önerilen "zikir" yönteminin insan ruhu üzerinde nasıl bir etkisi vardır?

3. Etkinlik

20 dk.

Adı	Araf Suresinden Ayetler Yorumluyorum
Amaç	Araf suresinin 200-201. ayetlerini yorumlayabilme

Yönerge

- Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan matbu ve dijital meallerden Araf suresinin 200-201. ayetlerini okuyunuz.
- Ayetleri yorumlamaya yardımcı olabilecek ölçütlerin neler olabileceğini tahtaya yazınız.
- Bu ölçütlerden uygun olanları öğretmen rehberliğinde belirleyiniz.
- Ayetleri, belirlenen ölçütler çerçevesinde inceleyiniz.
- Ayetlerden anladıklarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Ayetlerin içeriği ile ilgili ulaştığınız ortak sonucu aşağıdaki boş bırakılan alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

istiaze

Kötülüklerden Allah'a (cc) sığınıp O'ndan yardım isteme anlamında bir terim.

(bk. Demirci, "İstiâze", 23/318)

Dünya hayatı; insanın imanını, iradesini ve ahlakını ortaya koyduğu bir imtihan sürecidir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de **"Hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratan O'dur"**[70] buyrularak hayatın bir sınav olduğu açıkça ifade edilmiştir. İnsan, hayatı boyunca doğru ile yanlış arasında tercihler yapar ve bu tercihler, sınavın sonucunu doğrudan etkiler. Bu imtihanda insanı doğruya yönlendiren rehberler olduğu gibi onu yanlışa sürüklemeye çalışan etkenler de vardır. Bunların başında şeytanın vesveseleri gelir. Kur'an-ı Kerim'de şeytanın, insanlara apaçık bir düşman olduğu bildirilmiş[71], onun insanı zorlayarak değil, vesvese vererek etkilemeye çalıştığı vurgulanmıştır. Şeytan, akla ve kalbe kötü düşünceler fısıldayarak (vesvese vererek) insanı yanlışa sürüklemeyi hedefler. Araf suresinin 200-201. ayetleri bu noktada, şeytanın etkisine karşı alınması gereken tavrı ve takva sahiplerinin bu sınavdaki duruşunu hatırlatmaktadır.

İnsanın olumsuz duygu ve düşünceler karşısında nasıl bir tavır takınması gerektiği Araf suresinin 200-201. ayetlerinde açık bir şekilde ortaya konmuştur. Bu bağlamda olumsuz duygu ve düşüncelerin şeytandan kaynaklanan bir kışkırtma olduğunu fark eden insanın bu etkiye kapılmak yerine Allah'a (cc) sığınması emredilmiştir. Zira ilgili ayetlerde geçen **"Allah'a sığın."** buyruğu, mümine aktif bir bilinç ve irade sorumluluğu yükler. Nitekim müminler şeytandan kaynaklanan zararlı ve yıkıcı duygu ve düşünceler karşısında, hemen akıllarını kullanarak doğruyu bulmak için düşünürler. Bu tür durumlarda nasıl hareket edilmesi gerektiğine dair Allah'ın (cc) uyarı ve rehberliğini hatırlarlar.[72] Bu doğrultuda **"... Rabbim! Şeytanların gizli kışkırtmalarından sana sığınırım."**[73] diyerek Allah'a (cc) yönelirler *(Görsel 4.7)*.

Araf suresinin 200-201. ayetlerinde şeytanın etkisine karşı insanın çaresiz olmadığı, bu etkinin yönetilebilir ve aşılabilir olduğu vurgulanmaktadır. Zira şeytanın gücü, insanın iradesini ortadan kaldıracak bir zorlamaya değil, yalnızca gaflet hâlindeki zihni yönlendirmeye yeter. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de şeytanın iman edenler üzerinde zorlayıcı bir gücünün olmadığı bildirilmiştir.[74] Bu sebeple ilgili ayetler, mümini pasif bir bekleyişe değil aktif ve bilinçli bir farkındalığa davet eder. Allah'a (cc) sığınma emri, insanın zayıflığını kabul ederek ilahi iradeyle bağını yeniden güçlendirmesini ifade eder. **"Şüphesiz O, her şeyi işitendir, bilendir."** buyrulması ise kulun iç dünyasında yaşanan en gizli düşünce ve niyetlerin bile Allah'ın (cc) ilmi dahilinde olduğunu bildirir. Allah'ın (cc) ilminin kuşatıcılığı müminlerin davranışlarını etkiler. Onlar, içlerinde beliren her düşünceyi sorgusuzca benimsemez; düşüncenin kaynağını ve muhtemel sonuçlarını değerlendirirler.

Görsel 4.7: *Kovulmuş şeytanın şerrinden işiten ve bilen Allah'a (cc) sığınırım.*



4. Etkinlik

40 dk.

Adı	Araf Suresinin 200-201. Ayetlerinden Mesajlar
Amaç	Araf suresinin 200-201. ayetinin içeriğini bağlamı içinde kendi cümleleri ile ifade edebilme

Yönerge

- Okul dergisinde yer alacak "Kur'an'dan Mesajlar: Araf Suresinin 200-201. Ayetleri" konulu köşe yazısı hazırladığınızı düşününüz.
- Aşağıdaki RAFT unsurlarını inceleyiniz.

Unsurlar	Açıklama
Rol	Değerler Eğitimi Kulübü Başkanı
Hedef kitle	Okul dergisinin okuyucuları
Format	Köşe yazısı
Konu	Kur'an'dan Mesajlar: Araf Suresinin 200-201. Ayetleri

- Araf suresinin 200-201. ayetlerinin hangi mesajları verdiğini tablodaki RAFT unsurlarını kullanarak bağlamdan kopmadan aşağıdaki boş alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Değerlendirme

Yapılan çalışma aşağıdaki dereceli puanlama anahtarı ile öğretmen tarafından değerlendirilecektir.

Ölçütler	3	2	1
RAFT unsurlarına uygunluk	Unsurlar tamamen doğru kullanılmıştır.	Unsurlar kısmen doğru kullanılmıştır.	Unsurlar doğru kullanılmamıştır.
Ayetlerin mesajını anlama	Ayetlerin mesajı doğru ve açık şekilde verilmiştir.	Ayetlerin mesajı kısmen doğru ve yüzeysel anlatılmıştır.	Ayetlerin mesajı doğru ve açık şekilde verilmemiştir.
Dil ve anlatım	Sade ve akıcı bir dil kullanılmıştır.	Anlatımda karışıklıklar vardır.	Sade ve akıcı bir dil kullanılmamıştır.
Bağlam	Ayetlerin mesajı güncel bir problemle ilişkilendirilmiştir.	Ayetlerin mesajı güncel problemle kısmen ilişkilendirilmiştir.	Bağlam dikkate alınmamıştır.

Kontrol Noktası

Aşağıdaki soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

1. Allah'a (cc) sığınmak insan davranışlarını nasıl etkiler?

.....

.....

.....

2. Takva sahibi olmak kişinin yanlış düşünceleri fark etmesine nasıl katkı sağlar?

.....

.....

.....

3. Günlük hayatta Araf suresinin 200-201. ayetlerinin mesajı nasıl uygulanabilir?

.....

.....

.....

4. Şeytanın telkinleri karşısında bilinçli olmak neden önemlidir?

.....

.....

.....

5. "Fısıltı, gizlice kalbe gelen şüphe ve kuruntular, şeytanın aldatması" anlamlarına gelen kavram nedir?

.....

Kaydet

Bu ünitede öğrendiğiniz bilgileri aşağıdaki alana not edebilirsiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

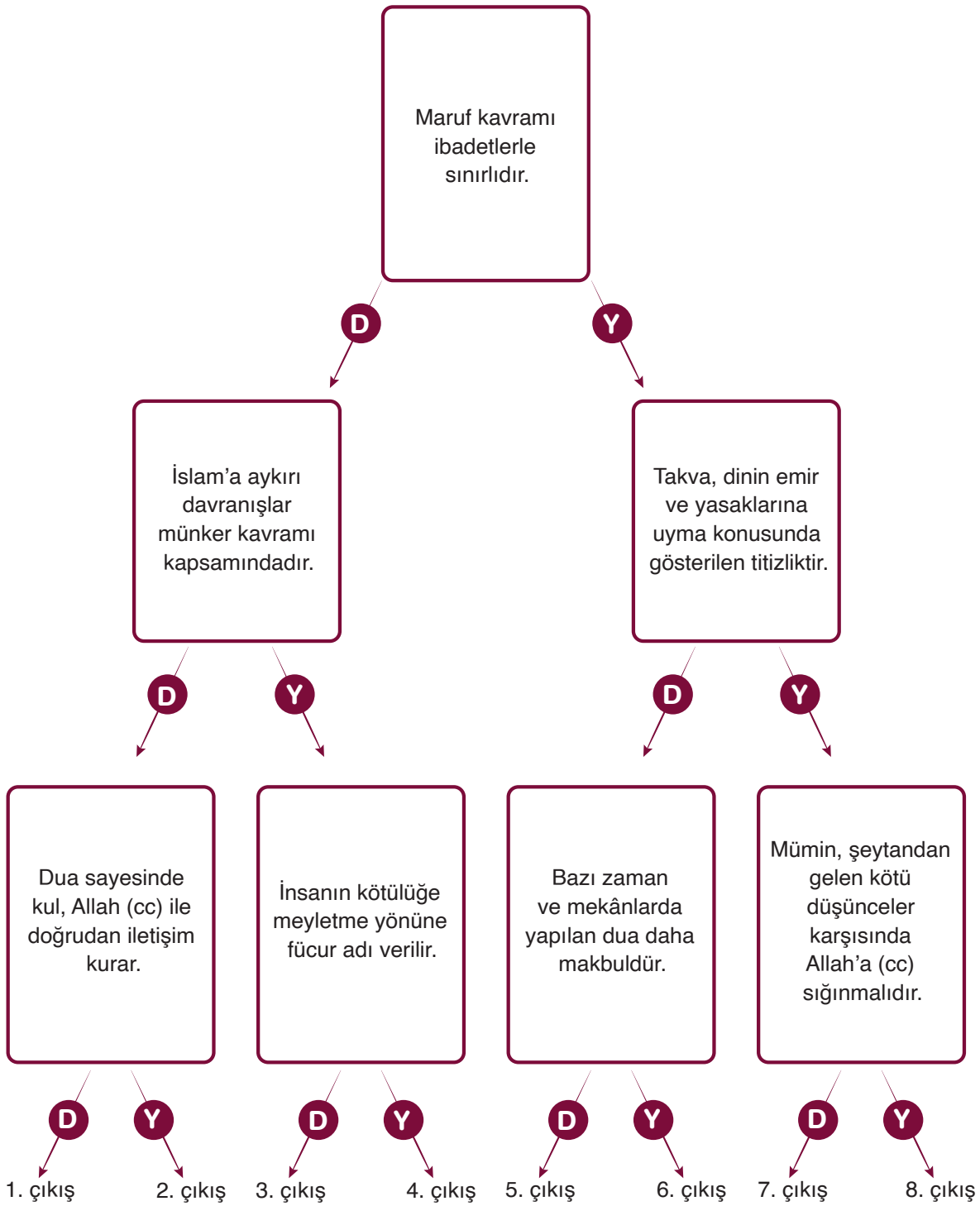
.....

.....

4. Tema Ölçme ve Değerlendirme Soruları

Aşağıdaki soruda verilen ifadelerin doğruluğunu ya da yanlışlığını belirleyerek yönlendirici okları takip ediniz. Ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.

1.



Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, uygun kelime veya ifadelerle doldurunuz.

asgari | hatırlamak | kalp | müttaki | şüpheli | vesvese | yönelmek

2. Takva sahibi kişiye ..... denir.

3. Kötülük karşısında kalp ile tepki vermek imanın ..... seviyesidir.

4. Zikir, Allah'ı (cc) anmak ve ..... anlamlarına gelir.

5. Helal ile haram arasında kalan durumlar ..... olarak nitelendirilir.

6. Peygamberimizin (sav) buyurduğuna göre ..... takvanın merkezidir.

Aşağıdaki açıklamaları karşılarındaki kavramlarla eşleştiriniz.

7.	Kötülükten sakındırma görevi	…
8.	"Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah" sözüne verilen isim	…
9.	Allah'a (cc) karşı sorumluluk bilinci	…
10.	Dinen kötü kabul edilen davranışlar	…
11.	İyiliği emretme görevi	…

a) Emir bilmaruf

b) Havkale

c) Münker

ç) Nehiy anilmünker

d) Takva

e) Vesvese

Aşağıdaki soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

12. Takvanın amelî ve kalbî boyutunun birbirini nasıl tamamladığını açıklayınız.

.....

.....

.....

13. "Kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse, kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki bu imanın en zayıf derecesidir."

(Müslim, "İman", 78)

Hadisişerifte Peygamber Efendimiz'in kötülük karşısında belirttiği aşamalı tutumun nedenlerini yorumlayınız.

.....

.....

.....

14. Zikir ve dua insanın duygu ve davranışlarını nasıl etkiler? Açıklayınız.

.....

.....

.....

15. Şeytanın vesveselerine karşı müminin tavrı nasıl olmalıdır? Örnek vererek açıklayınız.

.....

.....

.....

16. Araf suresinin 200-201. ayetlerine göre şeytanın fısıldadığı kötü düşünceler karşısında insan ne yapmalıdır? Kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

17. Abdülhamit Han, acil bir iş olunca gecenin hangi vakti olursa olsun uyandırılmasını ister, ertesi güne bırakılmasına rıza göstermezdi. Bu hususta Mabeyn Başkâtibi Esat Bey, hatıratında şöyle demektedir:

- Bir gece yarısı, çok mühim bir haberin imzası için Sultan'ın kapısını çaldım. Fakat açılmadı. Bir müddet bekledikten sonra tekrar çaldım, yine açılmadı. "Acaba Sultan'a bir şey mi oldu?" diye endişelendim. Biraz sonra tekrar çaldım; bu sefer kapı açıldı ve Sultan, elinde bir havlu ile kapıda göründü. Yüzünü kuruluyordu. Tebessüm etti:

- Evladım! Bu vakitte çok mühim bir iş için geldiğinizi anladım. Kapıya daha ilk vuruşunuzda uyanmıştım ancak abdest aldığım için geciktim! Zira ben bu kadar zamandır milletimin hiçbir evrakına abdestsiz imza atmadım... Getir imzalayayım! dedi ve besmele çekerek evrakı imzaladı.

(bk. Yıldırım - Öztürkçü, *Osmanlı Padişahlarının Manevî Dünyası*, 344)

Abdülhamit Han'ın metinde anlatılan tavrı hangi kavramla ilişkilendirilebilir? Yazınız.

.....

18. Bir grup arkadaş, sınıflarındaki öğrencinin fiziksel özellikleriyle dalga geçen bir gönderiyi okul grubunda paylaşmak üzereyken içlerinden biri bunun hem o arkadaşlarını inciteceğini hem de İslam inancına uygun olmadığını belirterek paylaşıma engel olur.

Buna göre

a) Öğrencilerden birinin hatayı fark edip diğerlerini uyarması, toplumsal huzurun korunması adına hangi temel ilkeyle doğrudan ilişkilidir?

.....

.....

.....

b) Öğrencinin olumsuz davranışı engelleme çabası, bireyin imanı ile davranışları arasındaki bağı nasıl açıklar?

.....

.....

.....

Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

19. İslam düşüncesinde birey yalnızca kendi davranışlarından değil, iyiliğin toplumsal hayatta yaygınlaşması ve kötülüğün önlenmesi konusunda da sorumludur. Kur'an-ı Kerim ve hadisişeriflerde bu sorumluluk, emir bilmaruf nehiy anilmünker olarak adlandırılmıştır.

Bu metinde emir bilmaruf nehiy anilmünkerin hangi yönü vurgulanmaktadır?

A) İdeal bir toplumun oluşmasına katkıda bulunmak

B) Toplumdaki birlik ve beraberliği diri tutmak

C) Dinî konularda örf ve âdetlerden uzak durmak

D) İbadetlerin düzenli olarak yapılmasını sağlamak

E) Yöneticilerin sorumluluklarını yerine getirmesini sağlamak

20. Takva, davranışlarla sınırlı olmayan; kişinin Allah'a (cc) karşı içten bir saygı ve sorumluluk bilinci taşımasını gerektiren bir kavramdır. Takva hem kalpteki niyete hem de davranışlara yansır.

Buna göre takvayı en kapsamlı biçimde yansıtan davranış hangisidir?

A) Günahlardan gereği gibi kaçınmak

B) İbadetleri eksiksiz olarak yerine getirmek

C) Dünyalık işlere daha az zaman harcamak

D) Her an Allah'ın (cc) rızasını kazanmaya çalışmak

E) Bir davranışta bulunurken insanlardan çekinmek

21. Dua, insanın acziyetini fark ederek bütün benliğiyle Allah'a (cc) yönelmesi anlamına gelir. Bu yöneliş, kul ile Allah (cc) arasında doğrudan bağ kurulmasını sağlayan bir ibadettir.

Bu metne göre duanın ibadet olarak kabul edilmesinin temel nedeni hangisidir?

A) İnsanı psikolojik olarak rahatlatması

B) İnsanın manevi ihtiyaçlarını karşılaması

C) Allah (cc) ile aracısız iletişime imkân tanıması

D) Toplumdaki huzur ve barışa katkıda bulunması

E) Toplumda alışkanlık hâline gelen bir davranış olması

22. İnsan, şeytanın vesveselerine karşı

I. Bu düşüncelerle mücadele etmelidir.
II. Kışkırtmaları görmezden gelmelidir.
III. Kendi iradesiyle onlara kapılmalıdır.
IV. Bu düşüncelerden Allah'a (cc) sığınmalıdır.

davranışlarından hangilerini yerine getirmelidir?

A) I ve III B) II ve IV C) I, II ve IV

D) I, III ve IV E) I, II, III ve IV

23. İslam düşüncesinde maruf kavramı, bireysel iyiliklerle sınırlı kalmamış; toplum tarafından doğru, iyi ve uygun kabul edilen inanç ve davranışları kapsayacak şekilde geniş bir anlam kazanmıştır. Bu anlayışa göre bir davranışın maruf sayılabilmesi için İslam'ın temel ilkeleriyle uyumlu olması gerekir.

Bu paragrafa göre

I. Kan davası gütmek

II. Sünnet töreni yapmak

III. Kadir gecesini ihya etmek

IV. Din üzerinden maddi çıkar sağlamak

durumlarından hangileri maruf kapsamında değerlendirilemez?

A) Yalnız I

B) I ve IV

C) I, II ve IV

D) II, III ve IV

E) I, II, III ve IV

24. Zikir, Allah'ı (cc) anmak ve O'nu unutmadan bir hayat sürmek anlamına gelir. Kur'an'da zikrin kalp huzuruna vesile olduğu vurgulanmış; dünya meşguliyetlerinin, insanı Allah'ı (cc) anmaktan alıkoymaması gerektiği ifade edilmiştir.

Bu paragrafa göre zikirle ilgili aşağıdaki çıkarımlardan hangisine ulaşılabilir?

A) Belirli zamanlarda yapılır.

B) Kalp ve dil ile yerine getirilir.

C) Her an Allah'ı (cc) hatırlamayı sağlar.

D) Dünyalık işleri terk etmeyi gerektirir.

E) Bireysel veya toplu olarak yerine getirilir.

Tema ile ilgili daha fazla soru çözmek için karekoddan yararlanabilirsiniz.

4. Tema Sonnotlar

1 bk. “maruf”, *Dinî Terimler Sözlüğü*, 223.
2 Tosun, “emir bi’l-ma’rûf nehiy ani’l-münker”.
3 bk. Çağrıcı, “Emir bi’l-ma’rüf nehiy ani’l-münker”, 11/138.
4 bk. “maruf”, *Dinî Terimler Sözlüğü*, 263.
5 Tosun, “emir bi’l-ma’rûf nehiy ani’l-münker”.
6 bk. Çağrıcı, “Emir bi’l-ma’rüf nehiy ani’l-münker”, 11/138.
7 Nesai, “Edeb”, 108.
8 bk. Çağrıcı, “Emir bi’l-ma’rüf nehiy ani’l-münker”, 11/139.
9 bk. Çağrıcı, “Emir bi’l-ma’rüf nehiy ani’l-münker”, 11/138.
10 Tevbe suresi 67. ayet.
11 bk. Tosun, “emir bi’l-ma’rûf nehiy ani’l-münker”.
12 bk. Çağrıcı, “Emir bi’l-ma’rüf nehiy ani’l-münker”, 11/141.
13 Müslim, “Îmân”, 78.
14 bk. Taha suresi 44. ayet.
15 Buhari, “Cihâd”, 164.
16 bk. “takva”, *Dinî Terimler Sözlüğü*, 349.
17 bk. Uludağ, “Takvâ”, 39/484.
18 bk. Cebeci, “takva”.
19 bk. Cebeci, “takva”.
20 Müslim, “Salât”, 222.
21 Tirmizi, “Cihâd”, 26.
22 bk. Cebeci, “takva”.
23 bk. Şems suresi 8. ayet.
24 Beled suresi 10. ayet.
25 bk. Hac suresi 32. ayet.
26 Müslim, “Birr”, 32.
27 bk. Cebeci, “takva”.
28 bk. Cebeci, “takva”.
29 Fatır suresi 28. ayet.
30 bk. Buhari, “Büyû”, 3.
31 Müslim, “Birr”, 14.
32 bk. Bakara suresi 194. ayet.
33 bk. Al-i İmran suresi 76. ayet.
34 bk. Casiye suresi 19. ayet.
35 Tevbe suresi 123. ayet.
36 Zümer suresi 61. ayet.
37 bk. Cebeci, “takva”.
38 bk. “zikir”, *Dinî Terimler Sözlüğü*, 400.
39 bk. Öngören, “Zikir”, 44/409.
40 Bakara suresi 152. ayet.
41 bk. Rad suresi 28. ayet; Cuma suresi 10. ayet.
42 bk. Nisa suresi 142. ayet.
43 bk. Zümer suresi 22. ayet.
44 Buhari, “Deavât”, 66.
45 İmam Malik, “Hac”, 81.
46 bk. Özavşar vd., *Hadislerle İslam*, 2/86.
47 Buhari, “Tevhîd”, 15.
48 “zikir”, *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, 714.
49 bk. Öngören “Zikir”, 44/410.
50 bk. Öngören “Zikir”, 44/409-410.
51 Araf suresi 205. ayet.
52 Buhari, “Tevhîd”, 9.
53 bk. Öngören “Zikir”, 44/410.
54 “dua”, *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, 128.
55 “dua”, *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, 128.
56 Gülle, “Kur’an-ı Kerim’de Dua Kavramı”, 117-118.
57 İsra suresi 52. ayet.
58 “dua”, *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, 128.
59 Neml suresi 19. ayet.
60 Müslim, “Salât”, 222.
61 Tirmizi, “Deavât”, 74.
62 Müslim, “Zikir”, 73.
63 bk. Cilalı, “Dua”, 9/529.
64 bk. Parladır, “Dua”, 9/535.
65 bk. İsra suresi 44. ayet; Rad suresi 13. ayet; Haşr suresi 1. ayet.
66 bk. Zariyat suresi 56. ayet.
67 Zümer suresi 8. ayet.
68 bk. Parladır, “Dua”, 9/531-532.
69 “dua”, *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, 128-129.
70 Mülk suresi 2. ayet.
71 bk. Yusuf suresi 5. ayet.
72 bk. Karaman vd., *Kur’an Yolu*, 2/651.
73 Müminun suresi 97. ayet.
74 bk. İbrahim suresi 22. ayet.

Sözlük

A-B-C-Ç-D

ahlak: 1. Huylar, mizaçlar, karakterler. 2. İnsanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi ile kazanılan iyi ve güzel davranışlar. 3. İnsanın, iyi veya kötü olarak vasıflandırmaya yol açan manevi nitelikleri, huyları ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu iradeli davranışlarının bütünü. 4. Ahlaki konularla ilgili bilim dalı.

alamet: Belirti, işaret, iz, nişan, damga, sembol.

amelî: Eyleme, işe dayanan, iş üstünde, uygulamalı.

arz etmek: 1. Sunmak. 2. Göstermek. 3. Saygı ile bildirmek.

asgari: 1. En aşağı, en düşük, en az, en azından. 2. Minimal, minimum.

ayartmak: 1. Doğru yoldan saptırmak. 2. Kötü yola sürüklemek, baştan çıkarmak, aldatmak.

basiret: 1. Görme, idrak etme, kavrama, bir şeyin iç yüzünü bilme, sezgi, gerçeği kavrama, akıl, zekâ, bilinç, duyarlılık. 2. Hakikati fark etme, doğru yolu tanıma, gerçeği yanlıştan ayırma yeteneği. 3. Allah'a (cc) bilinçli bir biçimde kul olmanın bir sonucu olarak elde edilen hak ile batılı, doğru ile yanlışı, iyi ile kötüyü birbirinden ayırma gücü.

benlik: Bir kimsenin öz varlığı, kişiliği, onu kendisi yapan şey.

bilinç: 1. İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği; şuur. 2. Algı ve bilgilerin zihinde duru ve aydınlık olarak izlenme süreci.

boyut: Durum, içerik, derinlik, genişlik, büyüklük, kapsam.

buyruk: Emir.

cahiliye: Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğinden önce insanların yaşadıkları ve özünde putlara tapma, soyla övünme, hukuksuzluk, kibir ve zayıfları ezme gibi olumsuzlukları barındıran sosyal ve kültürel ortam.

cehalet: Bilgisizlik.

delil: 1. Yol gösteren, kılavuz, rehber, işaret, iz. 2. Alamet, emare. 3. Bir konu hakkında olumlu veya olumsuz hüküm vermeye götüren şey. 4. Bir davayı ispat etmeye yarayan şey, kanıt.

deyiş: Bir kimsenin bir konuyla ilgili düşüncelerini anlatım biçimi, üslup, ifade.

dijital: Sanal.

dizgin: Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı yönetmeye yarayan kayış.

dizin: Bir kitabın veya derginin kişi, konu, yer adı vb. bakımından içindekileri yer numarasıyla belirten ve eserin arkasında yer alan alfabetik liste; endeks, indeks, fihrist.

döngü: Herhangi bir olayın birden fazla tekrarlanması.

E-F-G-Ğ-H-I-İ-J

fıkıh: 1. Derin anlayış, kavrayış; bir şeyi en ince ayrıntısına kadar bilme. 2. İbadet, cezalar ve muamelatla ilgili dinî hükümleri Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in sünnetinden çıkarılan ayrıntılı delillerle bilme. 3. Kişinin günlük hayatta ve ahirette yararına ve zararına olan şeyleri bilmesi. 4. İslam'ın ibadet ve hukuk ilmi. 5. Fakihin, bireyin yükümlülükleri hakkında ana kaynaklar olan Kur'an-ı Kerim ve sünnete dayanarak zihni çaba yoluyla elde ettiği bilgi.

fıtri: Doğuştan.

Firdevs: 1. İçinde her çeşit ağacın, özellikle üzüm bağlarının bulunduğu bahçe. 2. Arşın altında bulunan cennetin ortası, en yüksek ve değerli bölgesi.

fitne: İnsanları birbirine düşürerek oluşturulan kargaşa.

ganimet: 1. Herhangi bir zorluk çekmeden elde edilen şey. 2. Savaş sırasında Müslüman olmayan düşman ordusundaki askerlerden alınan her türlü mal ve esirler.

gıybet: 1. Dedikodu, çekiştirme, yerme, kötü sözlerle anma. 2. Kendimiz hakkında söylendiğinde hoşlanmayacağımız bir şeyi başka bir Müslüman'ın arkasından söyleme, onu küçültücü sözlerle anma. 3. Bir kimsenin aleyhindeki incitici, küçültücü söz ve davranışlar.

hakkaniyet: Hak ve adalete uygunluk.

halife: 1. Birinin yerine geçen, vekil; vekili olduğu kişi adına görev yapan kimse. 2. Allah'ın (cc) emir ve yasaklarının muhatabı olan üstün varlık, insan.

hamt: 1. İyilik, güzellik, üstünlük ve erdemlilikle niteleme, övme, ululama, yüceltme. 2. Allah'a (cc) teşekkür, şükran. 3. Bütün övgü çeşitlerini içeren sevgi ve saygıyla Allah'a (cc) yapılan şükür.

haset: 1. Kıskançlık, çekememezlik. 2. Başkasının elinde bulunan maddi ve manevi imkânların kendisine verilmesi ve kıskanılan kişinin bu imkânları kaybetmesi için kalpte bulunan temenni ve istek.

icra etmek: Yapmak.

içsel: İçle ilgili, içe ilişkin; dâhilî.

iffet: 1. Haramdan uzak durma, kötü söz ve işlerden kaçınma. 2. Yeme, içme ve diğer bedeni hazlar konusunda ölçülü olma, aşırı istekleri bastırıp dinin ve aklın buyruğu altına sokmak suretiyle kazanılan erdem. 3. Cinsel konularda ahlak kurallarına bağlı kalarak insanın namusunu, şerefini ve haysiyetini koruması.

ihlas: 1. Samimiyet, içtenlik, kalbî ve karşılıksız sevgi, samimi bağlılık, doğruluk, temizlik, saflık, gösterişsizlik, riyanın karşıtı. 2. Tutum ve davranışlarda sadece Allah'ın (cc) hoşnutluğunu gözetme, sözün öze uyması, riyakâr ve iki yüzlülükten uzak olma.

İslam düşüncesi: İslam adına yapılan, İslam'ın temel kaynakları Kur'an ve sünnete dayalı üretilen, Müslüman grupların ekseriyeti tarafından kabul gören düşünce.

K-L-M-N

kâfir: 1. İnkâr eden, tanımayan, reddeden. 2. Allah'ın (cc) varlığını ve birliğini inkâr eden, yaratmada, emretmede, isimlerinde ve sıfatlarında Allah'ı (cc) tek ve eşsiz kabul etmeyen; yaratıcı olarak Allah'ı (cc) kabul etse bile onun göndermiş olduğu elçilerin hepsine ayrı ayrı inanmayan, elçilerin getirmiş olduğu kitapları toptan reddeden veya Allah'ın (cc) vahiyle bildirdiği hükümlerin bir tanesini dahi inkâr eden.

kalbî: İçle ilgili olan, içten, gönülden, yürekten gelen.

kalbiselim: Temiz kalpli olan.

kalıp: 1. Kelimenin harf diziliş ve yapı şablonu. 2. Kelimenin çekim şekli veya kullanım biçimi.

kavli: Sözlü.

kelam: 1. İslam dininin inanç esaslarını konu edinen ilim. 2. Allah'ın (cc) zatından, sıfatlarından, isimlerinden, fiillerinden, başlangıç ve sonuç itibariyle tüm yaratılmışların durumlarından İslam dininin kurallarına göre bahseden ilim. 3. İslam inanç esaslarını dışardan gelen saldırılara karşı savunmayı ve onların İslam dinini bozmak için yapmış oldukları saldırılara karşı İslam'ı korumayı amaç edinen ilim.

kıble: Kâbe'nin bulunduğu yön.

kibir: 1. Büyüklenme, büyüklük taslama, kendini üstün görme, böbürlenme. 2. Kişinin, yaratılış amacını ve varlığının özünü kavrayamayarak kendini büyük görüp başkalarını küçük görmesi. 3. Kişinin sahip olmadığı özelliklerle övünerek kendini olduğundan farklı göstermeye çalışması ve başkalarını aşağılaması.

kin: Birine karşı duyulan öç alma isteği, garaz.

kök: Kelimenin ekleri çıkarıldıktan sonra kalan anlamlı bölümü.

kudret: "Her şeye gücünün yetmesi, dilediğini dilediği zamanda var veya yok etmesi" anlamında Allah'ın (cc) sıfatlarından biri.

kutsi hadis: 1. Allah'ın (cc), Hz. Muhammed'in (sav) gönlüne ilham ettiği, onun da bu ilham edilen şeyleri kendi ifadesi ile dile getirdiği hadisler, rabbani hadis. 2. Hz. Peygamber'in Kur'an-ı Kerim dışında Allah'a (cc) nispet ederek söylediği sözler, hadisler.

literatür: 1. Edebiyat. 2. Yazın. 3. Herhangi bir bilim dalında yazılmış olan yazıların, yapıtların tümü.

lütuf: 1. Bağış, iyilik etme, yardımda bulunma. 2. Nazik ve merhametli davranma. 3. Kulu, Allah'ın (cc) af ve rahmetine yaklaştıran, günahlara düşmekten uzaklaştıran her türlü ilahi yardım. 4. İnsanın özgür bir biçimde Allah'a (cc) iman edip onun emirlerine uymasını kolaylaştıran ilahi fiil, Allah'ın (cc) yardımı.

matbu: Matbaada basılmış, basılı.

mertebe: 1. Kademe, derece, basamak, sıra. 2. Rütbe.

meşguliyet: İş, uğraş.

miras: Ölen kimsenin, hukuken akrabası olan kimselere belli ölçüler içerisinde paylaştırılmak üzere bıraktığı para ve her türlü taşınır, taşınmaz mallar.

mizaç: İnsanın ruh yapısıyla ilgili meyil ve özelliklerinin tamamı, huy, yaratılış, tabiat.

model: Bir özelliği olan nesne veya kişi.

mucizevi: 1. Mucizeyle ilgili. 2. Mucizeyi andıran, mucizeye benzeyen, olağanüstü.

muhkem: 1. Sağlam. 2. Manasının anlaşılması için herhangi bir açıklamaya ihtiyaç duyulmayan, Allah'ın (cc) ayette kastettiği anlam herkes tarafından hiçbir yoruma gerek olmaksızın anlaşılan ayet.

musibet: Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey.

müfessir: 1. Açıklayan, yorumlayan, tefsir eden,

kapalı manaları ortaya çıkaran kimse. 2. Kur'an-ı Kerim'i insanların anlayabileceği şekilde Kur'an ilimlerinden yararlanarak yorumlayan, Allah'ın (cc) ayetlerindeki esas amacı ortaya çıkarmaya çalışan ve tefsir ilminde otorite olan din bilgini.

münafık: 1. Kalbiyle inanmadığı hâlde diliyle Müslüman olduğunu açıklayan fakat gerçekte inkârcılardan olduğunu gizleyen kimse. 2. İslam toplumunda müminlere sağlanan birtakım sosyal, siyasi ve hukuki ayrıcalıklardan faydalanabilmek amacıyla inanmadığı hâlde inanıyormuş gibi görünen, davranan veya yaşayan kişi.

müşrik: 1. Allah'a (cc) ortak, yardımcı ve eş koşan kimse. 2. Allah'a (cc) inandığını söylediği hâlde birçok tabiat olayının yaratılmasını ve idaresini Allah'ın (cc) dışında birtakım güçlere bağlayan ve bu güçleri kutsallaştırarak Allah'a (cc) ortak koşan kimse.

mütevazı: Alçak gönüllü, gösterişsiz.

niyaz: Yalvarma, yakarma.

O-Ö-P-R-S-Ş

öğüt: Bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz; mevize, nasihat.

ölçüt: Bir yargıya varmak veya değer vermek için başvurulan ilke; ölçü, kıstas, kriter.

öncül: 1. Bir bilimsel çalışmaya başlarken araştırmaya konu edilmeksizin doğru sayılan önerme. 2. Bir çıkarımın öncüller kümesini oluşturan önermelerden herhangi biri, mukaddem.

öz eleştiri: Bir kişinin kendi davranışları üzerine yönelttiği yargı; otokritik.

psikoloji: Bir grubun veya bir bireyin düşünme, duygulanma biçimlerini ve davranışlarını konu alan bilim dalı; ruh bilimi, ruhiyat.

refah: Bolluk ve rahatlık içinde yaşama.

riayet: 1. Uyma, boyun eğme. 2. Sayma, saygı, ağırlama, itibar etme.

sağduyu: Doğru, akla uygun yargılar verme yeteneği; aklıselim, hissiselim.

sağmal: Süt veren, sağılan; sağımlı, sütlü.

salatüselam: 1. 'Allah'ın (cc) rahmeti ve bereketi, Hz. Muhammed'in (sav), ailesinin ve ona iman edenlerin üzerine olsun.' anlamında 'Allahümme salli ala Muhammedin ve ala âli Muhammed' biçimindeki dua cümlesi. 2. Hz. Peygamber'in sağlığında onun sıhhat ve afiyet içerisinde olmasını arzu etmek, Allah (cc) katındaki derecesinin daha da artmasını istemek ve Allah'ın (cc) ona olan bağışlarının ahirette çoğalmasını dilemek için yapılan dua cümlesi.

sıratımüstakim: 1. Allah'ın (cc) gösterdiği dosdoğru yol. 2. Kur'an-ı Kerim'in emirlerinin ve koymuş olduğu ahlaki ilkelerin Hz. Peygamber'in yaşadığı biçimde yaşanması.

siyaset: 1. Politika. 2. Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş veya anlayış. 3. İnsan topluluklarını yönetme sanatı.

sosyal medya: Genel ağda oluşturulan sosyal ağlar üzerinden kullanıcılar arasında görsel ve işitsel malzeme paylaşımını, bilgi aktarımını, haberleşmeyi sağlayan iletişim ortamı.

şehvet: 1. Aşırı istek. 2. Erkek ve dişinin birbirine karşı duydukları güçlü cinsel istek.

T-U-Ü-V-Y-Z

tasavvuf: 1. İslam'ın ruhi ve manevi yönünü öne çıkaran, insana Allah'ı (cc) görüyormuşçasına bir ibadet ve davranış bilinci kazandırmayı hedefleyen düşünce biçimi, hayat tarzı. 2. Kötü huyları terk edip güzel huylar edinme; Hz. Muhammed'in (sav) edep ve ahlakını davranış hâline getirme yolu.

tasdik: 1. Doğrulama, gerçekliğini kabul etme, inanma, iman etme, gönülden bağlanma. 2. Allah'ın (cc), peygamberi aracılığı ile göndermiş olduğu şeylerin doğruluğuna kesin olarak inanma, içtenlikle bağlanma.

tavır: Davranış, tutum, durum.

tecelli: 1. Belirme, görünme, ortaya çıkma, zuhur etme, meydana çıkma. 2. Allah'ın (cc) kudretinin insanlarda ve eşyada görünmesi; cilve.

tefekkür: 1. Düşünme, derin düşünme, fikir yürütme, kavramaya çalışma, kafa yorma. 2. Var olan bir şeyin manasını anlamaya çalışma ve eşyanın bilgisini zihinde toplayabilmek için aklın hareket hâlinde olması, derin derin düşünmesi 3. Allah'ın (cc) ayetleri, yarattığı tüm varlıklar ve onun tarafından meydana getirilen olaylar üzerinde kafa yorup düşünme; ibret alma, yaratan ile yaratılanlar arasında ilgi kurma.

tekbir: 1. Büyük görme, yüceltme, ululama, büyüklüğünü kabullenme. 2. Allah'ın (cc) büyüklüğünü, yüceliğini anmak için söylenen ve "Allah en büyüktür." anlamına gelen 'Allahu Ekber' sözü.

tespih etmek: 1. Anmak. 2. Sübhanallah sözünü söylemek. 3. Belirli dinî sözleri tekrarlamak.

tevatür: Arkası kesilmeden birbirini izleyen, birbiri ardına gelen, toplumdan topluma kesintisiz olarak aktarılan, nakledilen, mütevatir.

ümmi: 1. Okuma yazma bilmeyen. 2. Anasından doğduğu gibi saf, temiz kalmış, manevi kirlenmeye uğramamış kimse.

üslup: 1. Oluş, yapış veya yapılış biçimi, tutulan yol, tarz, usul. 2. Bir sanatçının veya bir devrin kendine has anlatış biçimi, ifade yolu, stil.

vâris: Bırakmak, miras düşen kimse, mirasçı.

vicdan: 1. İç duygusu, şuur, kalpteki gizli his. 2. Hayır yapmaktan hoşlanan, kötülükten sakınan, iyiyi kötüden, hayrı şerden ayırt etmeye yardımcı olan ahlaki duygu, gizli his.

zillete düşmek: Hor görülmek, aşağılanmak.

Kaynakça

Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdillah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybani. *el-Müsned*. nşr. Ebu Hacir Muhammed Said Besyuni. Beyrut: y.y., 1405/1985.

Algül, Hüseyin vd. *İlmihal*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.

Altuntaş, Halil. - Şahin, Muzaffer. *Kur'an-ı Kerim Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 12. Basım, 2011.
Birışık, Abdülhamit. "Tefsir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/281-290. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.

Alusi, Şihabuddin Mahmud. *Ruhu'l-meâni fi tefsîri'l-Kur'ân*. Beyrut: Dâru'l-Kütubu'l-İlmiyye, 1994.

Arslan, Ahmet. *Felsefeye Giriş*. Ankara: Adres Yayınları, 2009.

Aydın, Mehmet. *Din Felsefesi*. İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 2010.

Birışık, Abdulhamit. "Kur'an". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 26/383-388. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Buhari, Ebu Abdillah Muhammed b. İsmail. *el-Câmi'u's-Sahîh*. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 9 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.

Bulut, Hasan. "Tasavvufî Bir Bakış Açısıyla Nefis". *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 11/1 (Haziran 2020), 165-188.

Cebeci, Lütfullah. "takva". *Türk Maarif Ansiklopedisi*. ed. Birol Akgün vd. Erişim 7 Aralık 2025. https://turkmaarifansiklopedisi.org.tr/takva

Cebecioğlu, Ethem. "Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizî'nin Bazı Tasavvufi Kavramlara Getirdiği Metaforik Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 38 /1 (1998): 123-154.

Cerrahoğlu, İsmail. *Tefsir Usûlü*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.

Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999.

Cilalı, Osman. "Dua". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/529-530. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Cürcani, Şerif. *et-Tarifat*. Beyrut: Dârü'l-Kütubi'l-İlmiyye, 193.

Çağrıcı, Mustafa. "Emir bi'l-ma'rüf nehiy ani'l-münker". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11/138-141. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Çağrıcı, Mustafa. "Sabır". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 35/337-339. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.

Çağrıcı, Mustafa. "Şecaat". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 38/402-403. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Çağrıcı, Mustafa. "Tevekkül". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 42/1-2. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Demirci, Muhsin. *Tefsir Usûlü*. İstanbul: Marmara İlahiyat Vakfı Yayınları, 2017.

Ebu Davud, Süleyman bin Eş'as es-Sicistani. *es-Sünen*. Beyrut: Darü'l-kütübi'l-ilmiyye, 1988.

Ebu Hayyan, Muhammed b. Yusuf. *el-Bahru'l-muhît fi't-tefsîr.* thk. Sıdkı Muhammed Cemil. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1999.

Ersoy, Mehmet Âkif. *Safahat*. İstanbul: İnkilâp ve Aka Basımevi, 9. Basım, 1974.

Evli, M. "Kozmolojik Argüman ve Farklı Formları". *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6 (1) (2015), 71-102. https://doi.org/10.1501/sbeder_0000000092

Fayda, Mustafa. "Hâlid b. Velîd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15/289-292. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Gazali, Ebu Hamid Muhammed b. Ahmed. *Mişkâtü'l-Envâr*. Kâhire: ed-Dârü'l-Kayyûmiyye li't-Tibaâti ve'n-Neşr, ts.

Gülle, Sıtkı. "Kur'an-ı Kerim'de Dua Kavramı". *Ekev Akademi Dergisi* 8/18 (2004), 115-130.

Hemşinli, Hakan. "Dinî Tecrübenin Nesnelliği Üzerine". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (Aralık 2010), 119-144.

İbni Aşur, Tahir. *et-Tahrîr ve't-Tenvîr.* Tunus: Dâru't-Tunusiyye li'n-Neşr, 1984.

İbni Kesir, Ebu'l-Fida. *Tefsîru'l-Kur'ân'i'l-Azîm*. Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 1998.

İbni Mace, Muhammed. *es-Sünen*. Beyrut: Darü İbni'l-Heysem, 2003.

İbni Manzur, Cemaluddin. *Lisanu'l-Arab*. Beyrut: Darü Sâdir, 1994.

İbnülcevzi, Cemaluddin Ebu'l-Ferec. *Sıfatü's-Safve*. Kahire: Dâru'l-Hadis, 2000.

Karagöz, İsmail vd. *Dini Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 7. Basım, 2017.

Karaman, Hayreddin vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.

Kartal, Abdullah. "Hz. İbrâhim (a.s.) Kıssalarının Felsefî Bir Analizi". *Uluslararası Hz. İbrâhim (a.s.) ve Nübüvvet Sempozyumu*. ed. Atilla Yargıcı, Mahmut Öztürk. 2/415-429. İstanbul: Nida Yayıncılık, 2019.

Köse, Ali. *Neden Müslüman Oldum? İhtida Öyküleri*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6. Basım, 2019.

Küçükaşcı. Mustafa Sabri. "Vahşî b. Harb". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/450-451. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Martı, Huriye. *İslâm Nedir?*. İstanbul: İleri Basım Matbaacılık AŞ, 2. Basım, 2019.

Matüridi, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud. *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005.

Mevdudi, Ebü'l-A'la. *Tefhim'ül Kuran/Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*. çev. Muhammed Han Kayani, vd. İstanbul: İnsan Yayınları, 3. Basım, 2020.

Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac. *el-Câmiu's-sahîh.* nşr. Muhammed Fuad Abdülbaki. Kahire: y.y., 1374-75/1955-56.

Öngören, Reşat. "Zikir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/409-412. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Özafşar, Mehmet Emin vd. *Hadislerle İslam*. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Basım, 2020.

Özervarlı, M. Sait. "İsbât-ı Vâcib". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/495. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000.

Özler, Mevlüt. "Tevhid". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/18-20. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.

Parladır, Selahattin. "Dua". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/530-535. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Sürmeli, Mehmet vd. *Dinî Terimler Sözlüğü*. ed. Ahmet Nedim Serinsu, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü Yayını, 1. Basım, 2009.

Suyuti, Celaluddin. *ed-Dürrü'l-Mensur*. Beyrut: Darü'l-Fikr, ts.

Suyuti, Celaluddin. *el-İtkan fî Ulumi'l-Kur'an*. thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. Kahire: el-Hey'etü'l-Âmmetü'l-Misriyyetü li'l-Kitâb, 1974.

Şahin, Meryem vd. “Tevekkül Psikolojisi: Nedenleri, Süreci ve Sonuçları Hakkında Nitel Bir Araştırma.” *International Journal of Social Inquiry* 12/2 (2019), 801-836. https://doi.org/10.37093/ijsi.659060

Taberani, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed. *el-Mu’cemü’l-evsat*. Kâhire: Dâru'l-Haremeyn, 1995.

Taberi, Muhammed b. Cerir. *Câmi’u’l-Beyân*. Kâhire: Dâru Hicr li’t-Tibâati ve’n-Neşr, 2001.

Uludağ, Süleyman. “Kalp”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 24/229-232. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Uludağ, Süleyman. “Takvâ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39/484-486. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Vahidi, Ebü’l-Hasen Ali b. Ahmed b. Muhammed Nisaburi. *Esbâbü’n-Nüzûl*. thk. Kemal Besyuni Zaglul. Beyrut: Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1990.

Yavuz, Yusuf Şevki. “Delil”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/136-138. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.

Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur’an Dili*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021.

Yıldırım, Tahsin - Öztürkçü, İbrahim. *Osmanlı Padişahlarının Manevî Dünyası*. İstanbul: Yağmur Yayınları. 5. Basım. 2011.

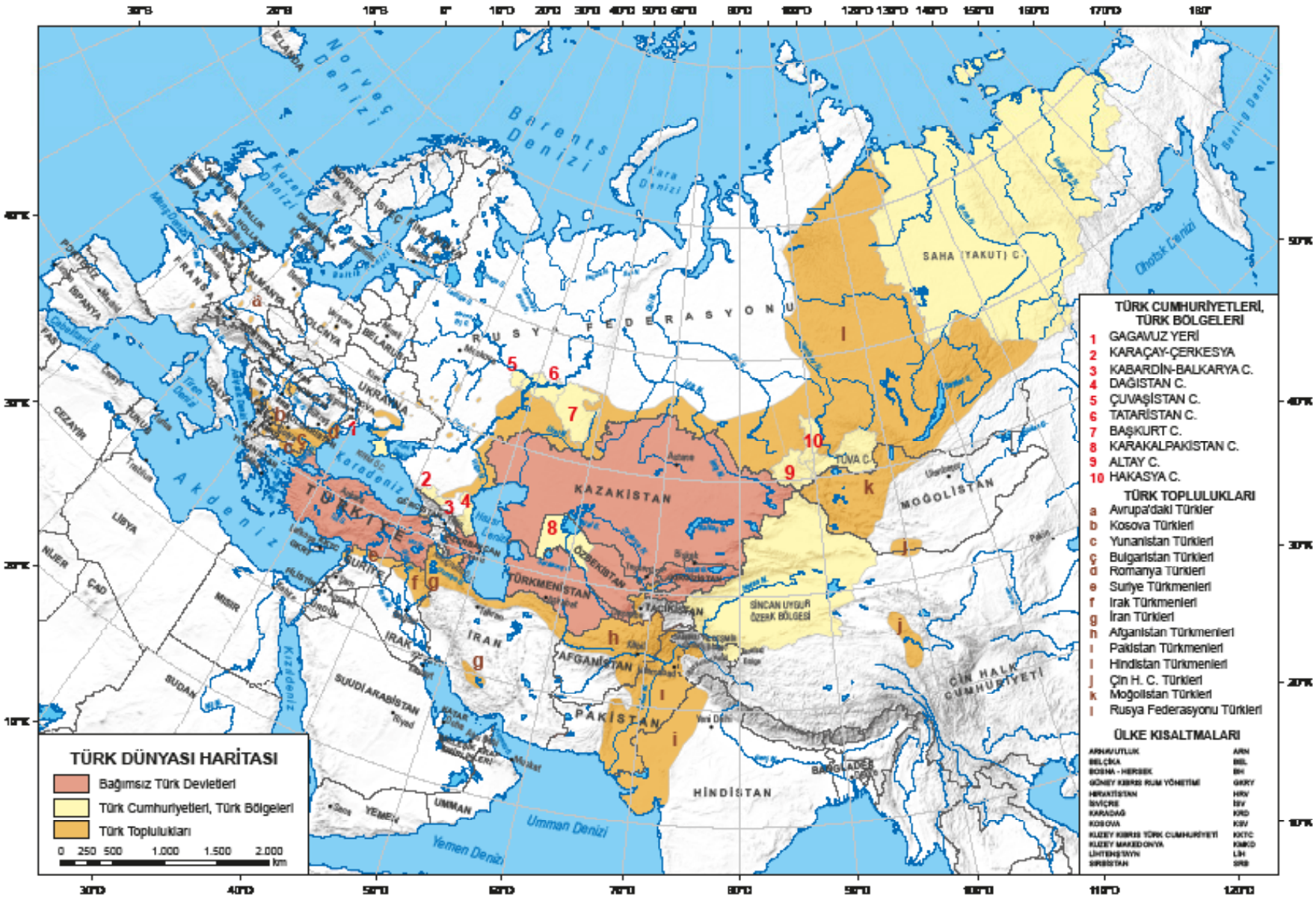
Zerkeşi, Bedreddin. *el-Burhân fî Ulûmi’l-Kur’an*. Mısır: Dâru İhyâi’l-Kütubi’l-Arabî İsâ el-Bâbi el-Halebi ve Şurakeuhu, 1957.

Kaynakçanın hazırlanmasında İSNAD Sonnot atıf sistemi kullanılmıştır.

Cevap Anahtarı

Görsel ve Genel Ağ Kaynakçası


ROMANYA
Bükreş
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
HAZAR DENİZİ
Sofya
BULGARİSTAN
K A R A D E N İ Z
GÜRCİSTAN
YUNANİSTAN
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
Erivan
Tiflis
Sinop
Samsun
Trabzon
Rize
Artvin
Kars
Ağrı
Erzurum
Erzincan
Sivas
Tokat
Amasya
Çorum
Ankara
Yozgat
Kırşehir
Kayseri
Nevşehir
Aksaray
Konya
Niğde
Karaman
Mersin
Adana
Osmaniye
Hatay
Gaziantep
Şanlıurfa
Kahramanmaraş
Malatya
Elazığ
Tunceli
Bingöl
Muş
Bitlis
Van
Diyarbakır
Siirt
Batman
Şırnak
Hakkari
Mardin
Adıyaman
Kastamonu
Çankırı
Karabük
Zonguldak
Bartın
Düzce
Bolu
Ordu
Giresun
Gümüşhane
Bayburt
Tokat
Kütahya
Eskişehir
Afyonkarahisar
Uşak
Manisa
İzmir
Aydın
Denizli
Muğla
Burdur
Isparta
Antalya
Bilecik
Bursa
Çanakkale
Balıkesir
Yalova
Kocaeli
Sakarya
Tekirdağ
Edirne
Kırklareli
İstanbul
MARMARA DENİZİ
EGE DENİZİ
Atina
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
Lefkoşa
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
A K D E N İ Z
LİBYA
MISIR
İSRAİL
FİLİSTİN
Batı Şeria
Gazze Şeridi
Tel Aviv
Doğu Kudüs
LÜBNAN
Beyrut
Şam
SURİYE
IRAK
İRAN
Bağdat
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE
KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elazığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400
km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.


TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
İ Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KOS
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBISTAN SRB
Norveç Denizi
Barents Denizi
Kara Denizi
Bering Denizi
Okhotsk Denizi
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Umman Denizi
Yemen Denizi
RUSYA FEDERASYONU
SAHA (YAKUTİ C.
TUVA C.
KAZAKİSTAN
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
TÜRKİYE
İRAN
IRAK
AFGANİSTAN
PAKİSTAN
HİNDİSTAN
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
TACİKİSTAN
UKRAYNA
BELARUS
SUUDİ ARABİSTAN
MISIR
LİBYA
CEZAYİR
SUDAN
YEMEN
UMMAN
BANGLADEŞ